

Naurata togid Panua Ato ad

Jesus iposa tautaunga ngan isula Itautau Tutui

¹*Leg eaba Tiopilus, ngan leg laulau toa nabode matamata ga ila pago, nabode posanga ngan Iesus ele kadonga ga ele paoatainga toa ngada oa mugaeai ga inam ²*ga irangrang ngan ado toa Deo ibada ei ga ila buburiai. Be mugaeai ngan idae ga ila buburiai, ngan Itautau Tutui iura, ikado renrennga ga ila pagid ele panua ato ad toa isio gid. ³*Ei ibada ieieinga ga imate, ga kus ta ipasolan ei mulian pagid panua toa ne ngan edap imata ede ga ede, ta tiuatai kemi tau mambe ei imata bibita. Ikakado bedaoa ga irangrang ngan ado sangaul pange, ga iposaposa pagid ngan madonga Deo ibageai. ⁴*Be ado ede, gisingada tianean, ta irenren pagid bedane, “Gimi atnan Ierusalem mao, be adio ta asangasanga danga toa Tamag iposa tautaunga ngan, toa alongo gau nakeokeo ngan. ⁵*Ngansa Ioanes ikado paliliunga ngan eau, be teta pade gimi ga abada paliliunga ngan Itautau Tutui.”

⁶*Io, tila tiluplup pade, ta tibeta ei bedane, “Maron, labone gau madongan? Tibur kapei

---

* **1:1:** Lu 1.3   * **1:2:** Mk 16.19, Lu 24.49-51   * **1:3:** Lu 24.36-49, PA 10.41   * **1:4:** Lu 24.49, Ins 14.16-17, PA 2.33   * **1:5:** Mt 3.11   * **1:6:** Lu 24.21

Israel ga idae bage meai ta eao ga ot amai maron kapei ta sere ada miri itamatama na?”

7 *Ta ikeo pagid, “Oatainga ngan gid rai ga ado toa Tamag kekelen isiosio, eine danga togimi mao. 8 *Be gimi ga abada pamatuanga ngan ado toa Itautau Tutui isulug ga inam pagimi. Ta gimi ga apamatua leg posanga ga ila pagid Ierusalem, ga Samaria, ga ila irangrang ngan tibur toa ngada ne tanoelai.”

*Iesus idae ga ila buburiai
(Markus 16.19-20, Lukas 24.50-53)*

9 Iesus ikado posanga toa ne ga kus, ta Deo ibada ei ga idae ga ila, be ele aluagau matad inasi ei. Ga kus ta laulau ede irobi ei, ta tigera ei pade mao.

Iesus idae ga ila buburiai.

* 1:7: Mk 13.32   * 1:8: Mt 28.19, Lu 24.48

10 Matad inono mariamba maitne, be ei ila o. Be mole mao, panua rua per ga tiuot toman ngan gid, be led danga sisid bodbode tau. 11 *Ta gisirua tikeo, “Gimi panua Galili ami, ikamado ga amadmadiid, be matami idae ga ila mariambai? Iesus toa kelede ne, Deo ibada ei ga ila buburiai, be ei ga iluai mulian pade ngan kadonga lalaede mambe patautene agera ei itnan gimi ta idae ga ila buburiai.”

Tisio Matias ga ibada Iudas imul

12 *Idio ta gid aluagau titnan bereo toa tiuato Oliv, ta tiluagid mulian Ierusalem. (Bereo toa oa aea maraoa ila Ierusalem eiua mambe kilomita kelede.) 13 *Tidudunga lumaeai, ta tidae ga tila ngan bobo gadae toa timamado ngan. Gid aluagau toa oa edad ga bedane: Petrus, ga Ioanes, ga Jems, ga Andreas, ga Pilip, ga Tomas, ga Bartolomeus, ga Mateus, ga Jems toa Alpius inat, ga Saimon toa tiuato ei Selot*, ga Iudas toa Jems inat. 14 Gid toa ngada oa tidol lolod kelede ta tiraring somisomi toman ngan gid taine, ga Iesus itna Maria, ga itar kakakau. 15 Ngan taunia gid panua toa lolod matua ngan Iesus, dabad iuot mambe buno ede sangaul rua (120).

Idio ta Petrus idae imadid rabu ngan gid ta ikeo ga, 16 *“Oaeoæg, mugaeai Itautau Tutui ikado posanga ga iuot Devit iaoai ngan Iudas, eaba toa ipasolan Iesus pagid panua ta tiluku ei. Be

---

* 1:11: Mt 26.64, Lu 21.27 * 1:12: Lu 24.50-53 * 1:13:

Mt 10.2-4 * 1:13: Ngan ado toaiua, tidol edaeda Selot ga idae ngan eaba sai toa iuanga isere gid Rom ta titnan Israel ga tidio.

* 1:16: Sng 41.9

irangrang ngan Deo ele laulau aea posanga toa ne itap sapaean mao. ¹⁷Ngansa Iudas ei ede ngan gita ga ikado naurata toa ne toman ngan gita.”

¹⁸* (Be Iudas ibada pat toa tiuol ei ngan ele kadonga paeamao, ta iuol tano idanga ede. Ga kus ta imate, be itap ga ilabora imuga ga isulug ngan tano toa oa, be iapa pak ta imogal iborou ga iuot. ¹⁹Panua toa ngada oa Ierusalem tiutai ngan aea ninipunga toa ne, ta ngan led posanga tiuato tano toa oa ieda Akeldama. Edaeda toa ne ipu mambe Tano Sing aea.)

²⁰*Io, Petrus ikeo pade bedane, “Ngansa posanga ienono ngan Laulau Baunga aea ga bedane,

“ ‘Eaba toa ne ele tibur, irangrang ngan eaba eta ila ngan mao.

Ga irangrang ngan eaba eta imamado ngan mao pade.’

Be laulau toa ne aea posanga ede pade bedane,

“ ‘Kemi ngan eaba eta pade ibada eaba toa ne imul ngan kadonga naurata.’

²¹Tota gita manta tasio eaba eta rabu ngan gid arangaranga toa tilalala toman ngan gita somi-somi ngan taun toa Maron Iesus ila ga inam rabu ngan gita. ²²*Eaba toa ne manta imamado toman ngan gita toa mugaeai ga inam, ngan Ioanes Paliliunga aea ele naurata ga irangrang

* **1:18:** Mt 27.3-8   * **1:20:** Sng 69.25, 109.8   * **1:22:** Mk 1.9, 16.19, Ins 15.27

ngan patautene toa Deo ibada Iesus ga itnan gita ga ila. Tasio eaba eta toa igera Iesus ele daenga mulian, ta iboko toman ngan gita ngan pamatuanga posanga toa ne.”

²³ Ta tidol panua rua ga tidio rol, ede eine Iosep Barsabas toa ieda ede pade Iastus, be eaba ede pade ieda Matias. ²⁴ Tota tiraring ta tikeo ga, “Maron, eao oatai ngan panua toa ngada ne lolod. Pasolan gai ngan sai ngan gisirua eao sio ²⁵ ngan badanga naurata ato aea toa ne. Ngansa Iudas itnan naurata toa ne ta ila inasi ei ele edap.” ²⁶ Ta titado pat gereirei ta ipasolan mambe Matias ieda iuot ngan kadonga naurata toa ne. Tota ei itlan gid panua ato ad toa sangaul igegea ede.

2

Itautau Tutui isulug ga inam

¹ *Idio ta eaneannga kapei Pentekos* aea iuot, ta gid aluagau toa ngada oa tila tiluplup ngan tibur kelede. ² Mole mao, tilongo danga mambe rai kapei tau iaoga ingongo buburiai ga inam, ta ele tandanga iuon ngan luma toa timamado ngan oa. ³ *Be tigera danga mambe dinga imaemae ibilin ga idae ngan gid kelede kelede.

---

* **2:1:** Wkp 23.15-21, Lo 16.9-11   * **2:1:** Gid Iuda tikado eaneannga Pentekos aea ngan matad nanan Deo ikado kemi gid, ta titenai led annga imatua papau edengada ga ila pan. Gera posanga ngan IM 34.22.   * **2:3:** Mt 3.11

Danga mambe dinga imaemae ibilin ga idae ngan gid.

⁴ *Ta gid toa ngada oa, Itautau Tutui iuon lolodeai, ta maed ikakado posanga ngan gid tuanga padengada led posanga mambe Itautau Tutui iparangrang gid ngan.

⁵ Be ngan ado toaiua, gid panua edengada Iuda ad toa tilolon ngan Deo timamado ngan tibur togid alu toa ngada ne tanoelai, be tila Ierusalem ngan eaneangga ta timan kaluae. ⁶ Be tilongo tandanga toa oa, ta gid busa tinam tiluplup,

* **2:4:** Mk 16.17, PA 4.31, 10.44-46, 19.6

be titalingalinga, ngansa tilongo posanga iuotot ngan gid kelede kelede led posanga. ⁷ Tikakrik ga timatala ta tikeo, “Ega, panua toa tiposaposa ne, gid toa ngada ne Galili ad na? ⁸ Tota ikamado ga talongo tiposaposa ngan gita kelede kelede leda posanga toa tnatnada tipopo gita ngan? ⁹ Gita Iuda ada, be tamamado alele ngan tibur ga gid ne: Partia, ga Midia, ga Elam, ga Mesopotemia, ga Iudea, ga Kapadosia, ga Pontus, ga Esia, ¹⁰ ga Prigia, ga Pampilia, ga Isip, ga tibur togid Libia boloma ngan tuanga Sairini, ga gid kaluae Rom ad. ¹¹ Gita edengada tibutibuda Iuda ad, be padengada tipul gid ga tinasi raring togita Iuda. Edengada inu Krit ad, ga tibur Arebia ad, be gita toa ngada ne talongo gid panua Galili ad ne tiposaposa ngan Deo ele naurata kapepei ngan gita kelede kelede leda posanga!” ¹² Tota gid toa ngada oa tikakrik ga titalingalinga, ta tibetabeta pol ngan gid ta tikeo, “Oae! Kadonga toa ne madongan?”

¹³ Be padengada tigalinge ngan gid ta tikeo ga, “Eine tilasu unnga oain tau!”

Petrus ipaola posanga ga ila pagid ipom

¹⁴ Idio ta Petrus idae imadid toman ngan gid aluagau sangaul igegea ede, ta iposa kapei ta ikeo, “Gimi panua Iuda ami, ga gimi toa ngada ne amamado Ierusalem, gau ga napatari posanga toa ne ga ila pagimi. Alongo kemi leg posanga. ¹⁵ Ngansa gid panua toa ne timangamanga ngan oain aea unnga mambe gimi akeo ngan ne mao, ngansa patautene gaisala ngan ado imata lima ga pange. Ado imata toa ne ununnga aea mao. ¹⁶ Be

kadonga toa ne iparangrang posanga ton Ioel toa ibada Deo iaoa mugaeai ga bedane,

17 *^a “Deo ikeo ga bedane, “Boloma ngan ado muriai ga muriai tau, gau ga natok Tautaudig Tutui ga idae ngan gid panua toa ngada ne.

Ta lemi gergeu arangranga ga taine ga tibabada aoag,

be lemi kakau iririau ga tigera gid danga napasolan pagid,

be lemi kapeipei ga anununud.

18 Ga pade, gau ga natok Tautaudig Tutui ga idae ngan leg paeaeanga arangranga ga taine ngan ado toaiua.

Ta gid ga tibada aoag.

19 Be gau ga napasolan gid danga iuot mariambai ta ipamatala gid panua.

Be tanoeai, eine ga nakado sing ga dinga ga basu kapei iuot,

ta iman kilala ngan ado kapei toa oa.

20 Be ado ga ipul ei ga iuot dodom, ga taiko ga ila iuot mambe sing.

Gid danga toa ne ga iuot ga imuga.

Ga kus ta Maron ele ado kapei ga iuot, ta ele taranga ga iuot masaeai.

21 Ta ngan ado toaiua, oangga sai ibaba Maron ieda,

eine ga ibada mulian ei.” ’

22 “Gimi panua Israel ami, alongo leg posanga ga bedane: Iesus Nasaret aea, ei eaba toa Deo

---

* 2:17: Jol 2.28-32

ipasolan pagimi toman ngan gid kilala ipamatala gimi ga gid uisinga toa Deo ikado eaba toa ne ibageai rabu ngan gimi. Be gimi aoatai kemi ngan danga toa ngada ne. ²³ Be gimi adol eaba toa ne ga idae pagid panua bagedeai toa tiuatai ngan Deo ele apu mao. Ta gid tilua gimi ta apatoto ei ngan abei tabala ga imate. Be kadonga toa ne inasi posanga toa Deo irau motean oa. ²⁴ Be Deo ipei ei mulian ngan ele matenga. Itnan ei ga idio ngan ieieinga kapei matenga aea oa mao, ngansa matenga irangrang ngan ikisi ei mao. ²⁵ *Ngansa mugaeai Devit ibode posanga ngan ei ga bedane,

“ ‘Gau nagera Maron imamado matageai somi-somi.

Ei idio boloma ngan bageg oatai,
ta irangrang ngan danga eta ikado ga lolong
ede ga ede mao.

²⁶ Tota gau tinig igelgel ta nakakado posanga tingelgel aea.

Be naoatai kemi mambe Deo ga ikado tinig ga
iuot pau, ta nabada madonga kemi somi-
somi, ta nadio nasangasanga.

²⁷ Ngansa eao ga tnan gau ga nadio ngan tibur
togid matemate mao.

Be lem eaba tutui, eao ga longean ipat ga idio
ibuda mao pade.

²⁸ Eao pasolan gau ngan edap mata bibita aea,
ta gau ga tinig igelgel kapei matameai.’

---

* **2:25:** Sng 16.8-11

29 *³⁰“Oaeoag, gau naposa masaeai pagimi ngan tibuda Devit. Ei imate ta titaian ei, be aea denga ienono pagita ga irangrang ngan labone. Posanga toa ikado ne, iposa ngan ei mulian mao. 30 *Be ei ibada Deo iaoa pade, ta iuatai mambe Deo iposa tautaunga gadae, ngan ei itub ede ga ibada naurata maron aea mambe ei. 31 *Ei iuatai motean ngan danga toa ne, ta iposa ngan Kristus ele daenga mulian. Ta ikeo ga Deo ga itnan ei ga idio ngan tibur togid matemate mao, ga irangrang ngan ipat ibuda mao pade. 32 Be eaba toa iposaposa ngan ne, eine Iesus. Deo ipei ei mulian ngan ele matenga, ta gai toa ngada ne agera bedane ta apamatua aea posanga. 33 *Tota Deo Tamada isoa ei ga idae ngan ibage oatai, ta ibada Itautau Tutui pan mambe iposa tautaunga ngan. Ta labone itok Itautau Tutui ga idae ngan gid panua toa ne, mambe patautene gimi ageragera ga alongolongo. 34 *Ngansa Devit idae ga ila buburiai mambe Iesus mao. Be ikeo,

“ ‘Maron Deo ikeo pan ag Maron bedane:

“Eao dio mamado ngan bageg oatai

35 ga irangrang ngan nadol am miri itamatama ga tidio aem ibuloloeai.” ’

36 *³⁶“Tota nakim gimi panua Israel ami toa ngada ne aotai kemi bedane: Iesus toa apatoto

---

* **2:29:** 1Kin 2.10   * **2:30:** 2Sml 7.12, Sng 89.3-4, 132.11
 * **2:31:** Sng 16.10   * **2:33:** PA 5.32, 7.55-56   * **2:34:** Sng 110.1   * **2:36:** PA 5.30-31

ei ngan abei tabala ne, Deo idol ei ga iuot Maron ga Kristus[†] pade.”

Panua busa tipul lolod ga tibada paliliunga

³⁷ Gid ipom tilongo posanga toa ne, be igal lolod ta tikeo pan Petrus ga gid panua ato ad padengada bedane, “Oaeoamai, gai ga akado mado?”

³⁸ Ta Petrus ikeo pagid, “Gimi kelede kelede apul lolomi ga abada paliliunga ngan Iesus Kristus ieda, ta Deo isamum lemi kadonga sasat. Tota gimi ga abada Itautau Tutui mambe tenainga ila pagimi. ³⁹ *Ngansa Deo ele posanga tautauunga toa ne eine ngan gimingada lemi gergeu, ga gid panua aluai ad, ga panua sapadua ada Maron Deo ibaba gid.”

⁴⁰ Be ngan posanga busa pade Petrus ipabib led ga ikado posanga matua bedane, “Manta abeta Deo ta ibada gimi mulian, ngan kado ta amukuru toman ngan gid panua papaeamao labone ad!”

⁴¹ *Gid ipom toa lolod matua ngan posanga toa ne, dabad iuot mambe bunoringring tol. Tibada paliliunga ta titlan gid panua lolo matua ad ngan ado toaiua.

Gid panua lolod kelede ta timamado

⁴² *Gid panua toa oa timarum tau ngan kadonga ga gid ne: longonga gid panua ato ad led paoatainga, ga kadonga lolo kelede aea, ga matad nanan Iesus imedameda ngan teinga bret, ga led kadonga raring. ⁴³ Gid kelede kelede timataud,

---

[†] **2:36:** Gera palongonga ngan posanga idil Kristus ngan Mt 1.16.

* **2:39:** Ais 57.19   * **2:41:** PA 2.47, 4.4   * **2:42:** PA 20.7

ngansa tigera gid panua ato ad tikakado uisinga iman kilala ta ipamatala gid. ⁴⁴*Be gid panua lolo matua ad toa ngada oa tinam tiluplup somisomi, be gid kelede kelede led danga sisid iman gid toa ngada oa led. ⁴⁵Gid tilongean ad tano ga danga sisid ta panua tiuol, ta tipotapota ga ila pagid sapadua tipapauis. ⁴⁶Ado ga ado, lolod kelede ta tila tiluplup Deo ele lumaeai, ta titei bret ngan luma ga luma ngan matad nanan Iesus imedameda. Be tianean ad annga toman ngan led kadonga mamaron, ga tinid igelgel. ⁴⁷*Tisoaso Deo ieda, be panua padengada toa lolod matua ngan Iesus mao, lolod marum ngan gid. Be Maron ibada mulian panua papau, ta igalbatan dabad ga idae ado ga ado.

3

Eaba iae paeamao iuot kemi

¹Lailai ede ngan ado imata tol, Petrus ga Ioanes tidae ga tila Deo ele lumaeai. Somisomi tirararing ngan ado imata toa oa. ²Be eaba ede imamado, iae paeamao toa aea popongai ga inam. Ado ga ado panua tisoa ei ga ila ta tidol ei ga idio imamado boloma ngan Deo ele luma aea atama toa ieda Imata Kemi, ta ei idio igaugau pat pagid panua toa tidudunga ngan Deo ele luma aea ala. ³Ei igera mambe Petrus ga Ioanes tiuangga tidudunga ngan Deo ele luma aea ala ta igau pat pagisirua. ⁴*Be Petrus ga Ioanes matad inono ei, ta Petrus ikeo, “Matam inam pagairua.” ⁵Tota

---

* **2:44:** PA 4.32-35   * **2:47:** PA 6.7, 11.21   * **3:4:** PA 14.9

imata idae pagisirua, ta iuanga ibada danga eta pagid.

⁶ *Be Petrus ikeo, “Gau leg pat silva ga gol mao, be danga toa ienono pagau ne, gau ga nabada pago. Ngan Iesus Kristus Nasaret aea ieda nakeo pago, dae ta lalala!” ⁷ Tota ikisi ibage oatai ta ilua ei ga idae. Be mole mao, iaepu toman ngan iae aea tue iuot matua pade. ⁸ Tota idug ga idae ta ilalala alele. Ga kus ta idudunga Deo ele lumaeai toman ngan gisirua, be ilalala ga idugdug ga isoasoa Deo ieda. ⁹ Be gid ipom tigera ei ilalala ga isoasoa Deo ieda, ¹⁰ ta tiuatai mambe ei eaba toa igaugau pat boloma ngan Deo ele luma aea atama Imata Kemi. Tota tikakrik ga timatala ngan danga toa iuot ngan ei.

Petrus ipaola posanga Deo ele lumaeai

¹¹ Eaba toa mugaeei igaugau pat, ei itin igelgel ta iluku Petrus ga Ioanes, be gid panua toa ngada oa tikakrik kapei tau ta tilado ga tinam pagid ngan tibur toa tiuato Naparpar ton Solomon. ¹² Petrus igera bedaoa ta ikeo pagid, “Gimi panua Israel ami, ikamado ga akakrik ngan kadonga toa ne ga matami inono gairua? Kado gimi aoangga gairua lemai kadonga itutui tau, ta ngan ipu toaine uramai ngan kadonga eaba toa ne ga ilalala pade. Eine mao. ¹³ *Deo togid tibutibuda Abraam, ga Aisak, ga Iakop idol edaeda kapei ga idae ngan ele paeaeanga Iesus. Be gimi adol ei ga idae pagid Rom bagedeai. Pailat irau posanga ngan ilongean ei ga iuot, be gimi apul murimi

---

* **3:6:** PA 4.10, 16.18   * **3:13:** IM 3.6, 15, Lu 23.13-25, PA 2.23

ngan ei toa Pailat imatai oa. ¹⁴ Gimi apul murimi ngan eaba tutui toa Deo ele ul ienono ngan ei, be abeta Pailat ngan ilongean eaba ipapamate panua ta ila pagimi. ¹⁵ Gimi apamate eaba toa ne. Ei madonga kemi ipu, be Deo ipei ei mulian ngan ele matenga. Gairua agera kadonga toa ne iuot ta apamatua aea posanga toa ne. ¹⁶ Gai lolomai matua ngan Iesus ieda, ta ngan kadonga lolo matua aea toa ne, eaba toa ne iuot kemi. Gimi agera ga aoatai ngan eaba toa ne, be itin iuot kemi ngan Iesus ieda ga ngan kadonga lolo matua aea ngan ei.

¹⁷ * “Be oaeoag, labone naoatai mambe gimin-gada ami madidnga aoatai ngan saoa danga toa gimi akado oa mao. ¹⁸ Be ngan kadonga toa ne, Deo iparangrang posanga toa ikado motean pagid panua toa ngada oa tibada iaoa mugaeai. Tikeo ga eaba tiuato Kristus*, ei ga ibada ieieinga ga imate. Ta labone posanga toa ne iuot tautauga. ¹⁹ *Tota gimi manta apul lolomi ta aluagimi ga ala pan Deo, ta ei ga isamum lemi kadonga sasat. ²⁰ Oangga akado bedaoa, eine Maron ga imamado toman ngan gimi ga iaran gimi, ta isula eaba toa ei isio motean ngan badanga gimi mulian, eine Iesus Kristus. ²¹ Be ei ga idio buburiai ta isanga ado toa Deo isio ngan kadonga danga toa ngada ne ga iuot pau, mambe ele panua tututui tibada iaoa ngan mugaeai. ²² *Ngansa Moses ikeo ga bedane, ‘Muriai, ami Maron Deo ga ikado eaba

---

* **3:17:** Lu 23.34, 1Ti 1.13   * **3:18:** Gera palongonga ngan posanga idil Kristus ngan Mt 1.16.   * **3:19:** PA 2.38   * **3:22:** Lo 18.15,18-19

ede ga ibada iaoa ga iuot mambe gau rabu ngan sobosobomi. Ta gimi manta alongo eaba toa oa ilinge ngan saoa danga ikeo pagimi ngan. ²³ Ta oangga sai ilongo eaba toa oa ele posanga mao, eine Deo ga ipaeabu ngan ei, ta irangrang ngan imado toman ngan ele panua pade mao.'

²⁴ "Be gid panua toa tibada Deo iaoa ngan ado toaiua Samuel imamado ga ilalala ga inam, gid toa ngada oa tiposa ngan kadonga toa iuotot labone. ²⁵ *Posanga togid panua tibada Deo iaoa, ga posanga toa Deo irau toman ngan tibutibuda, eine ipalongo ngan gid danga toa Deo iposa tautaunga ngan. Ta gimi ga abada gid danga toa oa, mambe ikeo pan Abraam ngan ga bedane, 'Ngan eao tibus ede, gau ga nakado kemi ngan gid alu toa ngada ne tanoelai.' ²⁶ *Ngan ado toaiua Deo isula ele paeaeanga ga inam, matamata isula ei ga ila pagimi ta ikado kemi ngan gimi, ta iuangga gimi kelede kelede atnan lemi kadonga papaeamao."

4

Tiluku Petrus ga Ioanes

¹ Petrus ga Ioanes tiposaposa pagid ipom maitne, be madidnga imariala ngan Deo ele luma, ga gid panua tenainga ad, ga gid Sadiusi tingata gisirua. ² Gid lolod imasmasi tau, ngansa gisirua tipaoatai gid ipom ga tipaola posanga ngan Deo ta tikeo ga ei ga ipei mulian gid panua matemate mambe ipei mulian Iesus. ³ Tota tiluku gisirua ta tiuangga tipamadid gid ngan posanga, be lailai

---

* **3:25:** OM 22.18   * **3:26:** PA 13.46

sagogogo, ta tidol gid ga tidudunga ngan luma panasnga aea ga irangrang ngan ado sae. ⁴ *Be panua busa tilongo gisirua led posanga ta lolod matua ngan. Ta gid panua toa lolo matua ad oa dabad iuot mambe bunoringring lima.

Tipamadid Petrus ga Ioanes ngan posanga

⁵ Ngan ado sae gid kapeipei togid Iuda, ga gid madidnga apu ad, ga gid madidnga padengada tila tiluplup Ierusalem. ⁶ Be panua ga gid ne timamado pade, madidnga kapei tenainga aea toa Anas, ga Kaiapas, ga Ioanes, ga Aleksanda, ga madidnga tenainga aea isobosobo padengada. ⁷ Ta tipamadid gisirua matadeai, ta tibeta gid bedane, “Gimirua abada pamatuanga sida ngan kadonga toa bedane? Be akado ngan sai ieda?”

⁸ Be Petrus iuon ngan Itautau Tutui, ta ikeo pagid bedane, “Gimi madidnga togid panua ga gimi kapeipei, ⁹ labone, oangga agal nanan gairua ngan lemai kadonga ngan luanga dibala tamad toa ne, ga abeta gai ngan iuot kemi madongan, ¹⁰ *manta gimi panua Israel ami toa ngada ne aoatai kemi bedane: Eaba toa imadmadid matamiai ne iuot kemi ngan Iesus Kristus Nasaret aea ieda. Gimi apatoto ei ngan abei tabala, be Deo ipei ei mulian ngan ele matenga. ¹¹ *Ei mambe pat toa Deo ele laulau ikeo ngan ga bedane,

“ ‘Gimi panua akakado luma, aoangga pat toa ne paeamao ta atado ga iduaea.
Be labone iman luma aea kisinga.’

---

* **4:4:** PA 2.41   * **4:10:** PA 3.6,13-16   * **4:11:** Sng 118.22

12 *Be eaba eta pade irangrang ngan ibada gita mulian mao, ngansa rabu ngan gid panua toa ngada ne tanoeai, Deo idol eaba eta pade ieda ngan badanga gita mulian mao.”

13 Io, tiuatai mambe Petrus ga Ioanes tibada pananalenga eta mao, be tigeria mambe gisirua timataud mao. Tota tikakrik, be matad nanan mambe gisirua timamado toman ngan Iesus.

14 Be tigeria eaba toa itin iuot kemi asingada timadmadid, ta irangrang ngan tikado posanga eta pagisirua mao.

15 Ta tikeo ngan gisirua manta tiuot ga tila, ta tiraurau led posanga bua.

16 Gisirua tiuot ga tila ga kus ta gid madidnga tikeo, “Eine ga takado mado ngan panua toa rua ne? Ngansa tikado uisinga imata ede pade tau, ga panua toa ngada ne Ierusalem tiuatai ngan, ta irangrang ngan takeo ga tipakaka mao. 17 Be kemi ngan tapamir gid ta irangrang ngan tiposa pan eaba eta pade ngan edaeda toa ne mao. Ngan kado ta posanga toa ne iuasasa pagid ipom pade.”

18 *Idio ta tibaba gisirua ga tiluagid mulian, ta tiposa matua pagid ta irangrang ngan tiposa ngan Iesus ieda mao ga tipaoatai ngan mao pade.

19 *Be Petrus ga Ioanes tikoli led posanga bedane, “Gimi agera saoa kadonga itutui ngan Deo imata, oangga gai anasi gimi lingemi, mao Deo ilinge?”

20 Ngansa gid danga gai agera ga alongo, irangrang ngan akaput ngan aea posanga mao.”

21 Be tipamir gid pade, ga kus ta tilongean gid ga tiuot. Be tiuot ngan edap eta kemi ngan panasnga gid mao, ngansa gid panua toa ngada oa tisoasoa

---

* 4:12: Mt 1.21   * 4:18: PA 5.28   * 4:19: PA 5.29

Deo ieda ngan kadonga toa iuot. ²² Ngansa eaba toa uisinga keminga aea iuot ngan ei, aea rai iasal sangaul pange.

Tiraring ta Deo ipamatua gid ngan paolanga posanga

²³ Tilongean Petrus ga Ioanes ta titnan luma panasnga aea ga tiuot, ga kus ta gisirua tiluagid mulian pagid led panua. Ta tipalongo gid ngan saoa danga gid madidnga tenainga ad ga gid kapeipei togid Iuda tikeo pagid ngan. ²⁴ *Be tilongo bedaoa, ta lolod kelede ta tiraring ga ila pan Deo ta tikeo, “O Deo, eao Maron kapei. Eao kado bubur ga tano ga tad ga danga toa ngada ne ienono ngan. ²⁵ *Mugaeai, eao posa pan tibumai Devit lem paeaeanga, ta Itautau Tutui ikado posanga ga iuot iaoai bedane,

“ ‘Gid alu padengada lolod bake ngan saoa?

Be ikamado ga gid panua tiraurau posanga sapaeen?

²⁶ Gid mamaron kapeipei ga gid madidnga tanoeai aea tiluplup ngan kadonga pa-raunga

pan Maron ga ele eaba toa isio ei, Kristus*.’

²⁷ *Tautaunga, ngan tuanga toa ne, Erot ga Pontius Pailat tiluplup toman ngan gid panua alu padengada ad ga gid Israel, ngan raunga lem paeaeanga tutui Iesus toa eao sio ei. ²⁸ *Be led

---

* **4:24:** IM 20.11, Neh 9.6, Sng 146.6   * **4:25:** Sng 2.1-2   * **4:26:** Gera palongonga ngan posanga idil Kristus ngan Mt 1.16.   * **4:27:** Mt 27.1-2, Lu 23.7-11, PA 3.13   * **4:28:** PA 2.23

kadonga toa ne iuot sapaeane mao. Inasi eao lem kimnga. Ngan eao uram, eao rau posanga motean ngan kadonga toa ne manta iuot. ²⁹*Ta labone gai abeta eao, Maron, matam nanan led pamirnga, ta lua gai lem paeaeanga ta arangrang ngan lolomai matua ga apaola lem posanga be amataud mao. ³⁰Be dol bagem idae ngan keminga gid dibala, ga kado gid uisinga iman kilala ga iuotot ngan lem paeaeanga tutui Iesus ieda.”

³¹Io, tiraring ga kus ta tibur toa tiluplup ngan oa inogoi. Be gid toa ngada oa lolod iuon ngan Itautau Tutui, ta tipapaola Deo ele posanga be timataud mao.

Gid panua lolod kelede ta tilualua ngan gid

³²*Be gid panua lolo matua ad, lolod ga laborad kelede, ta eta ngan gid ikeo ga ele danga sisid iman ei kekelen ele mao. Be gid kelede kelede led danga sisid iman gid toa ngada oa led. ³³Be ngan Itautau Tutui iura, gid panua ato ad tipamatua posanga ngan Iesus ele daenga mulian, be Deo ele kadonga lolo marum aea iuon ngan gid toa ngada oa. ³⁴*Be eaba eta ngan gid ipapauis ngan danga sisid mao, ngansa tano itamatama toa ngada oa tilongean ad tano ga led luma ga panua tiuol, ta tibada pat toa oa ³⁵ta tidol ga idae pagid panua ato ad bagedeai. Ta gid tipotapota ga ila pagid sapadua tipapauis.

³⁶Eaba ede ikado toa bedaoa ieda Iosep, be gid panua ato ad tidol ieda ede pade Barnabas. (Edaeda toa ne ipu bedane, “Eaba Ipapamatua

---

* **4:29:** Ep 6.19   * **4:32:** PA 2.44   * **4:34:** PA 2.45

Panua Lolod.”) Ei iaoa ede ngan lum pan Livai, be ele tuanga ipu ngan inu Saiprus. ³⁷ Ei aea tano idanga ede, be ilongean pagid panua ga tiuol, ta ibada pat toa oa ga idae pagid panua ato ad bagedeai.

5

Ananaias ga Sapaira tiuanga tipakaka Deo

¹ Ado ede, eaba ede ieda Ananaias toman ngan iadaoa Sapaira tilongean ad tano idanga ede ga panua tiuol. ² *Be ei ikate ei ngan tano aea pat ilia, be iadaoa iuatai ngan. Be pat ilia iadag, ibada ga ila ta idol pagid panua ato ad bagedeai.

³ *Idio ta Petrus ikeo pan, “Ananaias, ikamado ga Satan iuon lolomeai, ta eao kado posanga pakakanga pan Itautau Tutui ngan tano aea pat iadag toa kate go ngan? ⁴ Mugaeai ngan tiuol, eine danga togo na? Be tiuol ga kus ta aea pat ienono bagemeai na? Be eao pakaka ta keo ga tano toa na aea olnga dodol iman tenainga. Ikamado ga lolom iboko ngan kadonga toa bedane? Eao pakaka gid eababa mao. Eao oangga pakaka Deo.”

⁵ Io, Ananaias ilongo bedaoa, ta itap ga isulug ga imate. Be gid panua toa ngada oa tilongo aea posanga bedaoa, tota timataud kapei. ⁶ Ga kus ta gid kakau iririau tidae ga tinam ta tirobi ipat ta tibisi ei ga ila ta titaian.

⁷ Io, ado imata tol ila ga kus ta iadaoa taine inam, be iuatai ngan saoa danga iuot ngan iadaoa mao. ⁸ Be Petrus ibeta ei bedane, “Keo pagau,

---

* **5:2:** PA 4.34-35   * **5:3:** Ins 13.2

tano toa gimirua alongean ga tiuol, aea olnga toa bedane?”

Ta ikeo ga, “Be. Aea olnga tota bedaoa.”

⁹ Ta Petrus ikeo pan, “Ikamado ga gimirua arau posanga ngan tobanga Maron Itautau Tutui? Ega, gid panua toa titaian adaoam, ta timadmadid atama iaoai, ta gid ga tisoa eao pade ga ot ga la.”

¹⁰ Be mole mao, ei itap ga idio boloma Petrus iaepuai ga imate. Ta gid kakau iririau tigera mambe imate, ta tibisi ipat ga ila ta titaian ei toa iadaoa isaleai oa. ¹¹ Tota gid iaoa keledede toa ngada oa ton Kristus timataud kapei tau, ga sapadua tilongo ngan kadonga toa ne, gid pade timataud.

Uisinga imata ede ga ede iuot ngan gid panua ato ad baged

¹² *Idio ta gid uisinga busa iuotot ngan gid panua ato ad baged ta iman kilala rabu ngan gid ipom. Be gid toa ngada oa lolod keledede ta tiluplup somisomi ngan Naparpar ton Solomon. ¹³ Be gid panua padengada toa lolod matua maitne, timataud ngan titlan gid, be tipakuru ngan gid. ¹⁴ Be panua busa arangaranga ga taine tipul gid ga lolod matua ngan Maron pade, ta dabad idae ga ila kapei. ¹⁵ Tota tibisi gid dibala ga tila ngan edap toa Petrus ila ngan oa, ta tidol gid ngan moe ga nagarengreng, ngansa tiuangga Petrus isibo gid, mao ado igal ianun ga idae ngan gid, ta tiuot kemi. ¹⁶ Be gid ipom ngan gid tuanga toa ibalil ngan Ierusalem tinam tiluplup, be tibisibisi led

---

* 5:12: PA 2.43, 14.3

panua ad dibala ga gid panua toa iriau papaea-mao tipaieiei gid, ta toa ngada oa tiuot kemi.

Anggelo ilua gid panua ato ad ta titnan luma panasnga aea

¹⁷ Be madidnga kapei tenainga aea toman ngan iuaeoae toa ngada oa Sadiusi ad, lolod paea-mao ¹⁸ ta tiluku gid panua ato ad ta tidol gid ga tidudunga ngan luma panasnga aea toa led tuangai oa. ¹⁹ *Be ngan bong toaiua, anggelo ton Maron irepe atama ngan luma panasnga aea ta ibada gid ga tiuot ta ikeo, ²⁰ “Gimi ala amadid Deo ele lumaeai, ta apalongo gid ipom ngan madonga pau toa ne aea posanga toa ngada oa.”

²¹ Io, tilongo ga kus ta gaisala rumaruma tila tidudunga ngan Deo ele luma aea ala ta tipapaoatai gid ipom.

Be madidnga kapei tenainga aea ga iuaeoae tibaba gid kapeipei patutuinga posanga ad toa ngada oa togid Israel ga tinam, ta tisula gid paeaeanga ga tila ngan badanga gid panua toa timamado ngan luma panasnga aea. ²² Io, gid paeaeanga tila ngan luma panasnga aea, be tigera gid panua ato ad toa eoa mao. Tota tiluagid sapaean ta tipalongo ngan ²³ ta tikeo ga, “Gai agera luma panasnga aea tisaisai matua ga gid panua timariala ngan atama ta timadmadid, be arepe atama ta agera eaba eta gadudunga mao.”

²⁴ Io, madidnga ngan gid panua toa timariala ngan Deo ele luma toman ngan gid madidnga tenainga ad, tilongo posanga toa ne ta titalin-galinga ta tikeo, “Kadonga toa ne madongan?”

---

* 5:19: PA 12.7-10

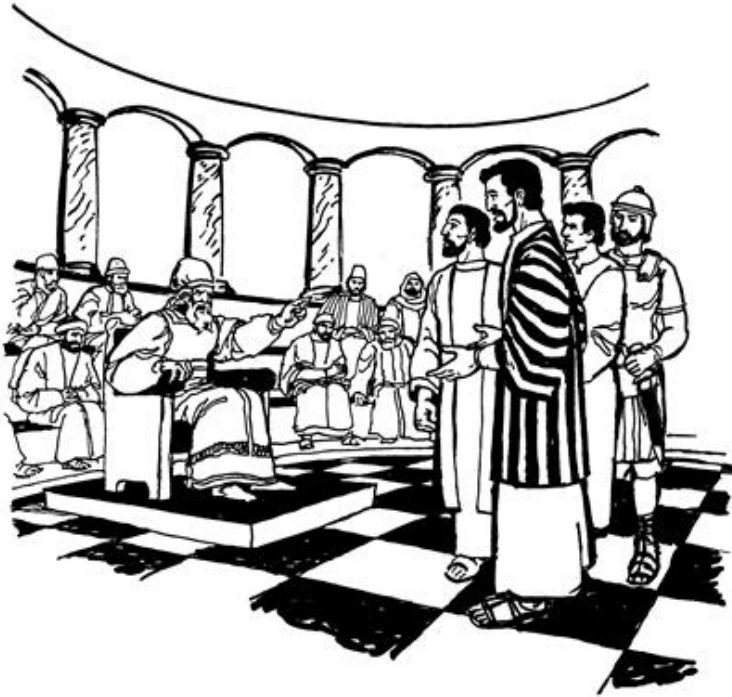
²⁵ Be mole mao, eaba ede inam ta ipalongo led bedane, “Ega, gid panua toa adol gid ngan luma panasnga aea, patautene timadmid Deo ele lumaeai ga tipapaoatai gid ipom!” ²⁶ Tota madidnga toa imariala ngan Deo ele luma imuga ngan gid paeaeanga ta tila tibada gid ga tila, be tiluku gid mao, ngansa timataud gid ipom, ngan kado ta titado pat ngan gid.

Gid panua ato ad tipaola posanga pagid panua patutuinga posanga ad

²⁷ Idio ta tibada gid panua ato ad ga timadid pagid panua patutuinga posanga ad matadeai, ta madidnga kapei tenainga aea ibeta gid bedane, ²⁸ *²⁸ “Gai aposa matua tau pagimi ngan apaoatai ngan eaba toa ne ieda pade mao na? Be mao. Gimi apaoasasa lemi paoatainga ga ila ngan tibur toa ngada ne Ierusalem. Be aparpar ngan solnga gai ngan eaba toa ne ele matenga ta ising idae ngan gai.”

---

* **5:28:** Mt 27.25

Gid panua ato ad timadid pagid panua patutuinga posanga ad matadeai.

²⁹ *Ta Petrus toman ngan panua ato ad padengada tikeo bedane, “Gai manta alongo Deo ilinge, be gimi eababa lingemi ma. ³⁰ Gimi apamate Iesus ngan patotonga ei ngan abei tabala, be Deo togid tibutibuda ipei ei mulian. ³¹ *Ta Deo isoa ei ga idae ngan ibage oatai, ta idol ei ga iman eaba toa imugamuga ngan gita ga ibada gita mulian. Ngansa iuangga ilua gid Israel ta tipul lolod, ta irangrang ngan isamum led kadonga sasat.

---

* **5:29:** PA 4.19   * **5:31:** Lu 24.47, PA 2.33-34, Ep 1.20

³² Gai agera kadonga toa ne, ta apamatua aea posanga. Be Itautau Tutui toa Deo ibada pagid panua tilongolongo ilinge, ei pade ipamatua aea posanga toa ne.”

Eaba kapei Gamaliel ikeo ga tikado marum ngan gid panua ato ad

³³ Gid panua patutuinga posanga ad tilongo bedaoa ta lolod bake tau, ta tiuanga tirau gid ga timate. ³⁴ Be eaba Parisi aea ieda Gamaliel, ei madidnga apu aea ede be gid panua toa ngada oa tilolon ngan ei. Ei imadid rabu ngan gid panua patutuinga posanga ad, ta ikeo ga gid panua ato ad manta tiuot ga tila gaot kauteta. ³⁵ Ta ikeo pagid, “Gimi panua Israel ami, manta matami inasi kemi saoa kadonga aoangga akado ngan gid panua toa ne. ³⁶ *Ngansa rai edengada ila na, eaba ede ieda Teudas iuot, ta iuanga ei ieda kapei. Ta gid panua bunu pange titlan ei. Be ei imate ngan panua padengada baged, ta ele panua toa tinasi ei oa tibilin, ta led naurata iman danga buligaliga. ³⁷ Ga kus ta Iudas, eaba Galili aea iuot ngan ado toa gid madidnga tibabada panua edad. Ei idada gid ipom edengada ga tinasi ei, ta tilongo gid madidnga linged pade mao. Be ei pade imate, ta ele panua toa tinasi ei oa, tibilin alele. ³⁸ Tota labone nakeo pagimi, akado kadonga eta ngan panua toa ne mao. Atnan gid ga tidio, ngansa oangga gid eababa tipaot naurata toa ne, eine ga aea annga eta iuot mao. ³⁹ Be oangga Deo ipaot, irangrang ngan gimi apaidi gid mao. Ngan kado ta lemi kadonga mambe apararau pan Deo.”

---

* 5:36: PA 21.38

Io, ele posanga toa ne ipul lolod, ta tilongo.
 40 *Tota tibaba gid panua ato ad ga tiluagid, ta timui gid. Be tiposa matua pagid ta tikeo ga tirangrang ngan tiposa ngan Iesus ieda pade mao. Ga kus ta tilongean gid ga tila.

41 *Titnan gid panua patutuinga posanga ad ga tidio, ta tilalala be tinid igelgel ngansa Deo igera gid mambe panua kemikemi, ta tirangrang ngan badanga pamaeamaeanga ngan Iesus ieda.*

42 Be ado ga ado tipapaoatai ga tipapaola ato kemi ngan Iesus ei Kristus†. Tikakado toa bedaoa gadudunga ngan Deo ele luma aea ala ga ngan gid kelede kelede led luma pade.

6

Tisio panua lima ga rua ngan luanga gid panua ato ad

1 *Ngan taun toaiua gid aluagau dabad ilalala ga idae, be ado ede seelenga iuot rabu ngan gid. Gid aluagau toa tiposaposa Grik tiselele oaeoed toa tiposaposa Ibru, ngansa somisomi oangga tilualua gid panua tipapauis, eine matad sapian gid Grik led asapsape. 2 Tota gid panua ato ad sangaul igegea rua tibaba gid aluagau toa busa oa ga tinam tiluplup, ta tikeo ga, “Oangga gai

---

* 5:40: PA 4.18   * 5:41: Mt 5.10-12, 1Pe 4.13   * 5:41:

Ikamado ga tibada pamaeamaeanga oangga Deo igera gid mambe panua kemikemi? Ieieinga toa tibada ngan Iesus ieda, eine pamaeamaeanga tanoeai aea. Be matad nanan mambe lasunga kapei isanga gid buburiai, ta tinid igelgel ngan pamaeamaeanga toa oa. † 5:42: Gera palongonga ngan posanga idil Kristus ngan Mt 1.16.   * 6:1: PA 4.35

atnan naurata ngan paolanga Deo ele posanga, be aboko ngan danga sisid aea potanga, eine kemi mao. ³ Tota oaeoamai, gimi manta asio panua lima ga rua toa edad kemi rabu ngan gimi, be Itautau Tutui iuon lolodeai, ga led oatainga kemi. Ta gai ga adol gid ga tikisi naurata toa ne. ⁴ Be gai ga amarum ngan raring ga ngan paolanga Deo ele posanga.”

⁵ Io, gid panua toa ngada oa tinid igelgel ngan posanga toa ne, ta tisio Stepan, eaba ede iuon ngan Itautau Tutui ga ilolo matua tau ngan Iesus. Ga tisio Pilip ga Prokorus ga Nikanor ga Timon ga Parmenas ga Nikolas. Nikolas toa ei eaba Iuda aea mao. Ei eaba Antiok aea be ipul ei mugaeai ta inasi raring togid Iuda. ⁶ Tital gid panua toa ne ga tila pagid panua ato ad, ta gid tidol baged ga idae ngan gid ta tiraring.

⁷ *Tota Deo ele posanga iuasasa, be gid alu-agau dabad ilalala ga idae kapei ngan tuanga Ierusalem, be panua busa tenainga ad, gid pade tipul gid ga tinasi kadonga lolo matua aea ngan Iesus.

Tipamadid Stepan ngan posanga

⁸ Be Deo iura ga ele kadonga lolo marum aea iuon Stepan iloleai, ta ei ikakado gid uisinga kapeipei iman kilala rabu ngan gid ipom. ⁹ Be panua edengada tidae ta aoad parau pan Stepan. Gid panua toa oa Sairini ad, ga Aleksandria ad, ga Silisia ad, ga Esia ad, be led luma raring aea, eine tiuato luma raring aea togid panua ti-boko paeaeanga mugaeai be labone timado kemi.

---

* **6:7:** PA 2.41, 16.5

10 *Be Itautau Tutui ibada oatainga kemi tau pan Stepan, ta tirangrang ngan tiasal ele posanga mao.

11 Tota tiparumrum panua edengada ngan pat, ta gid panua toa oa tisol Stepan ngan posanga pakakanga ta tikeo, “Gai alongo eaba toa ne ikakado posanga papaeamao ngan Moses ga Deo!”

12 Be tipamasmasi gid ipom ga kapeipei ga madidnga apu ad lolod, ta tila boloma pan ta tiluku ei, ta tibada ei ga ila pagid panua patutuinga posanga ad. 13 Be tidol panua edengada ta tipakaka ngan oaoanga ngan ele kadonga ta tikeo, “Eaba toa ne somisomi ikakado posanga paeamao ngan luma toa Deo ele ul ienono ngan ne ga ngan ele apu pade. 14 Gai alongo ei ikeo ga Iesus Nasaret aea ga ipaeabu ngan luma toa ne ga ipalele leda nasinga toa Moses ipaoatai tibutibuda ngan.”

15 Ta gid panua toa timamado ngan patutuinga posanga oa, matad inono Stepan, be tigera imata mambe anggelo ede imata.

7

Stepan ipaola posanga pagid panua patutuinga posanga ad

1 Ta madidnga kapei tenainga aea ibeta Stepan bedane, “Posanga toa tisol go ngan ne, eine tautaunga na?”

2 *Ta Stepan ikeo ga, “Oaeoæg ga kapeipei, alongo leg posanga. Ngan ado toaiua tibuda

---

* 6:10: Lu 21.15   * 7:2: OM 11.31, 12.1

Abraam imamado Mesopotemia maitne, toa mu-gaeai ngan ila ngan tuanga Aran, Deo iuot pan. Ei Deo toa ele taranga kapei. ³ Ta ikeo pan bedane, 'Tnan am tano ga sobosobom, ta la ngan tano ede toa gau ga napasolan go ngan.'

⁴ * "Tota itnan tano togid panua Kaldia ta ila imado ngan tuanga Aran. Io, itama imate ga kus ta itnan tuanga toa oa, ta inam imado ngan tibur toa labone gimi amamado ngan. ⁵ * Deo iposa tautaunga pan Abraam ngan tano, be ei iuot tano itama ngan ado toaiua mao, ta iae mul idae ngan tano eta ei ton mao. Deo ikado posanga kekelen, ta ikeo ga eine ga iman ei aea ga itubtub ad pade. Be ngan ado toaiua, Abraam ele gergeu eta mao.

⁶ * Be Deo ikeo ga ei itubtub ga tila timado ngan tano togid alu ede pade, mambe panua patpatnga ad. Ta alu toa oa ga tipaeaea gid ga tipaieiei gid ga irangrang ngan rai buno pange. ⁷ * Ta Deo ikeo pade bedane, 'Be gau ga napanas alu toa tiboko paeaeanga pagid oa, ta muriai eine ga titnan tibur toa oa ta tinam tisoa gau edag ngan tano toa ne.'

⁸ * Ga kus ta irau posanga toman ngan ei, ta ikeo ga ei manta ipalu gid ele gergeu arangaranga. Ta muriai Abraam ipopo Aisak, ta ipalu ei ngan ado lima ga tol aea. Ta Aisak ipopo Iakop, ta Iakop ipopo gid gergeu sangaul igegea rua toa muriai tiuot mamaron ngan gid lum kelede kelede Israel aea.

⁹ * "Be gid mamaron toa oa lolod paeamao ngan

---

* **7:4:** OM 11.31-12.5   * **7:5:** OM 12.7, 15.18, 17.8   * **7:6:** OM 15.13-14, IM 12.40   * **7:7:** IM 3.12   * **7:8:** OM 17.9-14, 21.4

* **7:9:** OM 37.11, 28, 39.2, 21-23

ad kakau Iosep, ta tilongean ei pagid Isip ta tiuol ei ga iman paeaeanga sapaeaan. Be Deo imamado toman ngan ei. ¹⁰ *Ta ibada ei mulian ngan aea kadonga paeamao toa ngada oa, ta ibada oatainga kemi pan, ta ikado ga maron kapei Isip aea ilolo marum ngan ei, ta idol ei ga iman madidnga ngan tibur Isip ga ngan ele luma ga danga sisid pade.

¹¹ * “Idio ta sapanga kapei iuot ngan tibur Isip ga Kenan, ta ikado ga panua led madonga paeamao tau. Ta tibutibuda tiloilo annga ga ma.

¹² Be Iakop ilongo mambe annga ienono ngan tibur Isip, ta isula tibutibuda matamata ga tila.

¹³ * Be parua aea ngan tila Isip, Iosep ipaola ei mulian pagid itar kapepei, ta maron kapei Isip aea iuatai ngan gid iaoa kelede ton Iosep. ¹⁴ * Idio ta Iosep iabalan posanga ta ibaba itama Iakop ga isobosobo toa ngada oa ga tinam pan, be dabad iuot sangalima sangaul rua igegea lima. ¹⁵ * Tota Iakop ila imado ngan tibur Isip. Be idio ga muriai ei gisingada tibutibuda timate toa eoa. ¹⁶ * Be tibisi patid ga iluai mulian ngan tuanga Sekem, ta titaian gid toa eoa ngan denga toa Abraam iuol mugaeai pagid gergeu ton Amor ngan pat silva.

¹⁷ * “Io, ado toa inam boloma ngan Deo iparangrang posanga tautaunga toa ikado pan Abraam mugaeai, be leda panua dabad idae ga ila kapei tau ngan tibur Isip. ¹⁸ Idio ta maron kapei pau ede imadid ga imuga ngan tibur Isip, be ei

---

* **7:10:** OM 41.37-44   * **7:11:** OM 41.54, 42.1-2   * **7:13:** OM 45.1-4, 16   * **7:14:** OM 45.9-11, 46.27   * **7:15:** OM 46.1-7, 49.33
 * **7:16:** OM 23.2-20, 33.19, Jos 24.32   * **7:17:** IM 1.7-8

iuatai ngan Iosep mao. ¹⁹* Ei ikado aleburo paea-mao pagid tibutibuda ta ipaieiei gid, be isusuran gid ga titnan led gergeu puruanga ga tidio gaot ga timate.

²⁰* “Ngan ado toaiua tipopo Moses, be Deo igera gergeu toa ne imata kemi tau. Gid tiperengreng ngan ei kemi itama ele lumaeai ga irangrang ngan taiko tol. ²¹* Ga kus ta titnan ei ga idio gaot, be maron kapei inat taine ibada ei ta iperengreng ngan ei kemi mambe ei ele gergeu. ²² Idio ta Moses inanale ngan gid Isip led paoatainga toa ngada oa. Ta iuot eaba posanga matua aea ga ikakado naurata kapepei.

²³ “Be ngan ado toaiua Moses aea rai sangaul pange, ei ilolo ila pagid isobosobo Israel ad ta iuangga ila ikia gid. ²⁴* Be igera eaba ede Isip aea ipaieiei ede ngan gid, ta iuangga ilua ei ta ikoli mulian eaba Isip aea ele kadonga paeamao, ta irau ei ga imate. ²⁵ Ei iuangga isobosobo ga tiuatai mambe Deo iuangga ilua gid ta isula ei ngan badanga gid mulian, be tiuatai mao. ²⁶ Io, ado sae, iuot pagid panua rua Israel ad tipaparau, ta iuangga ipalua led paraunga ta lolod itarui, ta ikeo ga, ‘Oaeoag, ikamado ga apapaeabu pol ngan gimii?’

²⁷ “Be eaba toa ikado paeamao ngan iuae oa isusuran Moses ta ikeo, ‘Sai idol go ga man amai madidnga ngan patutuinga posanga rabu ngan gairua? ²⁸* Eao keo ga rau gau pade mambe rau

---

* **7:19:** IM 1.11-22 * **7:20:** IM 2.2 * **7:21:** IM 2.3-10 * **7:24:** IM 2.11-15 * **7:28:** IM 2.14

eaba Isip aea made ga imate na?’ ²⁹ *Io, Moses ilongo posanga toa ne, ta iaoa ga ila ngan tibur Midian. Ta idio imamado toa eoa mambe eaba patpatnga aea, ta iuai taine ga ipopo inat rua.

³⁰ *‘‘Io, rai sangaul pange ila ga kus, ta anggelo iuot pan ngan tibur Sainai aea modamodanga. Iuot pan ngan abei kakauede toa dinga irarabal ngan. ³¹ Be Moses igera bedaoa ta imatala, be iuanga igera kemi ta ila boloma. Be ilongo Maron ele babanga ikeo ga, ³² ‘Gau Deo togid tibutibum Abraam ga Aisak ga Iakop.’ Be Moses imataud ga isamimi, ta irangrang ngan imata idae pan mao.

³³ ‘‘Ta Maron ikeo pan, ‘Pola lem su ga idio, ngansa tibur toa madmadid ngan na, gau leg ul ienono ngan. ³⁴ Tautaunga nagera leg panua ad kadonga kulupulupu ngan tibur Isip, ga nalongo tisolilil ngan ad ieieinga, tota nanam ngan badanga gid mulian. Io, nam, ta nasula go ga la Isip.’

³⁵ *‘‘Moses tota nena gid Israel tipul murid ngan ei mugaeai ta tikeo ga, ‘Sai idol go ga man amai madidnga ngan patutuinga lemai posanga?’ Be ngan babanga ton anggelo ngan abei kakauede, Deo isula eaba tota nena ga iman madidnga ga eaba ipola gid ngan led madonga paeamao. ³⁶ *Eaba toa ne imuga ngan gid, ta titnan tibur toa oa, be ikakado uisinga iman kilala ga ipamatala gid ngan tibur Isip ga tad Singsingia ga

---

* **7:29:** IM 2.21-22, 18.3-4   * **7:30:** IM 3.1-10   * **7:35:** IM 2.14   * **7:36:** IM 7.3, 14.21, Nam 14.33

tibur modamodanga irangrang ngan rai sangaul pange.

³⁷ * “Moses tota nena ikeo pagid Israel bedane, ‘Deo ga isula eaba ede ga iuot rabu ngan sobosobomi mambe gau, ta ei ga ibada Deo iaoa ga ila pagimi.’ ³⁸ * Ei tota nena imamado toman ngan tibutibuda toa tiluplup ngan tibur modamodanga. Ga pade, imamado toman ngan anggelo toa iposaposa pan ngan lusi Sainai. Ta ei ibada gid posanga madonga kemi aea, ta ibada posanga toa oa ga inam pagita.

³⁹ “Be tibutibuda tinid ngan longonga ele posanga mao, ta tipul murid ngan ei, be lolod ikim tau ngan luainga mulian Isip. ⁴⁰ * Ta tikeo pan Aron bedane, ‘Kado amai deo etangada ta timugamuga ngan gai. Be eaba ga Moses ne, ei ibada gai ta atnan Isip, be aoatai ngan saoa danga iuot ngan ei mao.’ ⁴¹ * Tota ngan ado toaiua, tikado bulmakao ele gergeu aea namer, ta titenai gid masilau ga ila pan, be tinid igelgel ngan danga toa tikado ngan baged. ⁴² * Ta Deo ipul imur ngan gid ta ilongean gid ga tikado naurata raring aea ngan gid danga mariambai mambe ado ga taiko ga gigima, lalaede mambe eaba ibada Deo iaoa ibode ga bedane,

“ ‘Gimi panua Israel ami, ngan rai sangaul pange toa amamado ngan tibur modamodanga, gimi akakado gid tenainga toa oa ga inam pagau tautaunga na? Mao tau!

---

* **7:37:** Lo 18.15   * **7:38:** IM 19.3   * **7:40:** IM 32.1   * **7:41:** IM 32.2-6   * **7:42:** Amo 5.25-27

43 Gimi abisibisi palata ton ami deo Molek,
ga abisibisi gigima ton ami deo Repan,
eiua gid danga toa gimi akado ta asoaso
edad.

Tota gau ga nasere gimi ga ala aluai ta amado
iadag ngan tibur Babilonia.'

44 "Be Deo ele palata ienono pagid tibutibuda
ngan tibur modamodanga toman ngan korol apu
aea toa ipamatua ele posanga. Tikado gid danga
toa oa ga iuot lalaede mambe Deo ikeo pan Moses
ngan, ta tinasi ianun toa ipasolan pan. 45 *Idio ga
muriyai, tibutibuda gisingada Iosua tibada palata
toa oa ga ila ngan tano Kenan, ta Deo isere gid
alu padengada ta tiaoa ngan tibutibuda. Ta palata
toa oa ienono toa eoa ga irangrang ngan maron
kapei Devit iuot. 46 *Devit toa, Deo ilolo marum
ngan ei. Ei ibeta Deo ngan ilongean ei ta ikado
luma kemi ede, ta irangrang ngan Deo ton tibuda
Iakop imamado ngan. 47 *Be Devit inat Solomon,
ei eaba toa ikado Deo ele luma toa oa.

48 "Be tautaunga, Deo Gadae Tau imamado
ngan luma eta gid eababa tikakado mao. Eine
mambe eaba ibada Deo iaoa ikeo ngan ga bedane,

49 *" 'Maron ikeo: Bubur eine gau leg mul maron
aea,
be tano eine mul toa nadol aeg gadae ngan.
Tota gimi ga akado leg luma ede ne madongan?
Be gimi aoangga adol leg tibur earainga aea
sida?

---

* 7:45: Jos 3.14-17 * 7:46: 2Sml 7.1-16 * 7:47: 1Kin 6.1-38

* 7:49: Ais 66.1-2

50 Ngansa gau bageg ikado danga toa ngada ne!’

51 **“Gimi panua tanga balbal ami! Irangrang ngan abada oatainga mao ga mao tau. Gimi apaki tangami somisomi ngan Deo ele posanga. Gimi lalaede mambe tibutibumi ta atolatola ngan Itautau Tutui ilinge. 52 *Tibutibumi tipaieiei gid panua toa ngada oa tibabada Deo iaoa. Be gid panua toa tiposa motean ngan Eaba Tutui ele namanga, tibutibumi tirau gid ga timate. Be labone eaba toa ne inama, ta gimi adol ei ga idae pagid aea miri itamatama bagedeai ta gimingada arau ei ga imate. 53 Gid anggelo tibada Deo ele apu ga ila pagimi, be gimi anasi mao.”*

Tirau Stepan ngan pat ga imate

54 Gid ipom tilongo Stepan ele posanga bedane, ta lolod bake tau ga luod kek ga kek ngan ei.

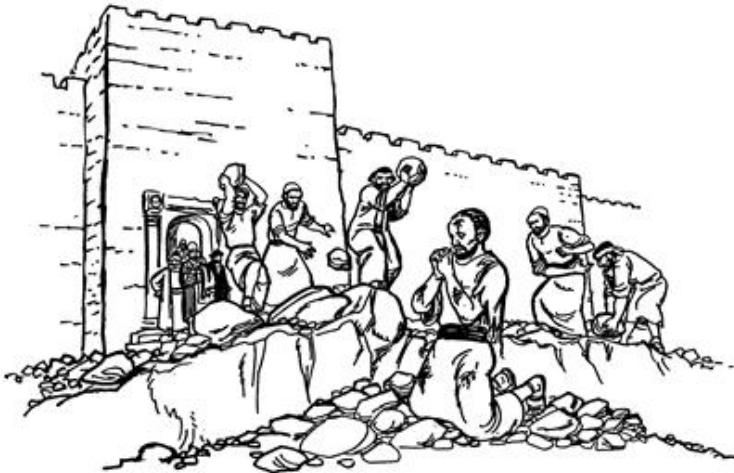
55 **Be ei iuon ngan Itautau Tutui, ta imata idae ga ila buburiai, ta igera Deo ele taranga, be Iesus imadmadid ngan Deo ibage oatai. 56 *Ta ikeo, “Ega, gau nagera bubur ipokakai be Eaba Inat imadmadid ngan Deo ibage oatai!”*

57 Be gid ipom tipaki tangad ga tingangar kapei, ta tilos kelede ga tingata ei. 58 Ta tisere ei ga ila gaot ngan tuanga, ga kus ta gid panua toa tisol ei ngan posanga toman ngan gid ipom tiraurau ei ngan pat. Be tidol led pononga mamarae ga idio pan eaba iriau ede ieda Saulus.

---

* 7:51: Ais 63.10   * 7:52: Mt 23.31   * 7:55: Sng 110.1

* 7:56: Kol 3.1

Gid ipom tiraurau Stepan ngan pat.

⁵⁹ Io, tiraurau Stepan ngan pat, be ei ibaba ngan posanga ga bedane, “Maron Iesus, nadol tautaudig ga idae bagemeai!” ⁶⁰ *Io, tota ikor iae ga isulug, be ingangar kapei bedane, “Maron, panas gid ngan led kadonga sat toa ne mao!” Ikeo toa bedaoa ga kus ta imate.

8

¹ Be Saulus ilolo kelede ngan tipamate ei.

Saulus ipapaeabu ngan gid iaoa kelede ton Kristus

Ngan ado toaiua, gid panua tipaieiei gid iaoa kelede ton Kristus paeamao tau ngan tuanga Ierusalem. Ta gid toa ngada oa tibilin alele ngan tibur Iudea ga Samaria. Be gid panua ato ad kekelegid tidio Ierusalem. ² Be panua tututui edengada titaian Stepan ga tikado tandanga

---

* 7:60: Lu 23.34

kapei ngan ei. ³ *Be Saulus ipapaeabu ngan gid iaoa kelede ton Kristus, ta ila ngan gid luma ga luma ta iluku gid arangaranga ga taine, ta idol gid ga tidudunga ngan luma panasnga aea.

Ato kemi ila pagid Samaria

⁴ Be gid panua toa tibilin alele oa, tipaola ato kemi ngan tibur isaoa tila ngan. ⁵ Pilip ila ngan tuanga ede togid Samaria, ta ipaola posanga ngan Kristus. ⁶ Ta gid ipom tilongo ele posanga ga tigera gid uisinga ikakado, tota lolod kelede ta tidol tangad kemi ngan ele posanga. ⁷ Ngansa tigera ei iseresere iriau papaeamao ngan panua busa, ta gid iriau titnan gid be tingangar kapei. Ga tigera gid panua toa aed ga baged imate ga gid panua toa aed papaeamao tinid iuot kemi. ⁸ Tota panua ngan tuanga toa oa tinid igelgel kapei.

Eaba borou aea iuangga iuol Itautau Tutui pan Petrus

⁹ Be eaba ede ieda Saimon imamado ngan tuanga toa oa. Mugaeai ei eaba borou aea, ta iuangga ieda kapei, be ipamatala panua busa Samaria ad. ¹⁰ Ta gid panua toa edad mao ga edad kapeipei toa ngada oa tilongolongo ei ta tikeo ga, “Eaba toa ne, ei mambe Deo iura toa gid panua tiuatoato iura matua soke tau.” ¹¹ Ta lolod ikim tau ngan longonga ei, ngansa mole ga inam, ei ipamatala gid ngan ele borou. ¹² Be ngan ado toaiua, gid ipom lolod matua ngan Pilip ele ato kemi ngan madonga Deo ibageai ga ngan Iesus ei Kristus*, ta gid arangaranga ga taine

* **8:3:** PA 9.1, 13, 22.4, 26.9-11

* **8:12:** Gera palongonga ngan posanga idil Kristus ngan Mt 1.16.

busa tibada paliliunga. ¹³ Ta Saimon pade ilolo matua ta ibada paliliunga. Ta inasnasi Pilip alele, ngansa igera gid uisinga kapepei iman kilala toa ei ikakado, ta imatala kapei ngan.

¹⁴ Be gid panua ato ad ngan tuanga Ierusalem tilongo mambe gid Samaria tibada Deo ele posanga, ta tisula Petrus ga Ioanes ga tila pagid.

¹⁵ Ta gisirua tinam tiuot ta tiraring ngan gid ngan badanga Itautau Tutui, ¹⁶ ngansa ngan ado toaiua, Itautau Tutui isulug ga inam pan eaba eta ngan gid maitne, be tibada paliliunga kekelen ngan Maron Iesus ieda. ¹⁷ *Tota gisirua tidol baged ga idae ngan gid, ta tibabada Itautau Tutui.

¹⁸ Be Saimon igera mambe gid panua ato ad tidol baged ga idae ngan gid panua ta tibada Itautau Tutui, ta iuangga ibada pat ga ila pagisirua ¹⁹ ta ikeo, “Abada pamatuanga toa na pagau pade, ta oangga nadol bageg ga idae ngan sapa dua, eine gid pade ga tibada Itautau Tutui.”

²⁰ Be Petrus ikeo pan, “Lem pat ga iduea toman ngan eao, ngansa eao oangga ol tenainga ton Deo ngan pat! ²¹ Naurata toa ne eao togo mao, ngansa eao lolom itutui Deo imatai mao. ²² Tota pul lolom ngan lem kadonga paeamao toa ne, ta raring ga ila pan Maron, ta beta ei ngan isamum muk toa ienono lolomeai na. ²³ Ngansa gau nagera mambe eao lolom paeamao tau, be kadonga sat iaud go.”

²⁴ Ta Saimon ikoli ele posanga bedane, “Raring ga ila pan Maron ta irangrang ngan danga toa eao keokeo ngan ne iuot ngan gau mao.”

---

* **8:17:** PA 19.6

²⁵ Idio ta gid panua ato ad tipamatua Maron ele posanga ga tipalongo ngan pade, ga kus ta tiluagid ga tila Ierusalem, be tipaola ato kemi ngan tuanga busa Samaria aea.

Pilip ipaola ato kemi pan madidnga Itiopia aea

²⁶ Idio ta angelo ton Maron ikeo pan Pilip bedane, “Dae ta la nasi edap ila saut ngan tuanga Ierusalem ngan tibur modamodanga ga ila ngan tuanga Gasa.” ²⁷ Io, tota idae ga ila, be toa edapeai oa igera madidnga ede Itiopia aea. Ei eaba naurata aea ede[†] toa iboko pan nagerara togid Itiopia ieda Kandasi, ta imariala ngan ele pat toa ngada oa. Be ngan ado toaiua, ila Ierusalem ngan soanga Deo ieda. ²⁸ Ta iluai mulian ga inasi edap ila ele tuangai, be imamado ngan ele karis ta iuatoato laulau ton Aisaia, eaba ibada Deo iaoo. ²⁹ Ta Itautau Tutui ikeo pan Pilip bedane, “Ngata karis toa oa, ta dio boloma ngan.”

[†] **8:27:** Posanga idil toaine eaba naurata aea ede idodo posanga idil ede ngan posanga Grik ipu mambe eaba naurata aea ede toa tiket ilabe. Ngan ado toaiua, tikado toa bedaoa ngan mamaron kapepei led panua naurata ad, ngan kado ta tikado arala.

Louise Bass © 1994 The British and Foreign Bible Society

“Ngata karis toa oa, ta dio boloma ngan.”

30 Tota Pilip ilado ga ila ta ilongo eaba toa oa iuatoato laulau ton Aisaia, eaba ibada Deo iaoa, ta ibeta ei bedane, “Eao oatai ngan posanga ipu toa oatoato na?”

31 Ta ei ikoli ele posanga bedane, “Gau ga naoatai madongan, oangga eaba eta ipanasi gau ngan mao?” Tota ibeta Pilip ngan idio imado toman ngan ei toa karis ipaoeai.

32 *Be Deo ele laulau aea posanga toa iuatoato eine ga bedane,

“Eaba toa oa, gid panua tibada ei ga ila ngan pamatenga ei mambe titotoi sipsip,

---

* 8:32: Ais 53.7-8

be ei mumun ga imamado mambe sipsip toa tiket ilaun.

Ei ikado posanga eta ga ila pagid mao.

³³ Gid tipamaeamaea ei, be tipatutui posanga toa imadid ngan oa kemi mao.

Irangrang ngan eaba eta ininipu ngan ele gergeu mao, ngansa ei imate be ipopo eta mao.

Ngansa ele madonga tanoeai kus.”

³⁴ Io, madidnga toa ibeta Pilip bedane, “Keo pagau, eaba toa ibada Deo iaoa ne ikeokeo ngan sai, ei mulian, mao eaba eta pade?” ³⁵ Tota Pilip ipaola ato kemi ngan Iesus ga ila pan, matamata ngan laulau aea posanga toa oa, ga ila irangrang ngan Deo ele posanga padengada.

³⁶⁻³⁷ *Gid tilalala edapeai ga tila, ta tiuot ngan eau ede, ta madidnga ikeo bedane, “Ega, eau tota nene. Saoa danga ipakala gau ngan badanga paliliunga?” ‡ ³⁸ Tota ikeo ngan karis toa oa manta idio imadid, ta ei gisirua Pilip tisulug ga tila eauiai, ta Pilip ipaliliu ei. ³⁹ Ga kus ta titnan eau ga tidae, be Maron Itautau Tutui ibada Pilip ga oas sapaeen ga ila, ta madidnga igera ei pade mao. Be ei itin igelgel ga ilalala edapeai ga ila. ⁴⁰ *Be Pilip igera mambe ei imamado ngan tuanga Asdot. Ta ei ila ngan gid tuanga toa ngada oa be

---

* **8:36-37:** PA 10.47 ‡ **8:36-37:** Ngan laulau edengada ngan posanga Grik, tibalbatan posanga ede pade ngan lain toa ne bedane: 37 Pilip ikeo, “Oangga lolom matua tau, ta io.” Ta madidnga ikoli ele posanga bedane, “Gau lolog matua ngan Iesus Kristus ei Deo Inat.” * **8:40:** PA 21.8

ipapaola ato kemi ga ıla irangrang ngan iuot ngan tuanga Sisaria.

9

Saulus ipul ilolo

(Panua Ato ad 22.6-16, 26.12-18)

¹ *Be Saulus ikakado posanga matua maitne ngan pamatenga gid aluagau ton Maron. Tota ıla pan madidnga kapei tenainga aea ² ta ibeta ei ngan bodenga laulau ga ıla pagid luma raring aea ngan tuanga Damaskus. Laulau toa oa ikeo ga oangga sapa dua arangaranga mao taine timamado toa eoa, be tinasnasi Iesus ele Edap, ei ga ikaukau gid ta ibada gid ga tila ngan luma panasnga aea toa Ierusalem oa. ³ Idio ta ilalala ga ıla ta ipaboloma tuanga Damaskus, be mole mao taranga ede buburiai aea itara ga ibaliu ngan ei. ⁴ Tota itap ga idio tanoelai be ilongo babanga ede ikeo pan ngan gid linged bedane, “Saulus, Saulus, ikamado ga eao paieiei gau?”

---

* **9:1:** PA 8.3

“Saulus, Saulus, ikamado ga eao paieiei gau?”

⁵ Ta Saulus ikeo, “Maron, eao sai?”

Ta ikeo, “Gau Iesus, eaba toa paieiei gau ne. ⁶ Be dae madid ta la dudunga tuangai, ta gid ga tikeo pago ngan saoa danga eao manta kado.”

⁷ Be gid panua toa tilalala toman ngan ei, mumun ga timadmadid. Tilongo babanga be tigera eaba eta mao. ⁸ Ta Saulus ker tanoeai ga idae, ta imata pal be irangrang ngan igeragera mao. Tota timugamuga ngan ei be tikikisi ibage ta tibada ei ga ila Damaskus. ⁹ Ta ei idio imata sususu irangrang ngan ado tol, be ianean ga iunun danga eta mao.

¹⁰ Be ngan tuanga Damaskus, aluagau ede ieda Ananias imamado. Ei igera danga ede Maron ipasolan pan, ta ilongo Maron ele babanga ikeo pan bedane, “Oe, Ananias!”

Ta ikeo, “Maron, gau ta eko.”

¹¹ Ta Maron ikeo pan, “Dae ta la ngan edap toa tiuato ieda Tutui, ta la ngan luma ton Iudas, ta beta ngan eaba toa ieda Saulus Tarsus aea. Patautene ei ikakado raring. ¹² Ngan danga napasolan pan, ei igera eaba ede ieda Ananaias inam idudunga ta idol ibage ga idae ngan ei ngan kadonga imata ga igeragera pade.”

¹³ Be Ananaias ikeo, “Maron, gau nalongo posanga busa ngan eaba toa ne. Ei ikado kadonga papaeamao busa ngan lem panua tututui ngan tuanga Ierusalem. ¹⁴ Gid madidnga tenainga ad tisula ei ga inam toa eko ngan eaudnga gid panua sapadua tiraring ga tiuatoato edam.”

¹⁵ *Be Maron ikeo pan bedane, “Eao la, ngansa eaba toa ne, gau nasio ei ngan paolanga edag ga ila pagid alu padengada ga gid mamaron kapeipei ga gid panua Israel ad pade. ¹⁶ *Be gau ga napasolan ei ngan saoa ieieinga manta iuot ngan ei ngan gau edag.”

¹⁷ Tota Ananaias ila ngan luma toa oa ta idudunga. Idio ta idol ibage ga idae ngan ei ta ikeo, “Oaeg Saulus, Maron Iesus toa iuot pago ngan edap eao nasnasi, isula gau ga nanam pago ngan kadonga matam ga igeragera pade, ga ngan Itautau Tutui iuon lolomeai.” ¹⁸ Be mole mao, danga mambe ia inangile itap imata kadloeai ga isulug, ta igeragera pade. Ga kus ta idae ta ila ibada paliliunga. ¹⁹ Idio ta ian pade, ta iura iluai mulian.

Saulus ipaola posanga ngan tuanga Damaskus

---

* **9:15:** PA 26.2, 6, 27.24, Ro 1.5   * **9:16:** 2Ko 11.23-28

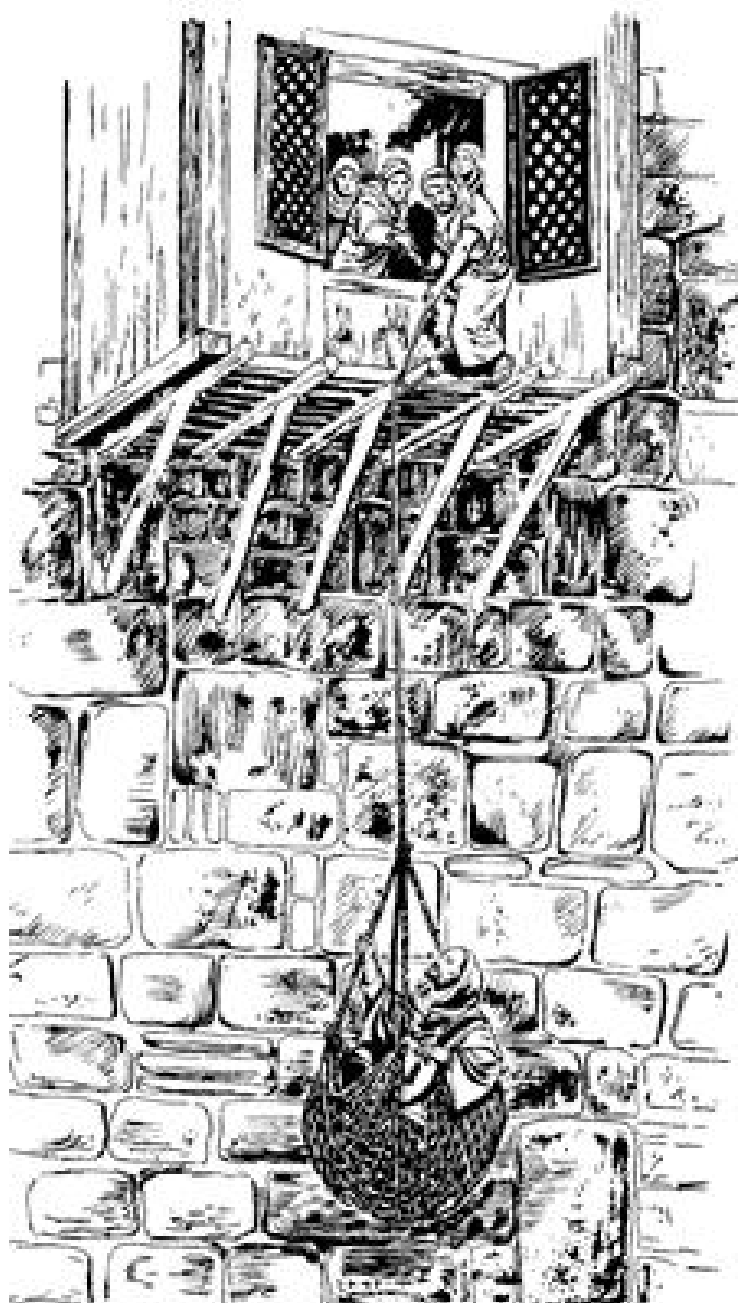
Saulus idio imamado ado edengada toman ngan gid aluagau ngan tuanga Damaskus. ²⁰ Be mole mao, ila ngan luma raring aea ta ipaola posanga ngan Iesus ei Deo Inat. ²¹ *Ta gid toa ngada oa tikakrik ngan longonga ele posanga ta tibetabeta bedane, “Ei eaba toa ipapaeabu ngan gid panua tiraring ga tiuatoato edaeda toa ne ngan tuanga Ierusalem na? Ta ngan ipu toaine inama nene ngan eaudnga gid ga badanga gid ga tila pagid madidnga tenainga ad na?” ²² *Be Saulus iura idae ga ila kapei, ta ipatogran gid Iuda ngan tuanga Damaskus ta lolod ede ga ede tau ta irangrang ngan tikoli ele posanga mao. Ngansa ei ipasolan masaeai tau mambe Iesus ei Kristus*.

Gid Iuda timan Saulus aea isat, ta iaoo

²³ Mole tede ga kus, ta gid Iuda tirau Saulus aea kisa, ²⁴ be Saulus ilongo mambe tiposaposa toa bedaoa ngan ei. Be bong ga ado, matad isangasanga ei toa led tuanga aea ala iaoui ngan raunga ei ga imate. ²⁵ *Be ele aluagau tibada ei bong, ta tidol ei ngan samare ede, ta tipasil ei ngan ala toa oa aea baba ede, ta tipakantutu ei ga isulug ta iaoo ga ila.

---

* **9:21:** PA 8.3   * **9:22:** PA 18.28   * **9:22:** Gera palongonga ngan posanga idil Kristus ngan Mt 1.16.   * **9:25:** 2Ko 11.32-33

Tipakantutu Saulus ga isulug ta iaoa ga ila.

Saulus ila Ierusalem

²⁶ *Idio ta Saulus ila iuot Ierusalem ta itoba ngan lupnga toman ngan gid aluagau, be gid toa ngada oa timataud ei, ngansa tiadi mambe ei aluagau tautaunga mao. ²⁷ *Be Barnabas ibada ei ta ital ei ga ila pagid panua ato ad, ta ininipu pagid ngan Saulus igera Maron iposaposa pan toa edapeai oa. Ta Barnabas ikeo pagid pade ngan Saulus ipaola posanga matua ngan Iesus ieda ngan tuanga Damaskus. ²⁸ Tota Saulus iluplup toman ngan gid ga ilalala alele toman ngan gid ngan tuanga Ierusalem be iposaposa matua ngan Maron ieda. ²⁹ Idio ta iposa toman ngan gid Iuda toa tiposaposa Grik, be aoad isokangai ta tiuanga tiloilo edap ngan raunga ei ga imate. ³⁰ Be Saulus iuaeoae tilongo mambe tiposaposa toa bedaoa, ta tital ei ga ila ngan tuanga Sisaria ta tisula ei ga ila ngan tuanga Tarsus.

³¹ Tota ngan ado toaiua, gid iaoa kelede ton Kristus ngan tibur Iudea ga Galili ga Samaria timado kemi ga lolod itarui. Be tilolon ngan Deo ta led kadonga lolo matua aea idae ga ila kapei. Be Itautau Tutui ipamatua lolod, ta dabad idae ga ila pade.

Petrus ikado kemi Ainias

³² Be Petrus ilalala alele ngan tibur toa ngada oa ta ila igera gid panua tututui toa timamado ngan tuanga Lida. ³³ Be toa eoa igera eaba ede ieda Ainias. Ei iae ga ibage imate, ta imanman mul aea ga irangrang ngan aea rai lima ga tol. ³⁴ Ta Petrus ikeo pan bedane, "Ainias, Iesus Kristus

---

* 9:26: Gal 1.17-19   * 9:27: 1Ko 9.1

ikado tinim ga iuot kemi! Dae ta kop lem moe.”
Io, mole mao idae imadid. ³⁵ Ta gid panua busa
ngan tuanga Lida ga tibur Saron tigera ei ta tipul
lolod ga tinasi Maron.

Petrus ipei mulian Tabita ngan ele matenga

³⁶ Be ngan tuanga Iopa, aluagau taine ede ieda
Tabita imamado. Edaeda toa ne ngan posanga
Grik tiuato Dorkas. Ei taine kadonga kemi aea
ga ilualua gid panua lululunga ad. ³⁷ Be ngan
ado toaiua, dibala ibada ei ga imate. Idio ta
tipaliliu ipat ta tidol ei luma iloleai ngan bobo
ede gadae. ³⁸ Be tuanga Lida ienono boloma
ngan tuanga Iopa. Ta gid aluagau tilongo mambe
Petrus imamado toa eoa, ta tisula panua rua ga
tila pan ta tikeo ga, “Nam manamana pagai.”

³⁹ Ta Petrus idae ta ila toman ngan gid. Idio ta
tila tiuot tuangai ta tibada ei ga ila ngan bobo toa
gadae oa. Ta gid asapsape timadmadiid boloma
pan, be titangtang ga tipapasolan ei ngan gid
pononga mamarae ga malo kemikemi toa Dorkas
ikakado ngan ado toa imamado toman ngan gid
maitne.

⁴⁰ Idio ta Petrus ikeo ga gid toa ngada oa manta
tila gaot. Be idio ikor iae ta iraring, be ipul imata
ga ila ngan burua toa oa, ta ikeo, “Tabita, dae.”
Io, tota imata pal ta igera Petrus ta idae imado.

⁴¹ Ta Petrus ikisi ibage ta ilua ei ga idae imadid.
Ga kus ta ibaba gid asapsape ga gid panua tututui
padengada ta ipasolan ei pagid, be imata bibita.

⁴² Tota posanga toa ne iuasasa ngan tibur toa
ngada oa ngan tuanga Iopa, ta panua busa lolod
matua ngan Maron. ⁴³ Be Petrus idio imamado

mole tede ngan tuanga Iopa, toman ngan eaba ede ieda Saimon toa ibokoboko ngan roputnga masilau tibur aea tinid kukul.

10

Anggelo iuot pan Kornilius ta iposa pan

¹ Ngan tuanga Sisaria madidnga paraunga aea* ede togid Rom ieda Kornilius imamado. Ei imugamuga ngan panua paraunga ad iaoa ede toa tiuato Itali ad. ² Ei gisingada ele luma lolo tilolon ngan Deo ga lolod matua ngan ei. Be ikakado mamaron ila pagid panua lululunga ad ga iraring somisomi ga ila pan Deo. ³ Be lailai ede boloma ngan ado imata tol, Deo ipasolan ei ngan danga ede mambe ianun, ta igera anggelo ton Deo inam pan ta ikeo, “Oe, Kornilius.”

⁴ Ta Kornilius imata inono ei, be imataud ta ikeo, “Maron, madongan?”

Ta anggelo ikeo ga, “Deo imata nanan lem raring ga lem mamaron ngan gid panua lululunga ad ta igera lem kadonga toa ne mambe tenainga ikado ei ga itin igelgel. ⁵ Toa patautene sula panua etangada ga tila ngan tuanga Iopa ngan badanga eaba ede ieda Saimon toa tiuato ei Petrus. ⁶ Ei imamado pan Saimon ede pade toa ibokoboko ngan roputnga masilau itin kukul. Ele luma imadmadid labiai.”

⁷ Io, anggelo iposa pan bedaoa ga kus ta itnan ei ga ila. Be ei ibaba ele paeaeanga rua ga tinam pan toman ngan ele eaba paraunga aea ede toa

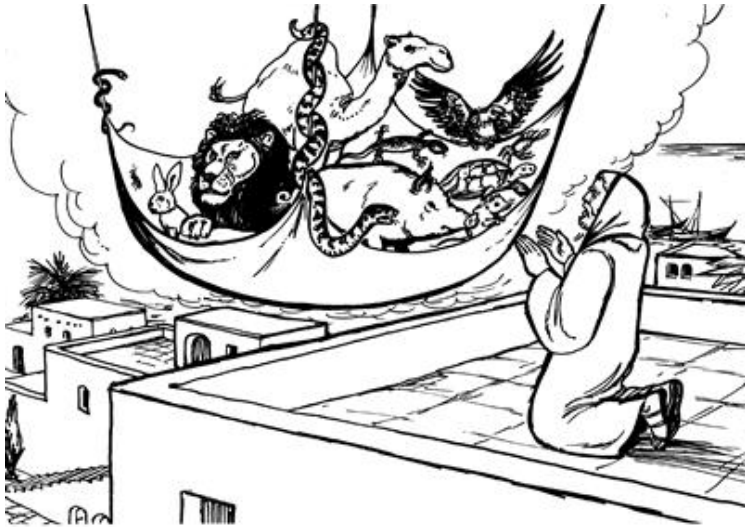
---

* **10:1:** Ngan posanga Grik ngan lain toaine, posanga idil toa ne madidnga paraunga aea ipu bedane: madidnga toa imugamuga ngan panua paraunga ad buno.

ikakado ele naurata ga ilolo matua ngan Deo. ⁸ Ei iaoa inasi pagid ngan danga toa ngada ne, ga kus ta isula gid ga tila Iopa.

Deo ipasolan danga ede pan Petrus mambe ianun

⁹ Arobad ngan ado sae, gid panua toa Kornilius isula gid oa tilalala ga tipaboloma tuanga. Be Petrus idae ga ila luma ipaoeai ta idio iraring. ¹⁰ Be pitoreanei ta ikim ian danga eta, ta idio isangsanga gid panua tikakado annga maitne. Be mole mao Deo ipasolan ei ngan danga ede mambe ianun, ¹¹ ta igera bubur ipokakai, be danga mambe malo kapei ede tikaukau imata toa pange oa ta tipakantutu ga isulug ga inam tanoelai. ¹² Be gadae ngan malo toa oa, gid masilau toa aed pange imata ede ga ede timamado, ga gid paria ga mota, ga man pade. ¹³ Ta babanga ede ikeo pan bedane, “Petrus, dae ta rau gid ta ean.”

“Petrus, dae ta rau gid ta ean.”

14 *Be Petrus ikeo ga, “Maron, gau narangrang mao tau! Ngansa mugaeai ga inam, gau naean danga eta toa aoam ikarara gai ngan mao, ga danga eta paeamao ngan matam mao pade.”

15 *Be babanga iposa parua aea pan ta ikeo, “Saoa danga Deo ikeo ga eine kemi, irangrang ngan eao keo ga eine paeamao mao.”

16 Be kadonga toa ne iuot patol, ga kus ta malo toa oa idae manmanae ga ila buburiai.

17 Be Petrus italingalinga ngan danga toa igera oa ipu madongan. Be mole mao gid panua toa Kor-nilius isula gid oa tibeta ngan Saimon ele luma ienono sida. Ta tiuot ngan ta timadmadid ala aea atama iaoui, 18 ta tibaba ga tibeta, “Saimon toa ieda ede pade Petrus ta imamado?”

* 10:14: Wkp 11.1-47, Ese 4.14   * 10:15: Mk 7.15,19

¹⁹ Be danga toa Petrus igera oa, ei imata nanan maitne, be Itautau Tutui ikeo pan bedane, “Ega, panua tol tiloilo eao. ²⁰ Dae ta sulug pagid ta la toman ngan gid. Be lolom ede ga ede ngan mao, ngansa gau nasula gid.”

²¹ Io, Petrus isulug ga ila ta ikeo ga, “Gau tota eko, gimi ailoilo gau. Be gimi anama ngan saoa?”

²² Ta tikeo, “Madidnga paraunga aea Kornilius isula gai. Ei eaba tutui ga ilolon ngan Deo, ta gid Iuda toa ngada oa tipakuru ngan ei. Be angelo tutui ede ikeo pan ngan isula gai ga anama ngan badanga go ga la ele lumaeai, ta irangrang ngan ilongo saoa posanga eao keo pan ngan.” ²³ Tota Petrus ibada gid ga tidudunga lumaeai ta timan aea kaluae.

Petrus ila Kornilius ele lumaeai

Ado sae Petrus gisingada panua toa tol oa tikak-agid ngan lalalanga, be Petrus iuaeoae edengada Iopa ad tila toman ngan ei. ²⁴ Idio ta ado sae tiuot Sisaria, be Kornilius isangasanga gid. Ei ibaba isobosobo ga iuaeoae motean ga tinam tiluplup. ²⁵ Idio ta Petrus idudunga ta Kornilius igera ei, be ikor iae boloma Petrus iaepuai ta iraring ga ila pan. ²⁶ *Be Petrus idada ei ga idae ta ikeo, “Dae madid. Gau eababa pade mambe eao.”

²⁷ Idio ta tiposaposa, be Petrus idudunga ta igera panua busa tiluplup ga timamado. ²⁸ Ta ikeo pagid, “Gimi aoatai, gai Iuda lemai apu ikeo ga itutui ngan gai anam aluplup toman ngan gimi alu padengada mao, ga anam boloma pagimi mao pade. Be Deo ipasolan gau mambe

---

* **10:26:** PA 14.13-15, PM 19.10

gau narangrang ngan nakeo ga eaba eta paea-mao ngan imata mao, ga irangrang ngan naeadi mambe ei iaoa ikarara gai ngan asokon gid mao pade. ²⁹ Tota oadla gid panua tinam ngan badanga gau, be lolog ede ga ede ngan nanam toman ngan gid mao. Toa bedaoa ta nabeta gimi, ababa gau ga nanama ngan saoa?”

³⁰ Ta Kornilius ikeo ga, “Ado tol ila na, nararing leg lumaeai mambe lailai patautene ngan ado imata tol. Be mole mao eaba ede imadid matageai, be ele danga sisid mil ga mil tau. ³¹ Ta ikeo, ‘Kornilius, Deo ilongo lem raring ga imata nanan lem mamaron ngan gid panua lululunga ad. ³² Tota sula panua ga tila Iopa ngan badanga Saimon toa ieda ede pade Petrus ga inam. Ei imamado lumaeai pan Saimon ede pade toa iboko ngan roputnga masilau tinid kukul toa labiai oa.’ ³³ Tota nasula leg panua manmanae ga tila ngan badanga eao, ta eine kemi ngan eao nama. Ta labone, gai toa ngada ne amamado Deo imatai ngan longonga posanga toa ngada na Maron ibada pago ngan keonga pagai.”

Petrus ipaola posanga Kornilius ele lumaeai

³⁴ *Idio ta Petrus ipaola posanga ta ikeo ga, “Labone naoatai tautaunga mambe Deo ikado kadonga bagbage kelede ngan alu eta mao. ³⁵ Be ei itin igelgel ngan panua ngan alu toa ngada ne toa tilolon ngan ei ga tikado kadonga tutui. ³⁶ Gimi aotai ngan posanga toa Deo iabalan ga ila pagid panua Israel ad. Eine ato kemi ngan Iesus Kristus, ei Maron ngan danga toa ngada ne,

---

* **10:34:** Lo 10.17, Ro 2.11

be Deo ele kadonga lolo tarui aea inam pagita ngan eaba tota nena. ³⁷ *Be gimi aoatai ngan gid kadonga toa iuot Iudea pade. Matamata gid kadonga toa oa iuot ngan tibur Galili, muriai ngan Ioanes ipaola posanga pagid panua ngan badanga paliliunga. ³⁸ *Gimi aoatai mambe Deo isio† Iesus Nasaret aea ta idol Itautau Tutui ga iura kapei pan. Ta ilalala alele be ikakado naurata kemikemi ga ikakado kemi gid panua sapadua eaba paeamao ipaeabu ngan gid, ngansa Deo imamado toman ngan ei.

³⁹ “Be gai agera danga toa ngada ne ei ikado ngan tuanga Ierusalem ga tibur togid Iuda, ta apamatua aea posanga. Be gid tipakantutu ei ngan abei tabala ga imate. ⁴⁰ Be ngan ado tol aea, Deo ipei ei mulian ngan ele matenga, ta ilongean gai edengada ta agera ei. ⁴¹ *Panua toa ngada oa tigera ei mao, be Deo isio gai edengada motean ta apamatua aea posanga. Gai aeanean ga aunun toman ngan ei muriai ngan ele daenga mulian. ⁴² *Ta ei iposa matua pagai ta apamatua aea posanga ga apaola ga ila pagid panua bedane: Ei eaba toa Deo isio ngan patutuinga posanga ngan gid panua toa ngada ne matad bibita ga gid matemate pade. ⁴³ *Gid panua toa ngada oa tibabada Deo iaola tipamatua aea posanga pade,

---

* **10:37:** Mt 4.12-17   * **10:38:** Mt 3.16, Lu 4.17-21   † **10:38:** Posanga idil toa ne isio inasi posanga idil ede ngan Grik ipu ga bedane: Deo itok bude ga idae ilaborai ngan sionga ei. Be posanga idil toa ne ipu ede pade eine edaeda toa ne Kristus.   * **10:41:** Lu 24.42-43, PA 1.8   * **10:42:** PA 17.31, 1Pe 4.5   * **10:43:** Ais 53.5-6, Jer 31.34, PA 2.38

ta tikeo ga sapedua lolod matua ngan ei, Deo ga isamum led kadonga sasat ngan ei ieda.”

Gid panua alu padengada ad tibada Itautau Tutui

⁴⁴ *Petrus iposaposa maitne, be Itautau Tutui isulug ga idae pagid panua toa ngada oa tilongolongo posanga toa oa. ⁴⁵ Be gid panua Iuda ad ‡ toa lolod matua ngan Iesus ga tinam toman ngan Petrus, tikakrik ngansa tigera mambe Deo itok Itautau Tutui ga idae ngan gid panua alu padengada ad. ⁴⁶ *Be tilongo mambe maed iposaposa ngan gid posanga imata ede ga ede ga tisoasoa Deo ieda.

Tota Petrus ikeo, ⁴⁷ “Sai ga irangrang ngan ipakala gid panua toa ne ngan badanga paliliunga ngan eau? Ngansa gid tibada Itautau Tutui lalaede mambe gita pade.” ⁴⁸ *Tota ikeo ngan gid panua toa oa manta tibada paliliunga ngan Iesus Kristus ieda. Idio ta tibeta ei ngan idio imamado toman ngan gid ngan ado edengada.

11

Petrus ipalongo iuaeoae Ierusalem ngan gid danga iuot

¹ Idio ta gid panua ato ad ga oaeoed ngan tibur toa ngada oa Iudea tilongo mambe gid alu padengada tibada Deo ele posanga. ² Ta ngan ado toaiua, Petrus ilalala ga ila Ierusalem, be gid

---

* **10:44:** PA 11.15, 15.8 ‡ **10:45:** Ngan posanga Grik, idil toa ne gid panua Iuda ad eine ga bedane: gid panua toa tipalu gid.

* **10:46:** PA 2.4, 19.6 * **10:48:** PA 19.5

panua toa tiparpar ngan palunga tiselele ei ³ *ta tikeo, “Eao kamado dudunga ngan luma togid panua tibada palunga mao ga ean toman ngan gid?”

⁴ Tota Petrus iaoa inasi tutui pagid ngan danga toa ngada oa iuot ta ikeo, ⁵ * “Gau namamado ngan tuanga Iopa ga nararing. Be Deo ipasolan gau ngan danga ede mambe anunug, ta nagera danga mambe malo kapei ede tikaukau imata toa pange oa, ta tipakantutu ga isulug buburiai ga inam tutui pagau. ⁶ Be gadae ngan malo toa oa nagera gid masilau aed pange imata ede ga ede, mud ga saksak, ga gid paria ga mota ga man pade. ⁷ Be nalongo babanga ede ikeo pagau bedane, ‘Petrus, dae ta rau gid ta ean.’

⁸ “Be gau nakeo ga, ‘Maron, gau narangrang mao tau. Ngansa mugaeai ga inam, naean danga eta toa aoam ikarara gai ngan mao ga danga eta paeamao ngan matam mao pade.’

⁹ “Be babanga isulug buburiai ga inam parua aea ta ikeo ga, ‘Saoa danga Deo ikeo ga eine kemi, irangrang ngan eao keo ga eine paeamao mao.’ ¹⁰ Be kadonga toa ne iuot patol, ga kus ta malo toman ngan aea danga toa ngada oa idae ga iluai mulian buburiai.

¹¹ “Be mole mao, panua tol tinam tiuot pagau. Tisula gid Sisaria ga tinam, ta timadid gaot ngan luma toa namamado ngan oa. ¹² Be Itautau Tutui ikeo pagau ta nala toman ngan gid, be ikeo ga irangrang ngan lolog ede ga ede mao. Tota nala, be oaeoag toa lima ga ede ne tila toman

---

* **11:3:** PA 10.28, Gal 2.12   * **11:5:** PA 10.9-48

ngan gau, ta gaingada ala adudunga eaba toa oa ele lumaeai. ¹³ Ta ei ipalongo lemai mambe ei igera angelo ede imadmadid boloma pan toa ele lumaeai oa, ta ikeo pan bedane, ‘Sula panua etangada ga tila Iopa ngan badanga Saimon toa tiuato ei Petrus. ¹⁴ *Ei ga ipalongo gimi ngan edap toa Deo ga ibada gimingada lem luma lolo mulian ngan.’

¹⁵ * “Tota nala naposa pagid, be mole mao Itautau Tutui isulug ga idae ngan gid lalaede mambe matamata idae ngan gita. ¹⁶ * Ta gau matag nanan Maron ele posanga bedane, ‘Ioanes ipaliliu ngan eau, be gimi ga abada paliliunga ngan Itautau Tutui.’ ¹⁷ Deo ibada tenainga toa ne ga ila pagid lalaede mambe ibada pagita ngan ado toaiua loloda matua ngan Maron Iesus Kristus mugaeai. Tota gau sai ga narangrang ngan napaidi Deo ngan saoa danga iuangga ikado?”

¹⁸ * Io, tilongo posanga toa oa ga kus ta tiselele pade mao, be tisoa Deo ieda ta tikeo ga, “Tota Deo ilongean gid alu padengada ga tipul lolod ta tibada madonga kemi pade!”

Gid iaoa keleda ton Kristus ngan tuanga Antiok

¹⁹ * Ngan ado toa tipamate Stepan ga tipaieiei gid panua lolo matua ad, gid busa tiaoa alele. Ta edengada ngan gid tila Ponisia ga Saiprus ga Antiok, be tipapaola ato kemi ga ila pagid Iuda kekelegid. ²⁰ Be panua edengada Saiprus ad ga Sairini ad tila Antiok ta tiposaposa pagid alu

---

* **11:14:** PA 16.31   * **11:15:** PA 2.4   * **11:16:** PA 1.5   * **11:18:** PA 13.48, 14.27   * **11:19:** PA 8.1-4

padengada pade, ta tipaola ato kemi ngan Maron Iesus. ²¹ Be Maron iura ienono ngan gid, ta panua busa tau lolod matua ta tipul lolod ga tinam pan Maron.

²² *Be gid iaoa kelede ton Kristus ngan tuanga Ierusalem tilongo ad posanga toa bedaoa ta tisula Barnabas ga ila Antiok. ²³ Ta ei inam ta igera Deo ele kadonga lolo marum aea ienono ngan gid, ta itin igelgel ga ipamatua gid toa ngada oa lolod, ta ikeo ga gid manta matad tutui pan Maron. ²⁴ Barnabas toa ei eaba kemi, ga ilolo matua tau, ga iuon ngan Itautau Tutui. Ta panua busa tau tinam tidudunga ngan iaoa kelede ton Maron.

²⁵ *Idio ta Barnabas itnan gid ta ila Tarsus ngan ilonga Saulus. ²⁶ Iuot ngan ei ga kus ta ibada ei ga ila Antiok. Ta gisirua tidio toa eoa ngan rai dodol ede, be tiluplup toman ngan gid iaoa kelede ton Kristus ga tipapaoatai ipom kapei. Ta ngan ado toaiua ngan tuanga Antiok, eiua matamata ngan tiuato gid aluagau ngan edaeda ne Kristien.

²⁷ Be ngan ado toaiua, gid panua edengada toa tibabada Deo iaoa titnan Ierusalem ga tila Antiok. ²⁸ *Ede ngan gid ieda Agabus. Ei idae imadid, ta ngan Itautau Tutui iura, iposa motean ngan sapanga kapei ga iuasasa ngan tibur toa ngada oa tanoelai. Ta muriai, sapanga toa ne iuot ngan ado toaiua Klodius iman maron kapei Rom aea. ²⁹ Tota gid aluagau kelede kelede matad inasi led pat ga danga sisid, ta tirau posanga ngan eabalangga luanga ga ila pagid oaeoed ngan

---

* 11:22: PA 4.36   * 11:25: PA 9.30   * 11:28: PA 21.10

tibur Iudea. ³⁰ *Tota tidol luanga toa oa ga idae Barnabas ga Saulus bagedeai, ta tisula gisirua ta tibada ga ila pagid madidnga ngan iaoa keledede ton Kristus toa eoa.

12

Erot ipamate Jems ga idol Petrus ngan luma panasnga aea

¹ Ngan ado toaiua, maron kapei Erot iluku panua edengada ngan iaoa keledede ton Kristus ta iuangga ipaeabu ngan gid. ² Tota ikeo ta tiket Ioanes itar kapei Jems ngan didi ga imate. ³ Be igera mambe kadonga toa ne ikado ga gid Iuda tinid igelgel, ta isula ele panua ta tiluku Petrus pade. Kadonga toa ne iuot ngan ado toaiua gid Iuda tikado eaneannga ngan Bret aea Yis Ienono ngan Mao. ⁴ Tota idol ei ga idudunga ngan luma panasnga aea ta isio panua paraunga ad iaoa pange ngan timariala ngan ei. Ngan gid iaoa keledede keledede toa oa gid panua pangengada timamado. Ta Erot iuangga isanga eaneannga Pasova aea ila ga kus, ta ipamadid ei ngan posanga toa gid panua matadeai oa.

⁵ Tota timariala ngan Petrus toa luma panasnga aea oa, be gid iaoa keledede ton Kristus urad pakpakia ngan raring ga ila pan Deo ngan luanga ei.

Anggelo ibada Petrus ga itnan luma panasnga aea

⁶ Erot iuangga ipamadid Petrus ngan ado sae, be ngan bong toaiua, Petrus ienono rabu ngan panua paraunga ad rua, be tiaud ei ngan sen rua.

---

* **11:30:** PA 12.25

Panua paraunga ad padengada timariala ngan luma toa oa aea atama.

Petrus ienono rabu ngan panua paraunga ad rua.

⁷ Be mole mao anggelo ton Maron ila boloma pan, be taranga kapei itara luma iloleai. Ta anggelo ibage igal Petrus ikarkare, ta iuaon ei ga idae ta ikeo, “Dae manmanae.” Be mole mao sen toa rua oa blos ngan ibage ga isulug.

⁸ Ta anggelo ikeo pan, “Kaukau am pus ta dol lem su.” Io, Petrus ikado toa bedaoa ga kus ta anggelo ikeo, “Dol lem pononga mamarae ta nasi gau.” ⁹ Io, anggelo iuot ga ila, ta Petrus inasi ei, be ei iadi mambe kadonga toa anggelo ikado ngan ei oa iuot tautaunga mao. Ei iuangga igera danga ede Deo ipasolan pan. ¹⁰ *Be tilalala ga titnan eaba paraunga aea toa imadid ga imuga oa ga

* **12:10:** PA 5.19

iuae ede pade, ta tiuot ala aea atama iaoai. Atama toa oa aen. Ienono ngan edapmata ila tuangai. Be imokakai sapaeen ngan gisirua, ta tiuot ga tila. Tota tinasi edap ede ga tila kautede, be mole mao anggelo itnan ei ga ila.

¹¹ Tota Petrus imata iualai ta ikeo, “Labone naoatai tautauga mambe Maron isula ele anggelo ngan badanga gau mulian pan Erot ibageai ga ngan danga toa ngada oa gid Iuda tiuangga tikado ngan gau!”

¹² Io, iuatai kemi bedaoa ga kus ta ila Maria ele lumaeai. Maria toa oa ele gergeu Ioanes, ieda ede pade Markus. Be toa eoa panua busa tede tiluplup ga tiraring. ¹³ Petrus itintin ala toa oa aea atama, ta taine paeaeanga ede ieda Roda ila ngan aea repenga. ¹⁴ Be ilongo Petrus ilinge ta iuatai ngan ei. Ta itin igelgel kapei ta ilado ga iluai mulian lumaeai, be ipokaka atama eta mao. Ila ta ipalongo gid bedane, “Petrus ta imadmadid atama iaoai!”

¹⁵ Be gid panua toa oa tikeo ga, “Madongan? Eao mangamanga?” Be ei iparpar mambe ele posanga tautauga, ta tikeo ga, “Kado aea anggelo ta?”

¹⁶ Be Petrus itintin atama maitne, tota tirepe atama ga matad idae tor ngan ei ta timatala kapei. ¹⁷ Be ei isoa ibage ga idae, ta ipakoko gid ga mumun. Ga kus ta iaoa inasi pagid ngan Maron ibada ei ga itnan luma panasnga aea. Ta ikeo, “Gimi apalongo Jems* ga oaeoaeda padengada

---

* **12:17:** Jems toa ne Ioanes itar kapei oa mao. Ei Erot irau ga imate o. Be Jems toaine ei Iesus itar kakau.

ngan danga toa ne.” Idio ta itnan gid ta ila ngan tibur ede pade.

¹⁸ *Be gaisala ngan ado sae, gid panua paraunga ad led tograinga kemi mao, ngansa tiutai ngan saoa danga toa iuot ngan Petrus oa mao.

¹⁹ Be Erot ikeo ga tusalusalu ngan ilonga ei. Ga mao, ta ibeta nanan gid panua paraunga ad toa oa. Ga kus ta ikeo ga gid manta timate.

Erot ele matenga

Idio ta Erot itnan tibur Iudea ta ila imamado ngan tibur Sisaria. ²⁰ Be ei ilolo bake tau ngan gid panua Tair ga Saidon ad. Ta ado ede gid tilup kelede ga tila pan. Be tikado ga ele madidnga ede ieda Blastus ilolo kelede ngan led posanga. Madidnga toa oa imariala ngan maron kapei Erot ele mul enonga aea. Be gid tikim maron kapei ilolo itarui mulian ngan gid, ngansa gid ad annga inaganagam ele tiburiai ga ila pagid.

²¹ Idio ta Erot isio ado ede ngan kadonga ele posanga ila pagid, ta idol ele sogonga maron aea ta idio imado ngan ele mul patutuinga posanga aea. Tota ikado ele posanga ga ila pagid. ²² Idio ta gid ipom tingangar ta tikeo ga, “Eine deo ede ta iposaposa, be eababa mao!” ²³ *Be mole mao anggelo ton Maron irau ei, ngansa ei isoa Deo ieda mao. Tota motamota tianean imogal ga imate.

²⁴ *Be Deo ele posanga iuasasa ga ilalala ga ila.

²⁵ *Idio ta Barnabas ga Saulus tipasala led naurata ngan talnga luanga ga ila pagid Ierusalem, ga

---

* **12:18:** PA 5.22-24 * **12:23:** Dan 5.20 * **12:24:** Ais 55.11

* **12:25:** PA 11.29-30, 15.37

kus ta tiluagid mulian. Be tibada Ioanes toa ieda ede pade Markus ga ila toman ngan gid.

13

Tisula Barnabas ga Saulus ngan kadonga Deo ele naurata

¹ Be ngan iaoa kelede ton Kristus ngan tuanga Antiok, panua edengada tibabada Deo iaoa ga panua paoatainga ad timamado. Edad ga bedane: Barnabas, ga Simeon toa ieda ede pade Niger, ga Lusius eaba toa Sairini aea, ga Manain toa ei madidnga kapei Erot iuae, ga Saulus pade. ² *Idio ta tikakado raring ga tiplése annga, be Itautau Tutui ikeo ga, “Gau nakim gimi adol Barnabas ga Saulus ga tidio rol, ta irangrang ngan tikado naurata toa nababa gisirua ngan.” ³ *Io, tiplése annga ga tiraring ga kus ta tidol baged ga idae ngan gisirua, ta tisula gid ga tila.

Barnabas ga Saulus tipaola ato kemi ngan inu Saiprus

⁴ Itautau Tutui isula Barnabas ga Saulus ga tila, ta tisulug ga tila Selusia. Ta toa eoa tidae ngan oaga ede ila ngan inu Saiprus. ⁵ *Tila tidudunga ngan tuanga Salamis ta tipapaola Deo ele posanga ngan gid luma raring aea togid Iuda, be Ioanes Markus ilualua gisirua.

⁶ Idio ta tila ngan inu aea tibur toa ngada oa ga ila irangrang ngan tuanga Papos. Ta toa eoa tigera eaba Iuda aea ede ieda Bariesus. Ei eaba ede borou aea be ipakaka ngan badanga Deo iaoa.

---

* 13:2: PA 9.15   * 13:3: PA 6.6   * 13:5: PA 12.12, 15.39

⁷ Somisomi imamado toman ngan tibur toa oa aea madidnga kapei ieda Sergius Paulus. Sergius Paulus toa ei ele oatainga kemi ta ibaba Barnabas ga Saulus ga tinam pan, ngansa iuangga ilongo Deo ele posanga. ⁸ Be eaba toa borou aea oa (ieda ede pade Elimas ngansa ieda ipu mambe Eaba Borou aea), ei iuangga ipaeabu ngan gisirua led naurata ga ipaidi madidnga kapei ta irangrang ngan ilolo matua ngan Iesus mao. ⁹ Be Saulus toa ieda ede pade Paulus, iuon ngan Itautau Tutui ta imata inono ei ¹⁰ ta ikeo, “Eao gergeu ton eaba paeamao! Lolom iuon ngan aleburo ga pakakanga imata ede ga ede. Saoa danga itutui, eao man aea isat. Somisomi papaeabu ngan Maron ele edap tututui. Be eao rangrang ngan tnan lem kadonga toa na mao? ¹¹ *Be ega, Maron igaga ibage ga idae ngan panasnga go, ta eao ga matam ikila kauteta, ta irangrang ngan eao gera ado imata mao.”

Be mole mao igera danga ede mambe gagau ga dodom kapei irobi ei, be idabdab alele ga iloilo panua ngan kisinga ibage ga timugamuga ngan ei. ¹² Io, madidnga kapei igera bedaoa ta ilolo matua ngan Maron, be imatala kapei ngan ele paoatainga.

Tipaola posanga ngan tuanga Antiok toa ienono ngan tibur Pisidia

¹³ *Idio ta Paulus masin tidae oagaeai ga titnan Papos ta tila tidudunga ngan tuanga Perga ngan tibur Pampilia. Be toa eoa Ioanes itnan gisirua ta iluai mulian Ierusalem. ¹⁴ Idio ta titnan Perga

---

* **13:11:** PA 9.8   * **13:13:** PA 15.38

ga tila ngan tuanga Antiok* ngan tibur Pisidia. Be ngan Ado Earainga aea tidudunga ngan luma raring aea ta tidio timado. ¹⁵ Gid panua tiuato Deo ele laulau apu aea ga laulau togid panua tibabada Deo iaoa ga kus, ta gid madidnga ngan luma raring aea tipaoen posanga ga ila pagid ta tikeo, “Oaeoae mai, oangga lemi posanga eta ngan pamatuanga gid ipom lolod, ta aposa ngan.”

¹⁶ Io, Paulus idae ta isoa ibage ngan pakokonga gid ga mumun, ga kus ta ikeo, “Gimi arangaranga Israel ami ga gimi panua alu padengada ami toa alolon ngan Deo, alongo leg posanga. ¹⁷ *Deo togita Israel isio tibutibuda. Be ngan ado toa timamado Isip mambe panua patpatnga ad, ei ikado dabad ga idae ga ila kapei. Ga kus ta ipasolan iura kapei ta ibada gid ga titnan tibur toa oa. ¹⁸ *Ta ngan tibur modamodanga, ibisibisi led kadonga imata ede ga ede irangrang ngan rai sangaul pange, be ilolo bake ngan gid manmanae ma. ¹⁹ *Ga kus ta ipaeabu ngan gid alu lima ga rua ngan tibur Kenan ta ibada tano togid ga ila pagid tibutibuda ga tiuot tano itamatama. ²⁰ *Kadonga toa ngada ne iuot ngan rai buno pange sangalima (450).

“Idio ga muriai ta Deo isio gid madidnga ga timugamuga ngan ele panua ga ila irangrang ngan Samuel ele otnga, eaba toa ibada Deo iaoa.

---

* **13:14:** Tuanga rua edad Antiok. Ede ienono ngan tibur kapei Siria (gera posanga ngan PA 13.1 ga 14.6), be ede pade ga oaine ienono ngan tibur kapei Pisidia. * **13:17:** IM 1.7, 6.6, 12.51

* **13:18:** Nam 14.34, Lo 1.31-32 * **13:19:** Lo 7.1, Jos 14.1

* **13:20:** Het 2.16, 1Sml 3.20

21 *Be ngan ado toaiua, tibeta ei ngan dolnga ad maron kapei eta ga imuga ngan gid, ta Deo isio Saul toa Kis inat ngan lum pan Benjamin. Ta ei iman ad maron kapei ga irangrang ngan rai sangaul pange. 22 *Be Deo isuk ei ga ila ga kus ta idol Devit ga iman ad maron kapei. Be ikado posanga kemi ngan ei bedane, ‘Gau nagera Devit, Iesi inat, ei eaba toa inasnasi gau lolog. Ta ei ga ikado danga toa ngada ne mambe nakim.’

23 *‘‘Be ngan eaba toa ne itubtub, Deo isula ede ngan gid, ieda Iesus, ngan badanga gid Israel mulian mambe iposa tautaunga ngan. 24 *Be mugaeai ngan ele namanga, Ioanes iuot ta ipaola posanga ngan gid panua Israel manta tipul lolod ga tibada paliliunga. 25 *Io, Ioanes iuangga ipasala ele naurata be ikeo ga bedane, ‘Gimi aoangga gau sai? Gau eaba toa gimi asangasanga ne mao. Be ega, eaba ede ga inam muriai ngan gau. Ei ieda kapei tau ngan gau, ta irangrang ngan napola ele su aea oaro mao.’

26 ‘‘Gimi Abraam itubtub ga gimi panua alu padengada ami toa alolon ngan Deo, gimi oaeoag toa ngada ne alongo leg posanga. Ato toa ikeo ngan badanga gita mulian ne, eine Deo iabalan ga inam pagita. 27 Be gid panua Ierusalem ad ga ad madidnga tiuatai kemi ngan eaba toa ne mao. Tiadi mambe ei eaba toa ibada gid mulian oa mao. Somisomi ngan Ado Earainga aea, tiuatoato laulau togid panua tibada Deo iaoa,

---

* **13:21:** 1Sml 8.5, 19, 10.20-24 * **13:22:** 1Sml 13.14, 16.12, Sng 89.20 * **13:23:** 2Sml 7.12-16 * **13:24:** Mt 3.1-2 * **13:25:** Ins 1.20,27

be matad nanan led posanga mao. Tota tirau posanga ngan panasnga ei. Be ngan kadonga toa ne tiparangrang Deo ele posanga. ²⁸ *Tiuot ngan ipu eta ngan raunga ei ga imate mao, be tibeta Pailat ngan pamatenga ei. ²⁹ *Io, tiparangrang Deo ele posanga toa ngada oa ngan ei ga kus ta tibada ipat ga isulug ngan abei tabala, ta tidol dengaeai. ³⁰ Be Deo ipei ei mulian ngan ele matenga. ³¹ *Ta ngan ado busa, ei iuotot pagid panua toa tilalala toman ngan ei Galili ga tila Ierusalem. Ta labone gid panua toa ne tipamatua aea posanga ga ila pagid ipom.

³² “Ato kemi toa Deo iposa tautauga pagid tibutibuda ngan, tota gai apaola ga ila pagimi.

³³ *Ngan peinga Iesus mulian ngan ele matenga, Deo iparangrang posanga tautauga toa ikado pagid tibutibuda ga inam irangrang ngan gita labone. Eine lalaede mambe Laulau Baunga aea, aea baunga rua aea ikeo ngan ga bedane,

“ ‘Eao gau Natug.
Labone naot eao Tamam.’

³⁴ *Deo ipei ei mulian ngan ele matenga, ta irangrang ngan iluai mulian ga ibuda dengaeai pade mao, be ikado posanga motean ngan kadonga toa ne ga bedane,

“ ‘Gid posanga tutui toa gau Deo naposa tautauga pan Devit ngan, toa gimi arangrang

---

* **13:28:** Mt 27.22-23   * **13:29:** Mt 27.59-60   * **13:31:** PA
1.3,8   * **13:33:** Sng 2.7   * **13:34:** Ais 55.3

ngan lolomi matua ngan, gau ga nakado ga iuot tautaunga pagimi.’

35 *Tota Devit ikeo ngan baunga ede pade ga bedane,

“ ‘Lem Eaba Tutui, eao ga longean ipat ga idio ibuda mao.’

36 “Be Devit, ngan ado toaiua ei imamado, ei ikakado Deo ele naurata ga inasnasi ele kimnga. Ga kus ta imate ga titaian ei ngan denga togid itubtub, ta ipat ibuda. 37 Be eaba toa Deo ipei mulian ngan ele matenga, ei ibuda mao.

38 “Tota oaeoæg, nakim gimi aoatai kemi ngan posanga toa gai apaola ga ila pagimi ga bedane: Ngan eaba toa ne ele naurata, Deo irangrang ngan isamum lemi kadonga sasat. Apu ton Moses irangrang ngan isamum lemi kadonga sasat mao, ga irangrang ngan aot tutui Deo imatai ngan aea nasanga mao pade. 39 *Be eaba toa ne isasamum kadonga sasat togid sapa dua lolod matua ngan ei, ta ikado ga tiuot panua tututui Deo imatai. 40 Tota agabit kemi, ngan kado ta posanga togid panua tibada Deo iaoa iuot tautaunga ngan gimi bedane,

41 * “ ‘Gimi panua toa aoami ibiubiu somisomi, agera ga akakrik, ga kus ta amukuru, ngansa gau ga nakado naurata ede ngan ado toa gimi amamado.

---

* 13:35: Sng 16.10   * 13:39: Ro 10.4   * 13:41: Hab 1.5

Ta oangga eaba eta iposa pagimi motean ngan,
irangrang ngan aadi ei mao.’ ”

⁴² Io, Paulus ga Barnabas titnan luma raring aea ga tiuot, be gid panua tibeta matua gisirua ngan tiluagid mulian ngan Ado Earaingga aea ede pade ngan paolanga posanga toa ne pade.

⁴³ Idio ta ipom tibilin ga tila, be gid Iuda ga gid panua toa tipul gid ga tinasi raring togid Iuda, gid busa tibalil ngan Paulus ga Barnabas ta tinasi gid. Ta gisirua tikado posanga matua ngan gid manta tidio timamado ngan Deo ele kadonga lolo marum aea.

⁴⁴ Be ngan Ado Earaingga aea toa ede pade oa, ipom toa ngada oa tuangai ad tinam tiluplup ngan longonga Maron ele posanga. ⁴⁵ Be gid Iuda tigera gid ipom kapei, ta lolod paeamao ta tiselele Paulus ele posanga ga tipaeabu ngan ieda.

Gid Iuda lolod paeamao ta tiselele Paulus ele posanga.

⁴⁶ *Be Paulus ga Barnabas tiposa matua ta tikeo, “Gai manta akado Deo ele posanga ga ila pagimi matamata, be gimi apul murimi ngan. Gimi apasolan mambe tinimi ngan badanga madonga kemi somisomi aea mao. Tota gai ga atnan gimi ta ala pagid alu padengada. ⁴⁷ *Ngansa Deo iposa matua pagai bedane,

“ ‘Gau nadol eao ga ot taranga ngan gid alu padengada,
ta eao ga bada ato ila pagid tuanga toa ngada ne ga irangrang ngan tano idigedigeai, ngan saoa danga nakado ngan badanga gid mulian.’ ”

⁴⁸ Io, gid panua alu padengada ad tilongo be-
daoa ta tinid igelgel ga tilolon ngan Maron ele posanga. Be gid panua sapadua toa Deo isio gid motean ngan badanga madonga kemi somisomi, gid lolod matua ngan ele posanga.

⁴⁹ Be Maron ele posanga iuasasa ga ila ngan tibur toa ngada oa. ⁵⁰ Be gid taine toa edad kapeipei ga tinasnasi raring togid Iuda, ga gid arangaranga toa timugamuga ngan tuanga toa oa, gid Iuda tipamasasi lolod, ta timuga ngan paieieinga Paulus ga Barnabas ta tisere gisirua ga titnan led tibur. ⁵¹ *Be gisirua tisile aed aea kangkanga ga idio pagid ta iman kilala ngan

---

* **13:46:** PA 3.26, 18.6   * **13:47:** Ais 49.6   * **13:51:** Mt 10.14, PA 18.6

paoatainga gid†. Ga kus ta tila ngan tuanga Aikoniam. ⁵² Be gid aluagau lolod iuon ngan Itautau Tutui ga tinid igelgel.

14

Paulus ga Barnabas tipaola posanga ngan tuanga Aikoniam

¹ Ngan tuanga Aikoniam Paulus ga Barnabas tinasi kadonga lalaede mambe tikakado somi-somi ta tidudunga ngan luma raring aea togid Iuda. Be tipaola posanga kemi tau, ta panua busa Iuda ad ga alu padengada ad lolod matua ngan. ² Be gid Iuda padengada toa tinid ngan posanga toa oa mao ga lolod matua ngan mao, tipamas-masi gid alu padengada lolod ta titolatola ngan gid panua lolo matua ad. ³ *Tota gisirua tidio toa eoa mole tede, be tikakado posanga matua ngan Maron ele kadonga lolo marum aea. Be Maron ipamatua led posanga toa oa ta ilongean uisinga iuotot ngan gisirua baged ta iman kilala. ⁴ Be panua ngan tuanga toa oa timapoga. Edengada tinasi gid Iuda, be padengada tinasi gid panua ato ad. ⁵ *Be ngan ado toaiua, gid Iuda toman ngan ad madidnga ga gid panua alu padengada ad tirau posanga ngan paieieinga gisirua ta tiuangga tirau gid ngan pat. ⁶ Be gisirua tilongo posanga toa oa ta tiaoa ga tila ngan tibur kapei Likonia, ngan tuanga Listra ga Derbe ga Likonia aea tuanga

---

† **13:51:** Kadonga ngan silenga aed aea kangkanga eine kilala ipasolan gid mambe gid aluagau tipabib led ga kus. Ta oangga muriai gid panua toa oa tibada panasnga, eine danga togid.

* **14:3:** Mk 16.20, Ibr 2.4   * **14:5:** PA 14.19

padengada gereirei. ⁷ Ta tipapaola ato kemi toa eoa.

Barnabas ga Paulus tipaola posanga ngan tibur Likonia

⁸ Be ngan tuanga Listra, eaba ede iae imate imamado. Itna ipopo ei toa bedaoa, ta mugaeai ga inam, irangrang ngan ilalala mao. ⁹ Ei ilongo Paulus iposaposa, be Paulus imata inono ei ta igera mambe ei ilolo matua ta irangrang ngan ibada keminga. ¹⁰ Ta Paulus ibaba kapei ga ila pan ta ikeo, “Dae madid ngan aem.” Io, tota idug ga idae ta ilalala alele.

¹¹ *Gid ipom tigera danga toa Paulus ikado, ta tingangar ngan posanga togid Likonia bedane, “Gid deo tipul gid ga timan eababa ta tinam pagita!” ¹² Be tidol deo Sus ieda ga idae ngan Barnabas, be deo Ermes ieda idae ngan Paulus ngansa ei imugamuga ngan posanga. ¹³ Be deo Sus ele luma raring aea ienono ngan tuanga aea edapmata. Ta ele eaba tenainga aea ibada bulmakao arangaranga ga itul gid saroinga ga ila kaponga mambe nakala, ta ibada ga inam toa tuanga aea ala iaoai, ngansa ei gisingada ipom tiuangga tikado tenainga ga ila pagisirua.

¹⁴ Be gid panua ato ad Barnabas ga Paulus ti-longo toa bedaoa ta titaka led pononga mamarae, ta tilado ga tidudunga ipom lolodeai, ta tingangar kapei ¹⁵ *ta tikeo, “Lemai panua, ikamado ga akado toa bedane? Gai eababa mambe gimi pade! Be gai apaola ato kemi ila pagimi ngan gimi manta atnan gid danga papaeamao toa ne ta apul

---

* **14:11:** PA 28.6   * **14:15:** Sng 146.6, PA 10.26

lolomi ga ala pan Deo toa imamado somisomi. Ei ikado bubur ga tano ga tad ga danga toa ngada ne ienono ngan. ¹⁶*Mugaeai ga inam, ei ilongean gid alu toa ngada ne ga tinasi saoa edap tikim. ¹⁷*Be ei ikado gid kilala toa ipasolan gid panua ngan ei sai. Ei ikado kemi pagimi ta ikado aoara ga itap mariambai ga isulug ngan luanga gimi, be ikado annga ga itautau ngan aea laoe ta ikado ga aeanean ga itara gimi ga tinimi igelgel.” ¹⁸Io, Paulus iposa bedaoa, be mao. Kulupu tau ngan ei, be ipakoko gid ipom ta tikado tenainga ga ila pagisirua mao.

¹⁹*Be gid Iuda edengada titnan Antiok ga Aikoniam ga tinam ta tidada gid ipom ngan posanga, ta tiraurau Paulus ngan pat. Ila ga tiadi mambe ei imate, ta tidada ei ga ila gaot ngan tuanga.

Tiraurau Paulus ngan pat.

²⁰ Be gid aluagau tibalil ngan ei ga kus ta idae imadid ta iluai mulian ga ila tuangai. Be ngan ado

* **14:16:** PA 17.30 * **14:17:** Jer 5.24 * **14:19:** PA 17.13, 2Ko 11.25

sae, ei ga Barnabas tila ngan tuanga Derbe.

Paulus ga Barnabas tipamatua panua lolod

²¹ Gisirua tipaola ato kemi ngan tuanga Derbe ta tikado panua busa ga tiuot aluagau ton Iesus. Ga kus ta tiluagid mulian ngan tuanga Listra ga Aikoniam ga Antiok. ²² *Be tipapamatua gid aluagau lolod, ta tiposa matua pagid ngan lolod imulmulu ngan Iesus. Ta tikeo ga, “Gita taoangga tadudunga ngan madonga Deo ibageai, be manta tabisi ada kadonga kulupulupu imata ede ga ede.” ²³ Io, tisio gid madidnga ga timugamuga ngan gid iaoa kelede ton Kristus ngan tuanga kelede kelede, ga kus ta tiplése annga ga tiraring ngan dolnga gid ga tidae Maron ibageai toa lolod matua ngan ei.

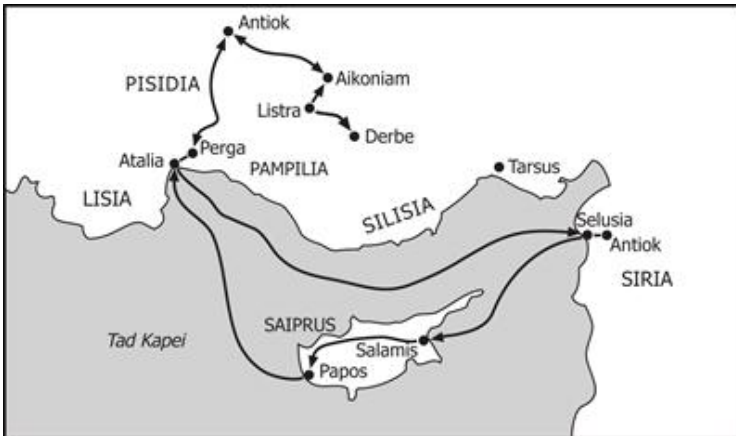
Barnabas ga Paulus tiluagid mulian led tuangai Antiok ngan tibur Siria

²⁴ Idio ta tilalala ga tila ngan gid tuanga ngan tibur Pisidia, ga kus ta tila ngan gid tuanga Pampilia aea. ²⁵ Tipaola posanga ngan tuanga Perga ga kus ta tisulug ga tila ngan tuanga Atalia.

²⁶ *Toa eoa tidae ngan oaga ta tiluagid mulian led tuangai Antiok. Ngan tuanga Antiok toa oa, mugaeai gid oaeoaed tidol gisirua ga tidae Deo ibageai ngan ilolo marum ngan gisirua ta tikado naurata toa patautene tipasala.

---

* **14:22:** PA 15.32, 1Te 3.3   * **14:26:** PA 13.1-2

Paulus ga Barnabas led lalalanga matamata aea

27 *Tinam tiuot toa eoa, ta tipaluplup gid iaoa kelede ton Kristus ta tipalongo gid ngan danga toa ngada oa Deo ikado ga iuot ngan gisirua baged, ga ngan Deo isaoa edap ngan gid alu padengada ta lolod matua ngan Iesus. 28 Ta tidio toa eoa mole tede toman ngan gid aluagau.

15

Gid iaoa kelede ton Kristus tiluplup Ierusalem ngan patutuinga posanga

1 *Idio ta panua edengada titnan Iudea ta tisu-lug ga tila ngan tuanga Antioch, be tipapaoatai gid oaeoaed ngan iaoa kelede ton Kristus bedane, “Gimi manta anasi nasinga ton Moses ta abada palunga. Oangga mao, irangrang ngan Deo ibada gimi mulian mao.” 2 *Be posanga toa ne ikado ga Paulus ga Barnabas aoad isokangai kapei toman

* 14:27: PA 15.4,12 * 15:1: Gal 5.2 * 15:2: Gal 2.1

ngan gid. Tota gid iaoa kelede ton Kristus ngan tuanga Antiok tisio Paulus ga Barnabas toman ngan led panua padengada ngan tila Ierusalem. Tila pagid panua ato ad ga gid madidnga ngan patutuinga posanga toa ne. ³ Gid iaoa kelede ton Kristus tisula gisirua ga tila, be edapeai, tila pagid iaoa kelede ton Kristus ngan tibur Ponisia ga Samaria ta aoad inasi pagid ngan gid panua Iuda ad mao tipul lolod ga tinam pan Iesus. Ta posanga toa ne ikado ga oaeoaed toa ngada oa tinid igelgel kapei. ⁴ *Tinam tiuot Ierusalem ga kus ta gid iaoa kelede ton Kristus, ga gid panua ato ad, ga gid madidnga tinid igelgel ngan badanga gid. Be gisirua tipalongo gid ngan saoa danga Deo ikado ga iuot ngan baged.

⁵ Be Parisi edengada toa lolod matua ngan Iesus timamado rabu ngan gid pade. Timadid ta tikeo, “Oangga gid panua Iuda ad mao tikeo ga tiuot Kristien, manta taposa matua pagid ta tibada palunga ga tinasi apu ton Moses.”

⁶ Io, tota gid panua ato ad ga gid madidnga tila tiluplup ngan patutuinga posanga toa ne. ⁷ *Tiposa mole ngan ga kus, ta Petrus idae imadid ta ikeo pagid bedane, “Oaeoæg, gimi aoatai, mugaeai Deo isio gau rabu ngan gimi ngan paolanga ele ato kemi ga ila pagid panua Iuda ad mao, ta tilongo ga lolod matua ngan. ⁸ *Be Deo iuatai ngan panua kelede kelede lolod. Ei ibada Itautau Tutui pagid lalaede mambe ibada pagita mugaeai, ta ngan kadonga toa ne ipasolan mambe

---

* 15:4: PA 14.27   * 15:7: PA 10.1-43   * 15:8: PA 10.44, 11.15

ei itin igelgel ngan badanga gid mulian pade.
⁹ Ei ikado kadonga bagbage kelede rabu ngan gid ga gita mao. Ele kadonga lalaede mon. Lolod matua ngan ei, ta ngan kadonga toa ne ei isamum lolod aea muk ga ila. ¹⁰ *Tota labone ikamado ga aoangga atoba Deo ta adol apu mambe danga kulupu ga idae Iesus ele aluagau kepedeai? Apu toa ne, tibutibuda ga gita pade tarangrang ngan tanasnasi tautaunga mao. ¹¹ *Be ngan Maron Iesus ele kadonga lolo marum aea, ilua gita ta loloda matua ngan ei, ta ibada gita mulian lalaede mambe gid pade.”

¹² Io, Petrus iposa bedaoa ga kus ta gid toa ngada oa mumun ga tilongo Barnabas ga Paulus aoad inasi ngan gid uisinga ga kilala toa Deo ikado ga iuotot ngan baged rabu ngan gid panua toa Iuda ad mao. ¹³ Gisirua tiposa ga kus ta Jems ikeo bedane, “Oaeoag, alongo leg posanga. ¹⁴ Saimon Petrus ikeo pagita ngan Deo imata bada gid alu padengada, ta ibada edengada ngan gid ga tiuot ei ele panua ta idol ieda ga idae ngan gid. ¹⁵ Be kadonga toa ne eine lalaede mambe posanga toa gid panua tibada Deo iaoa tibode ga bedane,

¹⁶ * “Maron ikeo, “Gid iaoa kelede ton Devit led mul maron aea eine mambe palata ede grum ga isulug.

Be muriai gau ga naluagau mulian ta napa-gun ga idae mulian pade.

Be palata toa ne aea danga sisid papaeamao,

---

* **15:10:** Mt 11.30, Gal 3.10   * **15:11:** Gal 2.16, Ep 2.5-8

* **15:16:** Amo 9.11-12

eine ga nakado ga iuot pau pade.

¹⁷ Toa bedaoa ta gid panua tipul lolod maitne ga gid alu padengada toa nadol edag ga idae ngan gid,

eine ga tiloilo Maron.

Maron toa ikado kadonga toa ne, eine ikeo toa bedaoa.”

¹⁸ Mugaeai tau ga inam, gid danga toa ne ienono masaeai.’

¹⁹ “Tota gau nakeo ga kemi ngan tanasi ga bedane: Gid alu padengada toa tipul lolod ga ila pan Deo, irangrang ngan takado kulupu ngan gid mao. ²⁰ *Be kemi ngan tabode laulau ga ila pagid ta takeo ga irangrang ngan tian annga eta titenai ga ila pagid deo pakakanga ad mao, ga tikakado kadonga arala mao, ga tian masilau eta tikaukau igagal ga imate oa mao, ga tian masilau eta sing ienono ngan mao pade. ²¹ Ngansa mugaeai tau ga inam, panua tipapaola Moses ele apu ga tiuatoato somisomi ngan Ado Earaiinga aea gadudunga ngan gid luma raring aea ngan tuanga ga tuanga.”

Tibode laulau ga ila pagid panua lolo matua ad ngan gid alu padengada

²² Gid panua ato ad ga gid madidnga toman ngan gid iaoa kelede toa ngada oa ton Kristus tirau posanga ngan sionga panua rua ngan gid, ta tisula gisirua ga tila Antiok toman ngan Paulus ga Barnabas. Ede ngan gid eine Iudas toa ieda ede pade Barsabas, ga ede pade eine Sailas. Gisirua timan madidnga rabu ngan oaeoaed. ²³ Tidol

---

* **15:20:** IM 34.15-17, Wkp 17.10-16

laulau ede ga idae gisirua bagedeai, aea posanga ga bedane:

Gai panua ato amai ga gai madidnga, gai gimi oaeoaeami ngan iaoa kelede ton Kristus. Gai abode laulau toa ne ga ila pagimi oaeoae-mai ngan gid alu padengada ngan tuanga Antiok ga Siria ga Silisia.

Ado kemi ila pagimi.

²⁴ Gai alongo posanga ede mambe panua edengada ngan gai tila pagimi, ta led posanga ikado ga lolomi ede ga ede tau. Be gai asula gid ngan kadonga toaine mao. ²⁵ Tota gai lolomai kelede ta arau posanga ngan sionga panua rua ta asula gid ga tila pagimi toman ngan oaeoaeami Barnabas ga Paulus toa akim gid tau. ²⁶ Barnabas ga Paulus toa, gisirua tilongean gid mulian be timataud mao ngan kadonga posanga ngan ada Maron Iesus Kristus ieda. ²⁷ Tota gai asula Iudas ga Sailas ga tila pagimi, ta gid ga tikado posanga pagimi ngan aoad ta tipamatua laulau toa ne aea posanga. ²⁸ *Posanga toa ne eine kemi ngan Itautau Tutui imata ga ngan gai matamai pade. Posanga ga bedane: Irangrang ngan gai adol apu kulupu eta ga idae ngan gimi mao. Be gai akeo ga gimi manta anasi posanga pidaede ga bedane: ²⁹ Irangrang ngan gimi aean masilau eta titenai ga ila pagid deo pakakanga ad mao, ga aean masilau eta ising ienono ngan mao, ga aean

---

* 15:28: Mt 23.4

masilau eta tikaukau igagal ga imate oa mao, ga akado kadonga arala mao pade. Oangga ala aluai ngan gid kadonga toa ne, eine kemi. Lemai posanga tota tedane.

Gimi adio kemi.

³⁰ Io, gid iaoa kelede ton Kristus ngan tuanga Ierusalem tisula gid ga tila. Ta tisulug ga tila Antiok. Be toa eoa tipaluplup gid iaoa kelede ton Kristus ta tibada laulau toa oa ga ila pagid. ³¹ Tiuato ta tinid igelgel ngan aea posanga ga ipamatua lolod. ³² Be Iudas ga Sailas toa, gisirua pade tibabada Deo iaoa ta tikado posanga busa ngan pamatuanga oaeoed lolod. ³³⁻³⁴ Gisirua timamado mole tede ga kus, ta oaeoed tisula gisirua toman ngan posanga lolo tarui aea. Ta tiluagid ga tila pagid panua toa tisula gid mugaeai.* ³⁵ Be Paulus ga Barnabas tidio Antiok, ta gisingada panua busa pade tikakado paoatainga ngan Maron ele posanga ga tipapaola ato kemi.

Paulus ga Barnabas lolod kelede mao

³⁶ Ado edengada ila ga kus ta Paulus ikeo pan Barnabas bedane, “Taluagita mulian ta tagera oaeoaeda ngan tuanga ga tuanga toa mugaeai tapapaola Maron ele posanga ga ila pagid, ta tagera led madonga madongan.” ³⁷ *Ta Barnabas ilongo, be ikim ibada Ioanes toa ieda ede pade

---

* **15:33-34:** Ngan laulau edengada ngan posanga Grik, tibalbatan posanga ngan lain toa ne ga bedane: ³⁴ Be Sailas ipul ilolo ta irau posanga ngan idio toa eoa. * **15:37:** PA 12.12,25

Markus ga ilaru toman ngan gid. ³⁸ *Be Paulus ikeo ga, “Eaba toa ne mugaeai itnan gitarua ngan tibur Pampilia ta ikado naurata toa ne toman ngan gita mao. Tota irangrang ngan tabada ei ga inam toman ngan gita labone mao.” ³⁹ Io, aoad isokangai ga ilaru ga ilaru ga kus ta gisirua titnan ngan gid. Barnabas ibada Markus ta gisirua tidae ngan oaga ede ta tila ngan inu Saiprus. ⁴⁰ Be Paulus isio Sailas. Ta gisirua tiuanga tila, be oaeoed tikeo pagisirua bedane, “Maron ele kadonga lolo marum aea ilaru toman ngan gimirua.” ⁴¹ Paulus ga Sailas tilalala ga tila ngan tibur Siria ga Silisia be tipapamatua gid iaoa keledede ton Kristus.

16

Timoti ilaru toman ngan Paulus ga Sailas

¹ *Paulus inam iuot ngan tuanga Derbe ga kus ta ilaru ngan tuanga Listra. Be toa eoa alu-agau ede ieda Timoti imamado. Itna Iuda aea ga ilolo matua ngan Iesus, be itama Grik aea. ² *Gid oaeoed ngan tuanga Listra ga Aikoniam tipakuru ngan ei. ³ Paulus ikim eaba toa ne ilaru toman ngan gid ta ibada ei ga ipalu ei, ngansa gid Iuda ngan tibur toa oa tiuatai mambe itama Grik aea.* ⁴ *Io, tilalala ga tila ngan tuanga ga tuanga be tipapalongo gid ngan posanga toa gid panua ato ad ga madidnga tirau toa Ierusalem oa, ta tikeo ga gid manta tinasnasi. ⁵ Tota gid iaoa

---

* **15:38:** PA 13.13, Kol 4.10   * **16:1:** PA 14.6, 2Ti 1.5   * **16:2:** Plp 2.19-22   * **16:3:** Ngan ado toaiua, gid Grik tipalu led gergeu mao. Eine nasinga togid Iuda kekelegid.   * **16:4:** PA 15.23-29

kelede ton Kristus led kadonga lolo matua aea idae ga ila kapei, ta ado ga ado dabad idae ga ila kapei pade.

Ngan danga mambe ianun, Deo ipasolan Paulus ngan eaba ede Masedonia aea

⁶*Paulus masin tilalala ga tila ngan tibur Prigia ga Galesia, ngansa Itautau Tutui ipakala led edap ngan paolanga Deo ele posanga ngan tibur Esia. ⁷Ta tiuot ngan tibur Misia aea but ta tiuangga tila ngan tibur Bitinia, be Iesus Itautau Tutui ilongean gid ga tila mao. ⁸Tota titnan tibur Misia ta tisulug ga tila ngan tuanga Troas. ⁹Be ngan bong toaiua, Paulus igera danga ede mambe ianun, ta eaba ede Masedonia aea imadmadid be ibeta matua ei bedane, “Bulou tad ta ore ga nam pagai ngan tibur Masedonia ta lua gai!” ¹⁰Paulus igera danga toa oa ga kus, ta gai† adae manmanae ga ailoiilo edap ngan langa Masedonia ngansa gai aoatai, Deo ta ibaba gai ngan paolanga ato kemi ga ila pagid.

Lidia iuot Kristien ngan tuanga Pilipai

¹¹Io, gai adae oagaeai ta atnan tuanga Troas ta alado tutui ga ala ngan inu ede ieda Samotres. Ta ngan ado sae pade, alado ga adudunga ngan tuanga Neapolis. ¹²Be toa eoa alalala ga ala ngan tuanga Pilipai. Tuanga Pilipai toa, gid Rom tila timado ngan mugaeai, be eine kapei ga iasal

---

* **16:6:** PA 18.23 † **16:10:** Imata mambe Lukas idae ga ila toman ngan Paulus masin ngan ado toaiua, tota ngan lain toa ne ga ila, ibode posanga idil ga oaine gai.

tuanga padengada ngan tibur Masedonia. Ta adio amamado toa eoa ado pidaede.

¹³ Be ngan Ado Earaiinga aea atnan tuanga toa oa aea ala ta aot ga ala eau isaleai. Toa eoa aoangga aot ngan tibur eta raring aea. Tota adio amado ta aposaposa toman ngan gid taine toa tiluplup ngan raring toa eoa. ¹⁴ Ngan gid taine toa tilongo Paulus ele posanga oa, ede ngan gid ieda Lidia tuanga Taiataira aea. Ei ilolongean gid malo singsingia tede ga bil ta panua tiuolol pan iman ele pat aea. Be ei ilolon ngan Deo. Ta Maron ilua ei ta ipul ilolo ta ilongolongo kemi Paulus ele posanga. ¹⁵ Io, ei ga ele luma lolo tibada paliliunga ga kus ta iposa matua pagai ta ikeo, “Oangga agera mambe matag itutui ngan Maron, kemi ngan anam adio leg lumaeai.” Ta gai alongo ele posanga matua toa bedaoa ta ala toman ngan ei.

Paulus ga Sailas tidudunga ngan luma panas-nga aea ngan tuanga Pilipai

¹⁶ Idio ga ado ede pade, gai alalala ga ala ngan tibur raring aea, be taine paeaeanga ede iuot pagai. Iriau paeamao ienono iloleai be ikakado ei ta irangrang ngan iposa motean ngan saoa danga iuangga iuotot. Be taine blala toa oa aea mamaron tibabada pat kapei ngan ele naurata toa bedaoa. ¹⁷ *Ei inasnasi gaingada Paulus be ingangar ta ikeo, “Panua ga gid ne timan Deo Gadae Tau ele panua naurata ad. Gid tipapaola posanga pagimi ngan Deo ele edap ngan badanga gimii mulian.” ¹⁸ Be ado ga ado ikakado toa

---

* **16:17:** Mk 1.24

bedaoa, ta Paulus ilolo itola tau ngan ele kadonga ta ipul imata ga ila pan ta ikeo pan iriaua paeamao bedane, “Naposi matua pago ngan Iesus Kristus ieda, tnan ei ga la!” Io, tutui ngan ado imata toa oa iriaua paeamao itnan ei ga ila.

¹⁹ Be taine toa oa aea mamaron tigera mambe led edap ngan pat aea badanga kus, ta tiluku Paulus ga Sailas ta tidada gisirua ga tila ngan tibur oalo aea ta timadid pagid madidnga matadeai. ²⁰ *Tibada gid ga tila pagid madidnga patutuinga posanga ad ta tikeo bedane, “Panua Iuda ad ga gid ne tipamasasi leda panua tuangai ad lolod. ²¹ Ta tiuangga tidada gita ta tanasi nasinga edengada toa itutui ngan gita Rom tanasasi ma!”

²² *Ta gid ipom tinam tiluplup ta gid pade tisol Paulus ga Sailas ngan posanga, ta gid panua patutuinga posanga ad titaka gisirua led danga sisid ta tikeo pagid led panua ta timuimui gisirua ngan keru. ²³ Timui gid paeamao tau ga kus ta tidol gid ga tidudunga ngan luma panasnga aea. Ta tiposa matua pan eaba imariala ngan luma toa oa ta imata kikisi gid kemi. ²⁴ Eaba toa oa ilongo led renrennga ga kus ta idol gisirua ga tidudunga ngan bobo ede gadudunga tau ngan luma panasnga aea. Be gisirua aed, ei isabun ga idudunga ngan abei rua maroad, ga kus ta ibalep.

²⁵ Be bong irabu Paulus ga Sailas tiraring ga tibaubau gid baunga ga ila pan Deo, be gid panua

---

* **16:20:** Mk 13.9   * **16:22:** 2Ko 11.25, 1Te 2.2

padengada toa luma panasnga aea iloleai oa tilongolongo.

Paulus ga Sailas tiraring ga tibaubau ga ila pan Deo.

²⁶ Mole mao nauruge kapei ede inuga luma toa oa aea kisinga, be manmanae tau gid atama toa ngada oa imokakai, be gid panua toa ngada oa baged aea sen blos gid. ²⁷ *Io, eaba imariala ngan luma toa oa ienono. Be ikakrik ga idae ta igera gid atama toa ipokakai. Ta iadi mambe gid panua toa ngada oa tiaoa ga tila, tota inusi ele didi ga iuot ta iuangga ipamate ei mulian. ²⁸ Be Paulus ingangar ta ikeo, “Pamate go mulian mao! Gai toa ngada ne ta nene.”

* **16:27:** PA 12.18-19

²⁹ Ta eaba toa oa ikeo ga titun usi ga inam, ta ilado ga idudunga be isamimi ta ikor iae ga idol imata ga isulug tanoeai boloma ngan Paulus ga Sailas. ³⁰ *Idio ta ibada gisirua ga tiuot ta ibeta gid, “Panua rua, gau ga nakado mado ta Deo ibada gau mulian?”

³¹ Ta tikeo, “Eao lolom matua ngan Maron Iesus, ta Deo ga ibada go mulian toman ngan lem luma lolo.” ³² Tota gisirua tikado Maron ele posanga ga ila pan toman ngan ele luma lolo.

³³ Ta tutui ngan ado imata toaiua, eaba toa oa ibada gisirua ta isigiri ad nasimou. Be manmanae tau ei toman ngan ele panua tibada paliliunga.

³⁴ Eaba toa oa ibada gisirua ga tila ele lumaeai ta ipan ad annga, be itin igelgel kapei ngansa ei gisingada ele luma lolo toa oa lolod matua ngan Deo.

³⁵ Be gaisala ngan ado sae, gid madidnga patu-tuinga posanga ad tisula gid nakala ga tila ta tikeo, “Longean gid panua toa na ga tila.” ³⁶ Ta eaba toa imariala ngan luma panasnga aea ikeo pan Paulus bedane, “Gid madidnga patutuinga posanga ad tikeo ga gimirua atnan luma toa ne ga aot. Tota lolomi tarui ga ala.”

³⁷ Be Paulus ikeo pagid, “Made ikamado ga tilongo kemi amai posanga mao, be tiraurau gai sapaeen panua busa matadeai? Gai panua Rom amai, be tikado toa bedaoa sapaeen ngan gai. Ga tidol gai ga adudunga ngan luma panasnga aea pade! Ta labone tiuangga tipaoen gai ga aot mumulnga? Mao tau! Kemi ngan gid tinam ta tibada gai ga aot.”

---

* **16:30:** PA 2.37

³⁸ Io, gid nakala tipalongo gid panua patutuinga posanga ad ngan Paulus ele posanga mambe gisirua Rom ad, ta tilongo ga timataud. ³⁹ Tota tinam ta tikado posanga lolo isat aea pagisirua ta tibada gid ga tiuot. Ga kus ta tibeta gid ngan titnan led tuanga ga tila. ⁴⁰ Titnan luma panasnga aea ga tiuot ga kus ta tila Lidia ele lumaeai. Be tigera gid oaeoaed ta tipamatua lolod. Ga kus ta titnan gid ga tila.

17

Gid Tesalonika tiuanga tirau Paulus ga Sailas

¹ Paulus masin tibulou tuanga Ampipolis ga Apolonia ta tila tiuot ngan tuanga Tesalonika. Toa eoa luma raring aea ede togid Iuda ienono.

² Ta lalaede mambe somisomi ikakado, Paulus ila idudunga ngan luma raring aea ta ipasolan gid ngan Deo ele laulau aea posanga ipu madongan. Ngan Ado Earaiinga aea tol ikakado toa bedaoa.

³ Ei ipapaola posanga ga ipasolan mambe Kristus manta ibada ieieinga ga imate, ga kus ta idae mulian ngan ele matenga. Ta ikeo ga, “Iesus toa napaola posanga ngan ei pagimi ne, ei Kristus*.”

⁴ Ta edengada ngan gid tipul lolod ta tila tilup toman ngan Paulus ga Sailas. Be gid panua alu padengada ad toa tilolon ngan Deo, gid busa tipul lolod pade toman ngan taine busa toa edad kapepei.

⁵ Be gid Iuda lolod paeamao ta tibada panua papaeamao edengada ngan tibur oalo aea ta

---

* **17:3:** Gera palongonga ngan posanga idil Kristus ngan Mt 1.16.

tipamasmasi gid ipom lolod ta tikado paraunga tuanga iloleai. Tota tila ngan luma ton Ieson ngansa tiuangga tibada Paulus ga Sailas ta tiuot ga tila pagid ipom. ⁶ Be tiloilo gisirua ga mao, ta tidada Ieson toman ngan oaeoed padengada ngan iaoa keledede ton Kristus. Tibada gid ga tila pagid madidnga be tingangar ta tikeo, “Panua ga gid ne tipamasmasi panua busa lolod ngan tibur toa ngada ne tanoelai, be labone ta tinam toa eko! ⁷ *Be Ieson ibada gid ga tila ele lumaeai. Gid panua toa ne tipul murid ngan Kaisa ele apu ta tikeo ga maron kapei ede pade idae imadid, ieda Iesus.” ⁸ Io, tilongo bedaoa ga kus ta gid ipom asingada ad madidnga lolod bake ta aoad sara kapei. ⁹ Tota tikeo ga Ieson toman ngan iuaeoae padengada tibada pat kapei ila pagid, ngan tikikisi bua.† Be gid tibada pat toa oa ga ila pagid ga kus ta tilongean gid ga tila.

Paulus masin tila ngan tuanga Beria

¹⁰ Tibur bong ta manmanae gid oaeoed tisula Paulus ga Sailas ga tila ngan tuanga Beria. Idio ta tiuot toa eoa ta tidudunga ngan luma raring aea togid Iuda. ¹¹ Be gid panua Beria ad, lolod ikim tau ngan badanga oatainga kemi, ta led kadonga toa ne iasal kadonga togid Tesalonika. Gid tikim tau ngan longonga Deo ele posanga, ta ado ga ado tigel nanan Deo ele laulau aea

---

* **17:7:** Lu 23.2, Ins 19.12   † **17:9:** Ieson masin tibada pat kapei ga ila pagid madidnga tuangai ad ngan tikikisi bua. Ta gid madidnga tikeo ga Paulus ga Sailas tirangrang ngan tiluagid mulian Tesalonika mao. Oangga tilongo kemi gid madidnga led posanga ngan idil toaine, eine Ieson masin ga tibada mulian led pat.

posanga ngansa tikim tiuatai, Paulus ele posanga itutui, mao madongan. ¹² Tota gid Iuda busa lolod matua ngan Iesus toa eoa. Be ngan gid panua alu padengada ad toa edad kapepei, arangaranga ga taine busa lolod matua pade.

¹³ Be gid Iuda ngan tuanga Tesalonika tilongo mambe Paulus ipapaola Deo ele posanga ngan tuanga Beria pade, ta tila toa eoa ta tipamas-masi gid ipom lolod ta tiuangga tikado paraunga. ¹⁴ Tota manmanae gid oaeoed tisula Paulus ta isulug ga ila labiai, be Sailas ga Timoti tidio tuangai Beria. ¹⁵ Gid tital Paulus ga ila irangrang ngan tuanga Atens. Ta ei isula gid ga tiluagid mulian, be irenren pagid ngan tikeo pan Sailas ga Timoti ngan gisirua tinam manmanae pan.

Paulus ipaola posanga ngan tuanga Atens

¹⁶ Paulus isangasanga gid ngan tuanga Atens, be ilolo ede ga ede tau ngansa igera mambe tuanga toa oa iuon ngan gid deo pakakanga ad namer. ¹⁷ *Tota ila ngan luma raring aea ta iposaposa toman ngan gid Iuda ga gid Grik pade toa tilolon ngan Deo. Be ado ga ado ila ngan tibur oalo aea ta iposaposa toman ngan sapadua timamado. ¹⁸ Toa eoa panua busa tikim tau ngan nasinga oatainga togid panua mugaeai ad. Iaoa ede ngan gid eine gid Epikurian ga iaoa ede pade eine gid Stoik. Gid aoad isokangai toman ngan Paulus ta tiposa pol ngan gid bedane, “Eaba oaine posanga aea tau, be iuangga ikado posanga madongan?” Be panua padengada tikeo ga, “Ei idada gid panua ngan nasinga gid deo ngan tibur

---

* 17:17: PA 18.19

padengada.” Tikeo toa bedaoa ngansa Paulus ipaola ato kemi ngan Iesus ga ele daenga mulian. ¹⁹ Tota tibada ei ga ila ngan led tibur posanga aea tiuato Areopagus. Ta tikeo pan bedane, “Gai aoangga aoatai kemi ngan paoatainga pau toa eao posaposa ngan ne. ²⁰ Ngansa lem posanga eden-gada toa alongolongo ne ikado ga gai akakrik ta akim aoatai ngan ipu.” ²¹ Somisomi gid panua Atens ad toman ngan gid panua patpatnga ad toa eoa lolod ikim tau kadonga keledede mon. Eine ngan kadonga posanga ga longonga saoa paoatainga papau iuotot.

²² Ta Paulus idae imadid rabu ngan led tibur posanga aea toa oa ta ikeo, “Gimi panua Atens ami, gau nagera danga imata ede ga ede ipasolan gau mambe gimi amatua tau ngan kadonga raring.

Paulus ipaola posanga ngan tuanga Atens.

²³ Ngansa oadla ga inam, gau nalalala alele lemi tuangai be matag igera kemi lemi danga sisid raring aea. Danga ede naot ngan eine popou tenainga aea ede toa tibode posanga ngan ga bedane, 'Popou tenainga aea toa ne, eine ton deo ede gai aotai ngan mao.' Be Deo toa gimi araring ngan ne ga aotai ngan ei mao, eine ga napaola aea posanga ga ila pagimi.

24 *²⁴“Deo toa mugaeai ikado tano ga iuot toman ngan danga toa ngada ne ienono ngan, ei Maron ngan bubur ga tano. Be ei imamado ngan gid luma raring aea toa panua tikakado ngan baged ne mao. ²⁵ *²⁵Ga pade, ei ipapauis ngan danga eta mao ta irangrang ngan eaba eta ilua ei ngan danga eta mao pade. Ngansa ei ikado ga panua toa ngada ne matad bibita ga timosomoso. ²⁶ Ei ikado eaba kelede ga iuot mugaeai, ta eaba toa oa iman alu toa ngada ne tanoelai tibud. Ta Deo irau posanga ngan eaba kelede kelede ele madonga tanoelai ngan rai pida. Ga isio gid kelede kelede ad tano ta idol aea but, ta tila timado ngan. ²⁷ *²⁷Ei ikado bedane ngansa iuangga gid panua tiloilo ei ga tiuatai kemi ngan ei, be tautauanga ei imamado aluai ngan gita kelede kelede ne mao. ²⁸ Eine mambe panua mugaeai ad tikeo, ‘Ei kekelen ikado ga matada bibita ga tamamado ga talalala alele.’ Be gimi lemi panua oatainga ad pade tibode baunga ta tikeo, ‘Gita pade taot ei ele gergeu.’

²⁹ *²⁹“Io, gita Deo ele gergeu, tota irangrang ngan takeo ga ei mambe gol ga silva ga pat ga namer eta gita eababa takado ngan bageda ne mao. ³⁰ Mugaeai Deo imata nanan tau gid panua led kadonga buobuonga toa ne mao. Be labone iposa matua pagid panua ngan tibur toa ngada ne ta ikeo ga gid manta tipul lolod. ³¹ *³¹Ngansa ei idol ado imata ede ngan pamadidnga panua

---

* **17:24:** 1Kin 8.27, PA 7.48   * **17:25:** Sng 50.12   * **17:27:**

Sng 145.18, Jer 23.23   * **17:29:** Ais 40.18-20, 44.10-17, PA 19.26

* **17:31:** Sng 96.13

toa ngada ne tanoelai ngan posanga. Be isio eaba ede ngan nasinga edap kemi ngan patutuinga posanga toa oa. Ei ipei eaba toa oa mulian ngan ele matenga. Ta ngan kadonga toa ne, ipasolan mambe ei isio eaba toa oa.”

³² Io, tilongo Paulus ikeo ngan daenga mulian ngan matenga, ta edengada ngan gid tigalinge ngan ele posanga, be padengada tikeo ga, “Gai akim alongo eao posa pade ngan danga toa ne.”

³³ Io, tota Paulus itnan gid ga ila. ³⁴ Be panua edengada lolod matua ngan ele posanga ta tinasi ei. Ede ngan gid ieda Dionisius. Ei ede ngan gid panua patutuinga posanga ad ngan bereo Areopagus. Be ede pade eine taine ede ieda Damaris, ga panua padengada lolod matua pade.

18

Paulus ipaola posanga ngan tuanga Korin

¹ Ga kus ta Paulus itnan Atens ta ila ngan tuanga Korin. ² *Toa eoa iuot pan eaba ede Iuda aea ieda Akuila. Ele tuanga ipu ngan tibur Pontus, be patautene itnan tibur Itali ga inam toman ngan iadaoa Prisila. Titnan Itali ngansa maron kapei Klodius ikeo ga gid Iuda toa ngada oa manta titnan tuanga Rom ga tila timado ngan tibur padengada. Io, Paulus ila pagisirua ³ *ta idio ibokoboko toman ngan gid ngan gid palata aea kadonga, ngansa ei pade ele naurata pat aea toa bedaoa. ⁴ Somisomi ngan Ado Earainga aea, ei idudunga ngan luma raring aea ta ikado posanga ngan pulnga gid Iuda lolod ga gid alu

* **18:2:** Ro 16.3   * **18:3:** PA 20.34

padengada lolod pade. ⁵ *Be Sailas ga Timoti titnan Masedonia ga tinam ga kus ta Paulus igald-eadean ngan posanga aea paolanga ta ipasolan gid Iuda mambe Iesus ei Kristus*. ⁶ *Be gid Iuda tiposa paeamao ngan ei ta tipaeabu ngan ieda. Ta Paulus itiltil sakirkir ienono ngan itin aea pononga†. Ga kus ta ikeo, “Oangga amate ngan lemi kadonga sasat, eine gimi lemi idil paeamao. Be eine gau leg idil eta paeamao mao. Labone ga ila, eine ga nalagalaga pagid alu padengada.”

⁷ Tota itnan luma luma raring aea ta ila ngan luma ton eaba ede ieda Titius Iastus. Eaba toa oa ilolon ngan Deo. Ele luma ienono boloma ngan luma raring aea. ⁸ Be madidnga ngan luma raring aea ieda Krispus toman ngan ele luma lolo, lolod matua ngan Maron. Ta gid Korin busa tilongolongo Paulus ele posanga ta gid pade lolod matua ga tibada paliliunga.

⁹ Be ngan bong ede Paulus igera danga ede mambe ianun ta igera Maron iuot pan ta ikeo ga, “Eao mataud mao. Posaposa be mumun mao. ¹⁰ *Ngansa gau namamado toman ngan eao, ta irangrang ngan eaba eta ilos ngan am raunga mao, ngansa ngan tuanga toa ne gau leg panua busa timamado.” ¹¹ Tota imamado Korin aea rai ede ga taiko lima ga ede be ipapaoatai gid ngan Deo ele posanga.

---

* **18:5:** PA 17.14-15   * **18:5:** Gera palongonga ngan posanga idil Kristus ngan Mt 1.16.   * **18:6:** PA 13.46,51, 20.26   † **18:6:** Kadonga ngan tilnga sakirkir ienono ngan itin aea pononga eine kilala lalaede mambe silenga aed aea kangkanga. Gera Mt 10.14 ga Lu 10.10-11.   * **18:10:** Jos 1.9, Ais 41.10

¹² Be ngan ado ede toa Galio iman gavana ngan tibur Akaia‡, gid Iuda tilup kelede ta tiluku Paulus. Ta tibada ei ga ila imadid ngan posanga kapei toa gavana imatai. ¹³ Ta tikeo, “Eaba ga oaine idada gid panua ta tiraring ga ila pan Deo ngan gid edap padengada toa itutui ngan gai Iuda lemai apu mao!”

¹⁴ Io, Paulus iuangga ikado ele posanga, be Galio ikeo pagid Iuda bedane, “Oangga gimi Iuda aselele eaba toa ne ngan ele idil eta paeamao, mao ngan ele kadonga sat kapei eta, eine leg ipu kemi ngan longonga lemi seelenga. Be mao. ¹⁵ Gimi agal nanan ngan posanga idil gereirei ga ngan gid panua edad ienono ngan gimi lemi apu, tota apatutui rabu ngan gimi mulian. Gau ting ngan nalongo ga napatutui posanga toa bedane mao.” ¹⁶ Tota isere gid ga titnan tibur patutuinga posanga aea. ¹⁷ Be gid busa tiluku madidnga ede ngan luma raring aea ieda Sostenes ta tiraaurau ei boloma ngan mul patutuinga posanga aea. Be Galio imata ila ngan kadonga toa oa mao ga mao.

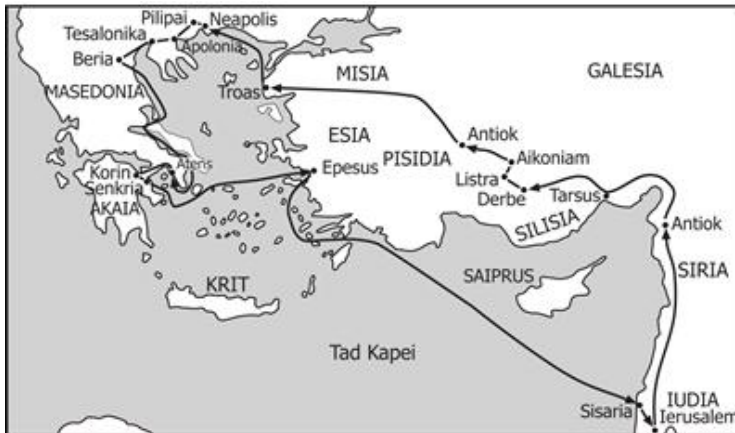
Paulus iluai mulian ga ila Antiok

¹⁸*Paulus idio imamado mole tede toman ngan iuaeoae ngan tuanga Korin. Ga kus ta ikado posanga kemi pagid ta itnan gid ta idae ngan oaga ede toa iuangga ilado ga ila ngan tibur Siria. Ei ila toman ngan Prisila ga Akuila. Be mugaeai ngan idae oagaai ngan tuanga Senkria, inin ilaun ngansa inasi ele posanga tautaunga ede toa ikado ga ila pan Deo. ¹⁹ Idio ta tila tiuot ngan

‡ **18:12:** Edaeda Akaia eine tibur kapei Gris ieda ede pade.

* **18:18:** Nam 6.18, PA 21.24

tuanga Epesus, ta Paulus itnan gisirua ga tidio, be ei ila ngan luma raring aea ta ikado posanga matua pagid Iuda. ²⁰ Tibeta ei ngan idio imado mole teta toman ngan gid, be ilongo mao. ²¹ Ei ikado posanga kemi pagid ta ikeo, “Oangga Deo ikim, eine ga naluagau mulian pagimi.” Ga kus ta idae oagaeai ta itnan Epesus. ²² Be oaga idudunga ngan tuanga Sisaria, ta Paulus idae ga ila ikia gid iaoa kelede ton Kristus ngan tuanga Ierusalem. Ga kus ta isulug ga ila ngan tuanga Antiok.

Paulus ele lalalanga parua aea

²³ Ei imamado Antiok mole tede ga kus ta ikakai pade ta ila ngan tuanga ga tuanga ngan tibur Galesia ga Prigia ta ipapamatua gid aluagau.

Apolos ipaola posanga ngan tuanga Epesus

²⁴ Be eaba ede Iuda aea ieda Apolos inam iuot ngan tuanga Epesus. Ele tuanga ipu Aleksandria. Ei eaba oatainga aea ede be ele

oatainga kapei ngan Deo ele laulau. ²⁵ Ei mu-gaeai ibada paoatainga ngan Maron ele edap be iura pakpakia ngan paolanga posanga. Ei ikakado paoatainga tutui ngan Iesus, be iutai ngan Ioanes ele paliliunga kekelen. ²⁶ Ei ikakado posanga matua toa luma raring aea iloleai oa be imataud mao. Ta Prisila ga Akuila tilongo ele posanga ga kus ta tibada ei ga ila led lumaeai ta tipanasi ei kemi ngan Deo ele edap.

²⁷ Idio ta Apolos iuanga ila ngan tibur Akaia, ta gid iuaeoae tipamatua ilolo ta tibode laulau ede ga ila pagid aluagau toa eoa ngan gid manta tibada ei ga tikado kemi ngan ei. Tota gid panua toa Deo ilolo marum ngan gid ga lolod matua ngan ei, Apolos ilua gid kapei tau. ²⁸ *Ngansa ele posanga iasal gid Iuda led posanga toa panua busa matadeai. Be ngan Deo ele laulau, ipasolan masaeai tau mambe Iesus ei Kristus.

19

Paulus ipaola posanga ngan tuanga Epesus

¹ *Io, Apolos imamado maitne ngan tuanga Korin, be Paulus iklou ga ila iuot ngan tuanga Epesus. Toa eoa iuot pagid aluagau edengada.

² *Ta ibeta gid, “Ngan ado toaiua lolomi matua ngan Iesus, gimi abada Itautau Tutui na?”

Be tikeo, “Oo. Gai alongo ngan Itautau Tutui eta imamado mao.”

³ Ta ibeta gid, “Be abada paliliunga isaoa?”

Ta tikeo, “Gai abada Ioanes ele paliliunga.”

---

* **18:28:** PA 9.22   * **19:1:** 1Ko 3.6   * **19:2:** PA 8.16

⁴ *Ta Paulus ikeo, “Mugaeai Ioanes ipaliliu gid panua ta ikeo ga gid manta tipul lolod ta tibada paliliunga. Be ikeo pagid bedane, ‘Eaba ede ga inam muriai ngan gau, gimi manta lolomi matua ngan ei.’ Be eaba toa Ioanes iposaposa ngan eine Iesus.” ⁵ Io, tilongo bedaoa ga kus ta tibada paliliunga ngan Maron Iesus ieda. ⁶ *Be Paulus idol ibage ga idae ngan gid ga kus ta Itautau Tutui isulug ga inam pagid, ta maed ikakado posanga imata ede ga ede ga tibabada Deo iaoa. ⁷ Panua toa oa dabad iuot mambe sangaul igegea rua.

⁸ Idio ta Paulus idudunga ngan luma raring aea ta ipapaola posanga ga iranrang ngan taiko tol be imataud mao. Ei ikakado posanga matua ta idada gid ngan madonga Deo ibageai. ⁹ Be edengada ngan gid, tangad balbal ta lolod matua mao, be ngan panua busa matad, tiposaposa paeamao ngan Iesus ele Edap. Tota Paulus ibada gid aluagau ta titnan luma raring aea, be ado ga ado ikakado ele posanga ngan luma paoatainga aea ton Tiranus. ¹⁰ Ei ikakado toa bedaoa ga iranrang ngan rai rua. Tota ngan tibur Esia gid Iuda toa ngada oa toman ngan gid panua alu padengada ad tilongolongo Maron ele posanga.

Gid gergeu ton Skeva titoba ngan serenga iriau paeamao

¹¹ *Be Deo ikakado gid uisinga imata ede pade tau ga iuot ngan Paulus ibage. ¹² *Ta gid panua tibada Paulus irabu aea malo pusinga aea ga gid malo ilialia toa ei sibo, ta tidol ga idae ngan gid

---

* 19:4: Mt 3.11   * 19:6: PA 8.17, 10.44,46   * 19:11: PA 14.3

* 19:12: PA 5.15

panua ad dibala ta tinid iuot kemi, ga gid iriau papaeamao titnan gid.

¹³ Be gid Iuda edengada toa led naurata ngan serenga iriau papaeamao, tilalala alele ta titoba ngan oatonga Maron Iesus ieda ngan gid panua toa iriau papaeamao ienono lolodeai. Ta tikeokeo, “Naposa matua pagimi ngan Iesus ieda toa Paulus ipapaola aea posanga, manta ala aluai!”

¹⁴ Be ado ede panua lima ga rua titoba ngan kadonga toa bedaoa. Panua toa oa tamad ei madidnga ede tenainga aea togid Iuda, ieda Skeva. ¹⁵ Ta iriau paeamao ikoli led posanga bedane, “Iesus ga Paulus, naoatai ngan gid, be gimi sapa dua?” ¹⁶ Tota eaba toa iriau paeamao ienono iloleai oa idug ga idae ngan gid ta iparau ga iasal gid tau. Iraurau gid ga itaka led danga sisid alele. Tota titnan luma toa oa ga tiaoa be tibangabanga ga tinid ising alele.

¹⁷*Panua toa ngada oa ngan tuanga Epesus, gid Iuda ga gid alu padengada, tilongo ngan kadonga toa ne iuot ta timataud kapei tau, be tisoaso Maron Iesus ieda. ¹⁸ Ta panua busa toa lolod matua ngan Iesus tinam pagid ipom matadeai ta tiuaoa ngan led kadonga sasat tikakado mugaeai. ¹⁹ Panua busa tede ngan gid tikado borou mugaeai ta tipaluplup led laulau borou aea ta titun ga kus toa ipom matadeai. Be tiuade gid laulau toa oa aea olnga iuot mambe pat silva bunoringring sangalima (50,000).

---

* **19:17:** PA 5.11

Titun gid laulau borou aea toa ipom matadeai.

²⁰ Ngan kadonga toa bedaoa Maron ele posanga iuasasa ga iura kapei.

Gid Epesus lolod bake ngan Paulus ta tingangar paeamao

²¹ *Ga kus ta Itautau Tutui ipanasi Paulus* ta irau posanga ngan langa Masedonia ga Akaia. Ga kus ta iuanga ila Ierusalem. Be ikeo, “Oangga nala eoa ga kus, manta nala nagera Rom pade.”

²² Ta isula ele panua rua naurata ad Timoti ga Erastus ta timuga ngan ei ga tila Masedonia, be ei idio mole tede ngan tibur Esia.

---

* **19:21:** PA 23.11, Ro 1.13   * **19:21:** Ngan posanga Grik, posanga idil toa ne Itautau Tutui ipanasi Paulus ipu ede pade bedane: Paulus irau posanga iloleai.

23 *Be ngan ado toaiua, panua edengada tikado aoa parau kapei tau ngan gid panua toa tinasi Iesus ele Edap. 24 Eaba ede ieda Demetrius ele naurata pat aea ngan kadonga danga sisid ngan silva. Ei somisomi ikakado gid goroto gereirei imata mambe deo taine Artemis ele luma raring aea. Ei ga ele panua naurata ad busa tibabada pat kapei ngan led naurata toa bedaoa. 25 Tota ibaba gid ga tinam tiluplup toman ngan gid panua led naurata lalaede ta ikeo, “Leg panua, gimi aoatai, gita tabada olnga kemi tau ngan leda naurata toa ne. 26 Be gimi agera ga alongo ngan eaba sakirkir ede toa ieda Paulus idada gid ipom ngan posanga ta ipabuobuo laborad ta ikeo ga gid namer toa takakado ngan bageda ne eine deo tautauंगा mao. Be ikado bedane toa Epesus ne kekelen mao. Teta pade iparangrang tibur toa ngada ne Esia ta ikakado toa bedane! 27 Oangga ele posanga toa ne iuasasa pade, eine ga ipaeabu ngan leda naurata ieda kekelen mao, be eine ga ikado ga deo taine Artemis ele luma raring aea iuot mambe danga buligaliga panua busa matadeai! Ga pade, mugaeai panua toa ngada ne Esia ga tibur padengada tanoelai tisoasoa deo taine toa ne ieda, be labone ieda kapei toa ne ga mao.”

28 Io, tilongo bedaoa ta lolod bake tau ga tingangar kapei ta tikeo, “Artemis togita Epesus, ieda kapei tau!” 29 *Mole mao ipom toa ngada oa tuangai tingangar be tiuangga tiparau. Tota tilup keleda ta tiluku Paulus iuaeoe rua Masedonia

---

* 19:23: 2Ko 1.8   * 19:29: PA 20.4, 27.2, Kol 4.10, Plm 24

ad, Gaius ga Aristarkus, ta tilado ga tila ngan tibur rourounga aea. ³⁰ Io, Paulus iuangga idudunga ga ila ipom lolodeai, be gid aluagau tilongean ei ga ila mao. ³¹ Be gid madidnga edengada toa timariala ngan tibur Esia timan Paulus iuaeoae. Gid tiabalan posanga ga ila pan ta tibeta matua ei ngan ila idudunga ngan tibur rourounga aea mao.

³² Ipom toa oa titalingalinga. Edengada tingangar ngan posanga ede, be padengada tingangar ngan posanga ede pade. Be gid busa tiuatai ngan ipu isaoa toa tinam tiluplup ngan oa mao. ³³ Ta gid Iuda tisuusuran eaba ede ieda Aleksanda ta ila imadid ga imuga, ta gid ipom tiadi mambe ei iman kadonga paeamao toa oa ipu. Be Aleksanda isoa ibage ga idae, ngansa iuangga gid ipom mumun ta ikado ele posanga. ³⁴ Be tigera mambe ei eaba Iuda aea ta tingangar kapei bedane, “Artemis togita Epesus, ieda kapei tau!” Be ngan ado toaiua, tingangar toa bedaoa ga ila irangrang ngan ado imata rua.

³⁵ Be tuanga toa aea madidnga bodenga posanga aea ipakoko gid ga mumun ta ikeo, “Gimi panua Epesus ami, alongo leg posanga. Panua toa ngada ne tiuatai mambe leda tuanga Epesus imariala ngan luma raring aea ton deo kapei Artemis. Ga pade, leda tuanga imariala ngan aea namer pat toa itap buburiai ga isulug. ³⁶ Irangrang ngan eaba eta ikeo ga posanga toa ne pakakanga mao. Tota gimi manta mumun ga amamado be atirmak gimi alele mao. ³⁷ Ngansa patautene abada gid panua toa ne ga tinam, be gid tilub danga eta ngan leda luma raring

aea ne mao ga tiposa paeamao ngan ada deo taine mao pade. ³⁸ Tota oangga Demitrius ga ele panua naurata ad tikeo ga tisol eaba eta ngan posanga, goibe. Ado kemi eta ta tipamadid gid ngan posanga pagid panua patutuinga posanga ad matadeai. Ta tirangrang ngan tikado posanga solsolnga ngan gid toa eoa. ³⁹ Be oangga ami gagal etangada pade, manta anama ta tipatutui ngan leda tibur rourounga aea. ⁴⁰ Ngansa labone oangga tangangar ga tapaparau toa bedane ga ila, eine ga leda idil paeamao, ta gid Rom ga tipamadid gita ngan posanga, ngansa leda rourounga toa ne ipu eta mao. Be oangga tibeta gita ngan leda ngangarnga toa ne ipu, irangrang ngan takoli posanga eta ga ila pagid mao.” ⁴¹ Io, ikeo toa bedaoa ga kus ta isula gid ga tila.

20

Paulus ilalala ga ila ngan tibur Masedonia ga Gris

¹ Ngangarnga toa oa kus ta Paulus ibaba gid aluagau ga tinam pan ta ipamatua gid ngan posanga. Ga kus ta iposa kemi pagid ta itnan gid ga ila Masedonia. ² Ta ilalala alele ngan tibur toa oa be ipapamatua gid ngan posanga busa. Ga kus ta ila iuot ngan tibur Gris. ³ Ei idio toa eoa aea taiko tol. Ga kus ta iuangga idae ngan oaga eta ga ila Siria, be mao. Ilongo ngan gid Iuda tirau aea posanga ngan pamatenga ei, tota ipul ilolo ta iluai mulian ga ila Masedonia bua. ⁴ Be panua ga gid ne tila toman ngan ei: Sopater toa Pirus inat ngan tuanga Beria, ga Aristarkus ga

Sekundus ngan tuanga Tesalonika, ga Gaius ngan tuanga Derbe, ga Timoti, ga Tikikus ga Tropimus ngan tibur Esia. ⁵ Gid panua toa ne timuga ngan gai* ta tila tisanga gai ngan tuanga Troas. ⁶ Be gaingada Paulus amamado ngan tuanga Pilipai ga irangrang ngan eaneannga ngan Bret aea Yis Ienono ngan Mao kus. Tota adae ngan oaga ta atnan Pilipai. Be ngan ado lima aea, adudunga ngan tuanga Troas ta agera gid pade. Ta amamado toman ngan gid irangrang ngan ado lima ga rua.

Ngan tuanga Troas, Paulus ipei mulian Iutikus ngan ele matenga

⁷ Be ngan ado toa inasi Ado Earainga aea, gai anam aluplup ta matamai nanan Iesus imedameda ngan teinga bret. Be Paulus iposaposa ga ila pagid panua ga irangrang ngan bong irabu. Ikado bedaoa ngansa ado sae iuangga itnan gid ga ila. ⁸ Be ngan patanonga gadae aea toa gai aluplup ngan, titun gid lam busa ga tianean. ⁹ Be eaba iriau ede ieda Iutikus igalterean ei tutui ngan atama kakauede ngan luma aea patanonga tol aea. Io, Paulus iposaposa ga ila, be Iutikus toa imata boboeo ga iuangga ieno. Ei ieno susu ga ila, be mole mao itap pan atama kakauede ga isulug tanoeai. Ta tila tisoa ei ga idae, be ei imate o. ¹⁰ Tota Paulus isulug ga ila ta idae tatan ei ga iluku ei ta ikeo, “Lolomi ede ga ede mao. Ei ta idae mulian ne.” ¹¹ Ga

---

* **20:5:** Imata mambe Lukas idae ga ila toman ngan Paulus masin ngan ado toaiua, tota ngan lain toa ne ga ila, ibode posanga idil ga oaine gai.

kus ta Paulus idae ga ila luma iloleai pade ta itei bret ga ian toman ngan gid. Ei iposaposa mole ga irangrang ngan gaisala, ta itnan gid ga ila. ¹² Be eaba iriaua toa imata bibita oa, tibada ei ga ila be lolod ikapok kapei ngan ei.

Paulus itnan Troas ga ila ngan tuanga Miletus

¹³ Gai adae oagaeai ta amuga ga ala ngan tuanga Asos ta asanga ei toa eoa. Ikeo pagai ngan amuga, ngansa ei ikim ipaele ga ila. ¹⁴ Ta iuot pagai toa Asos oa, ta gai abada ei ga idae oagaeai ta alado ga ala ngan tuanga Mitilini. ¹⁵ Ngan ado sae atnan tuanga toa oa ta alado ga ala ngan inu Kios, be ngan ado sae pade aore ga ala ngan inu Samos. Be ngan ado sae pade adudunga ngan tuanga Miletus.

Gai adudunga ngan tuanga Miletus.

¹⁶ Paulus ikeo ga aladlado manmanae bedaoa ngansa irau posanga ngan ei ga isapir ngan tuanga Epesus, ngansa itin ngan ikado aea gerei ngan tibur Esia mao. Be ikim ila iuot Ierusalem manmanae. Ta ikeo ga oangga irangrang, kemi ngan igera eaneannga kapei Pentekos[†] aea toa eoa.

Paulus iposa pagid madidnga ngan iaoa keledeton Kristus ngan tuanga Epesus

¹⁷ *Gai amamado Miletus maitne, be Paulus iabalan posanga ga ila pagid madidnga ngan iaoa keledeton Kristus ngan tuanga Epesus, ngan gid tinam pan. ¹⁸ *Tinam tiuot pan ga kus ta ikeo pagid, “Gimi aoatai ngan leg kadonga toa somisomi nakakado ngan ado matamata toa nanam pagimi ngan tibur Esia ga ila irangrang ngan natnan gimi. ¹⁹ Gimi aoatai, gau nakakado Maron ele naurata be nasoa edag mulian eta mao. Somisomi gid Iuda tiuangga tipaeabu ngan gau, ta nanaman ieieinga busa ga natangtang. ²⁰ Ga pade, gimi aoatai, gau mumun ngan paolanga posanga kemikemi ngan luanga gimi na mao. Be napapaoatai gimi ngan lemi rourounga ga ngan luma ga luma pade. ²¹ Somisomi nakakado posanga matua pagid Iuda ga alu padengada ngan gid manta tipul lolod ga ila pan Deo ga lolod matua ngan ada Maron Iesus.

²² “Be ega, labone Itautau Tutui iraga gau ta nala Ierusalem. Be naoatai mao ngan saoa danga

---

[†] **20:16:** Gid Iuda tikado eaneannga Pentekos aea ngan matad nanan Deo ikado kemi gid, ta titenai led annga imatua papau edengada ga ila pan. * **20:17:** PA 18.21 * **20:18:** PA 18.19-19.10

ga iuot ngan gau toa eoa. ²³ *Danga keledede mon naoatai ngan ga bedane: Ngan tuanga ga tuanga, Itautau Tutui ipabib leg ta ikeo ga gau ga nala ngan luma panasnga aea ga nabada ieieinga busa. ²⁴ *Be nagera leg madonga tanoelai mambe danga kapei tau mao. Eine danga sapaeen. Danga keledede nakim ga bedane: Manta napasala salisinga toa ne ga nakado kemi naurata toa Maron Iesus ibada pagau ga irangrang ngan kus. Naurata toa ne eine ngan paolanga ato kemi ngan Deo ele kadonga lolo marum aea.

²⁵ “Be ega, labone naoatai mambe gimi panua toa mugaeai nalagalaga pagimi ngan paolanga posanga ngan madonga Deo ibageai ne, eta ngan gimi ga igera matag pade mao. ²⁶ Tota labone nakeo tautauanga pagimi ga bedane: Oangga eta ngan gimi ilolo matua ngan Iesus mao be imate, eine gau leg idil eta paeamao mao. ²⁷ Ngansa gau mumun eta mao, be namarum ngan paolanga posanga ngan danga toa ngada ne Deo ikim. ²⁸ *Be gimi manta amariala kemi ngan gimi mulian ga ngan gid iaoa keledede ton Kristus pade. Itautau Tutui idol gimi ga amariala ngan Deo ele panua toa ne mambe sipsip, be Iesus iuol gid ngan ising ga timan ei ele. ²⁹ *Gau naoatai, muriai ngan natnan gimi, panua papaeamao ga tidudunga rabu ngan gimi mambe kua saksak, be gid ga lolod isat eta ngan gid sipsip ngan iaoa keledede ton Kristus mao. Eine ga tipaeabu ngan gid. ³⁰ Be lemi panua edengada pade ga tidae ta tipakongge

* **20:23:** PA 9.16, 21.11 * **20:24:** PA 21.13, 2Ti 4.7 * **20:28:**

1Ti 4.16, 1Pe 5.2-4 * **20:29:** Mt 7.15, Ins 10.12

posanga ga iuot pakakanga, ta tidada gid aluagau ga tila tinasi gid. ³¹ *Tota agabit kemi. Matami nanan mambe gau napabib lemi toa bong ga ado ngan rai tol, be nakaput ngan posanga kemi ga ila pagimi kelede kelede ne mao. Be ngan ado toaiua nakado posanga pagimi, matag sul isusulug pade.

³² “Tota labone nadol gimi ga adae Deo ibageai, ta nakim ele posanga lolo marum aea imariala ngan gimi. Posanga toa ne irangrang ngan ipamatua gimi ga ikado ga gimi abada gid danga kemikemi toa Deo isio ga iman lemi. Ei ga ipan danga sisid kemikemi toa ne ga ila pagimi ga pagid panua toa ngada ne idol ele ul ngan gid.

³³ *Be gau nangale eaba eta ele silva ga gol ngan iman leg mao, ga itin aea pononga mao pade.

³⁴ *Gimi aoatai, ngan gau bageg toa ne naboko matua ta nalua gau mulian ngan annga ga leg madonga. Be nalualua gid leg panua naurata ad bedane pade. ³⁵ Ngan leg kadonga toa ngada ne napasolan gimi bedane: Ngan bokonga matua toa bedane, gita manta talua gid panua toa urad mao, be matada nanan posanga toa iuot Maron Iesus iaoai ga bedane, ‘Tingelgel ton eaba toa ipanpan danga sisid, eine iasal tingelgel ton eaba ibabada danga sisid.’ ”

³⁶ Io, iposa bedaoa ga kus ta ikor iae toman ngan gid toa ngada oa ta iraring. ³⁷ Be gid toa ngada oa titangtang kapei. Paulus iraring ga kus ta tiluku ei ga tibusum ipapa. ³⁸ Be lolod isat kapei tau ngan ele posanga idil toa ikeo ga tirangrang

---

* **20:31:** 1Te 2.11   * **20:33:** 1Ko 9.11-12   * **20:34:** PA 18.3, 1Te 2.9

ngan tigera imata pade mao. Io, tota tital ei ga idae oagaeai.

21

Paulus idae oagaeai ngan langa Ierusalem

¹ Idio ta gai atnan gid madidnga toa oa ga kus ta adada nagun ga idae ta alado tutui ga ala ngan inu Kos. Be ngan ado sae alado ga ala ngan inu Rodes. Ga kus ta atnan inu toa oa ta ala adudunga ngan tuanga Patara. ² Toa eoa agera oaga ede iuanga ila ngan tibur kapei Ponisia. Tota adae ngan ta alado ga ala. ³ Idio ta agera inu Saiprus ienono aluai tede pan bagemai angas ta asal inu toa oa ta alado ga angata tibur Siria. Tota adudunga ngan tuanga Tair, ngansa oaga iuanga itado gid danga sisid ga isulug toa eoa. ⁴ *Be gai ailoilo gid aluagau ngan tuanga toa oa ga aot ngan gid. Ta adio toman ngan gid irangrang ngan ado lima ga rua. Be ngan Itautau Tutui iura, gid tipabib Paulus ele ngan ila Ierusalem mao. ⁵ Ado edengada ila ga kus ta lemai langa imata boloma ta alalala ga ala, be gid toman ngan adadaoad ga led gergeu tital gai ga ala tuanga idigedigeai. Be akor aemai ta araring toa labiai oa. ⁶ Akeo “ado kemi” pol ngan gai ga kus ta adae oagaeai ta atnan gid. Be gid tiluagid mulian led tuangai.

Ngan tuanga Sisaria, Agabus ibada Deo iaoa ta ikado posanga ngan Paulus

⁷ Gai atnan tuanga Tair ta alado ga ala adudunga ngan tuanga Tolemes. Be akeo “ado kemi” ila pagid oaeoemai ngan iaoa keledede ton

---

* 21:4: PA 20.23

Kristus toa eoa ta adio toman ngan gid ngan ado kelede. ⁸ *Ta ngan ado sae pade atnan tuanga Tolemes ta adudunga ngan tuanga Sisaria. Tota ala amado ngan luma ton Pilip, eaba toa ipapaola ato kemi. Ei ede ngan gid panua lima ga rua toa tilualua gid panua ato ad Ierusalem. ⁹ Ei ele gergeu taine blalala pange tibabada Deo iaoa.

¹⁰ *Gai amamado toa eoa ado busa tede, be eaba ede ibabada Deo iaoa ieda Agabus itnan tibur Iudea ta isulug ¹¹ *ga inam pagai. Ta ei ibada Paulus irabu aea pus ta ikaukau ngan ibage ga iae mulian ta ikeo, “Itautau Tutui ikeo ga pus toa ne itama, gid Iuda ga tikaukau ei lalaede bedane ngan tuanga Ierusalem ta tidol ei ga idae pagid alu padengada bagedeai.”

¹² Io, alongo bedaoa ga kus ta gaingada panua tuangai ad abeta matua Paulus ngan ei ila Ierusalem mao. ¹³ *Ta Paulus ikoli posanga bedane, “Ikamado atangtang ga akado ga lolog isat tau? Oangga nala ngan luma panasnga aea be namate pade toa Ierusalem ngan soanga Maron Iesus ieda, goibe gau lolog kelede ngan.”

¹⁴ Io, gai agera mambe arangrang ngan apul ilolo mao, tota aposa pan pade ngan mao be akeo, “Saoa danga Maron ikeo ga iuot, goibe iuot.”

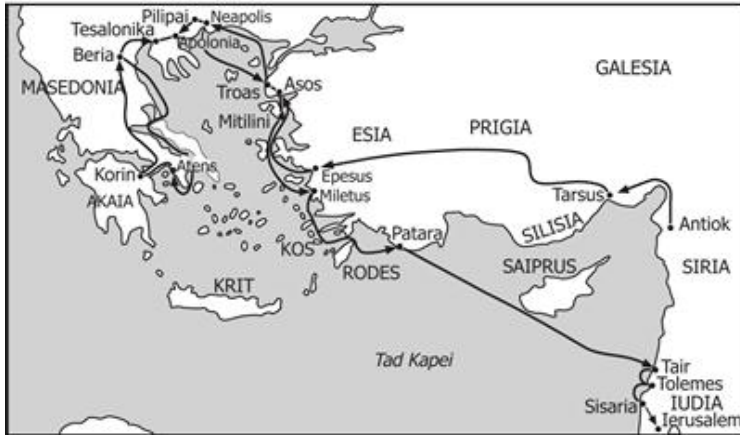
Paulus ila iuot Ierusalem

¹⁵ Muriai ngan gid ado toa oa, akoromot lemai danga sisid ta akakagai ta alalala ga ala Ierusalem. ¹⁶ Be gid aluagau edengada ngan tuanga Sisaria tital gai ga ala ngan luma ton eaba

---

* **21:8:** PA 6.5, 8.40   * **21:10:** PA 11.28   * **21:11:** PA 20.23, 21.33   * **21:13:** PA 20.24

ede Saiprus aea ieda Nason, ta adio amado pan.
Ei ede ngan gid aluagau mugaeai ad.

Paulus ele lalanga patol aea

17 Aot Ierusalem ga kus ta oaeoamai tinid igelgel ngan badanga gai. 18 Ta ngan ado sae gain-gada Paulus ala pan Jems, be gid madidnga ngan iaoa kelede ton Kristus tinam pade. 19 *Paulus ikeo “ado kemi” pagid ga kus ta iaoa inasi pagid ngan danga toa ngada oa Deo ikado ngan ele naurata pagid panua alu padengada ad.

Gid panua ato ad tirau posanga ta Paulus inasi

20 *Gid madidnga tilongo Paulus ele ninipunga ta tisoa Deo ieda. Ga kus ta tikeo pan bedane, “Oaemai, eao gera gid Iuda bunoringring busa lolod matua ngan Iesus, be gid tiparpar tau ngan apu aea nasinga. 21 Be panua edengada tikeo pagid ngan eao, ta tikeo ga eao papaoatai gid

* 21:19: PA 15.12 * 21:20: PA 15.1,5

Iuda ngan tibur togid alu padengada, ngan gid manta tipul murid ngan Moses ele apu ga leda nasinga, ga tipalu led gergeu mao pade. ²² Be gid ga tilongo mambe eao nama nene, tota gita ga takado mado? ²³ *Gai akim eao nasi lem ai posanga ga bedane: Lem ai panua pange tima-mado be tikado posanga tautaunga gadae ga ila pan Deo ngan gid mulian. ²⁴ Eao manta bada gid panua toa ne ta gimingada anasi kadonga ngan sigiringa tinimi aea muk Deo imatai, be eao ga ol led tenainga ta irangrang ngan titenai ngan ado imata toa tinin launid.* Oangga eao kado bedaoa, eine ga panua toa ngada ne tiutai mambe posanga paeamao toa tilongo ngan eao, eine posanga sapae an. Be tautaunga eao nasnasi apu. ²⁵ *Be ngan gid alu padengada toa lolod matua ngan Iesus, gai abode laulau ga ila pagid na, ta apalongo gid ngan posanga toa gitaingada tarau mugaeai. Akeo ga tirangrang ngan tian masilau eta titenai ga ila pagid deo pakakanga ad mao, ga tian masilau eta ising ienono ngan mao, ga tian masilau eta tikaukau igagal ga imate oa mao, ga tikado kadonga arala mao pade.”

²⁶ *Io, tota ngan ado sae Paulus ibada gid panua toa oa ta gisingada tinasi kadonga ngan sigiringa

---

* **21:23:** Nam 6.1-20, PA 18.18   * **21:24:** Ikamado ga tikado tenainga ngan ninnga launid? Eine ngansa tinasi posanga ngan Moses ele apu ienono ngan Nam 6.1-21. Apu toa oa ikeo ga oangga sai ikeo ga ilongean ei mulian ga ila pan Deo, ei ga iket ilaun mao ga irangrang ngan ado toa ei isio. Ta oangga ado toa oa iuot, eine ga inin ilaun ta ikado ele tenainga ga ila pan Deo.   * **21:25:** PA 15.29   * **21:26:** 1Ko 9.20

tinid aea muk Deo imatai, ta tidudunga ngan Deo ele luma aea ala ta tipalongo gid panua tenainga ad ngan ado isaoa ga tiparangrang led posanga tautaunga, ta gid kelede kelede ga tital led tenainga.

Gid ipom tiluku Paulus toa Deo ele lumaeai

²⁷ Idio ta ado toa lima ga rua oa iuangga kus,† be gid Iuda edengada ngan tibur Esia tigeria Paulus toa Deo ele lumaeai ta tipamasmasi gid ipom lolod, be tiluku Paulus ²⁸ ta tingangar ta tikeo, “Gimi panua Israel ami, alua gai! Eaba ga oaine, ngan ele paoatainga pagid panua toa ngada ne ngan tuanga ga tuanga, ikado posanga paeamao ngan alu togita, ga ngan leda apu, ga ngan Deo ele luma toa ne pade. Ga pade, ei itada ngan luma toa ne aea ul mao, be ibada gid panua Iuda ad mao ga tidudunga ngan aea ala, ta ikado ga luma toa ne iuot paeamao.” ²⁹ *Gid panua toa oa tikeo bedaoa ngansa ado ede tigeria Paulus imamado tuanga Ierusalem iloleai toman ngan eaba ede Epesus aea ieda Tropimus. Ta tiuangga Paulus itada ngan Deo ele luma aea ul mao ta ibada eaba toa oa ga idudunga ngan Deo ele luma aea ala.‡

³⁰ Tota panua toa ngada oa tuangai lolod imasmasi ta tilado ga tila tiluku Paulus ta tidada ei ga iuot gaot ngan Deo ele luma aea ala. Ga kus ta tisaisai ala aea atama toa ngada oa.

---

† **21:27:** Ngan ado lima ga rua aea, eine Paulus gisingada panua toa pange oa ga tiparangrang led posanga tautaunga gadae ta tinin launid. * **21:29:** PA 20.4 ‡ **21:29:** Ngan gid Iuda led nasinga mugaeei, irangrang ngan gid panua Iuda ad mao tidudunga ngan Deo ele luma aea ala mao.

Gid Rom led panua paraunga ad tiluku Paulus

³¹ Gid Iuda tiuanga tirau Paulus ga imate, be madidnga paraunga aea togid Rom ilongo mambe panua toa ngada oa Ierusalem lolod bake ta tipaparau. ³² Tota manmanae ibada ele panua paraunga ad toman ngan ad madidnga edengada ta tisulug ga tilado ga tila pagid. Be gid ipom tigera gid Rom led panua paraunga ad ta tikaput ngan raunga Paulus.

³³ Be madidnga paraunga aea iluku Paulus ta ikeo ga tiaud ei ngan sen rua. Be ibetabeta ngan ei sai ga ngan saoa kadonga ikado. ³⁴ Edengada ngan gid ipom tingangar ngan posanga ede, be padengada tingangar ngan posanga ede pade, ta irangrang ngan madidnga toa oa iuot ngan posanga ipu mao, ngansa ipom arerengad kapei tau. Tota ikeo ga tibada Paulus ga ila ngan luma togid panua paraunga ad. ³⁵ Tinam boloma ngan luma toa oa aea tete, be gid ipom tikado paraunga ga ila kapei. Tota gid Rom led panua paraunga ad tisoa ei ngan baged ta tidae ga tila. ³⁶*Be gid ipom toa tinasnasi gid, tingangar kapei bedane, “Arau ei ga imate!”

Paulus iposa pagid ipom

³⁷ Gid panua paraunga ad tiuanga tibada Paulus ga idudunga led lumaeai, be ei ibeta madidnga paraunga aea bedane, “Irangrang ngan nakado posanga eta pago?”

Be madidnga toa oa ikeo, “Eao oatai ngan posanga Grik na? ³⁸*Kado eao eaba Isip aea

---

* **21:36:** Lu 23.18   * **21:38:** PA 5.36-37

toa mugaesai pamasmasi panua lolod ta tilongo madidnga linged pade mao, be eao bada gid panua bunoringring pange toa tipaparau ngan didi ga tila ngan tibur modamodanga na?”

³⁹ Be Paulus ikeo bedane, “Gau eaba Iuda ag, be leg tuanga ipu Tarsus ngan tibur kapei Silisia. Leg tuanga toa oa ieda kapei. Be nabeta eao, irangrang ngan longean gau ta naposa pagid ipom?”

⁴⁰ Io, madidnga ilongean Paulus ikado toa be-daoa, ta ei idae imadid ngan tete ta isoa ibage ga idae ngan pakokonga gid ipom ga mumun. Mumun gid ga kus ta ei iposa linged Ibru ga ila pagid ta ikeo,

22

¹ “Leg panua, gimi oaeoag ga tamatamag, alongo leg posanga toa nakado ga ila pagimi patautene ngan kolinga posanga toa asol gau ngan.” ² Be tilongo Paulus ikado posanga Ibru ga ila pagid ta mumun gid ga tibur ikuranono.

Ga kus ta ikeo, ³ * “Gau eaba Iuda ag. Tnag ipopo gau ngan tuanga Tarsus ngan tibur Silisia, be nadae kapei nene ngan tuanga Ierusalem. Gau nababada paoatainga pan Gamaliel. Ei ipa-paoatai gau kemi tau ngan apu togid tibutibuda, be gau lolog matua tau ngan Deo lalaede mambe gimi toa ngada ne labone. ⁴ * Be gid panua toa tinasnasi Iesus ele Edap, gau napaieiei gid ga napapamate gid. Naeaud gid arangaranga ga taine edengada ta nadol gid ga tila ngan luma

---

* 22:3: PA 5.34   * 22:4: PA 8.3

panasnga aea. ⁵ Be madidnga kapei tenainga aea ga gid kapepei toa ngada oa Ierusalem ad tirangrang ngan tikeo pagimi ngan leg posanga toa ne tautaunga. Ngansa gid tibode laulau ga ila pagid leda panua ngan tuanga Damaskus ta tidol ga idae gau bagegeai, ta nabada ga ila. Laulau toa oa ikeo ga gau narangrang ngan lukunga sapa dua lolod matua ngan Iesus toa eoa, ta naeaud gid ta nabada gid ga tila Ierusalem ngan ad panasnga.”

*Paulus ininipu ngan Iesus iuot pan edapeai
(Panua Ato ad 9.1-19, 26.12-18)*

⁶ Paulus ikeo pade bedane, “Ta arobad ngan ado ede, nalalala ga napaboloma Damaskus, be mole mao taranga ede isulug buburiai ga inam ta itara kapei tau ga ibaliu ngan gau. ⁷ Tota natap ga nasulug tanoelai be nalongo babanga ede ikeo pagau bedane, ‘Saulus, Saulus, eao kamado paieiei gau?’

⁸ “Ta nakeo, ‘Maron, eao sai?’

“Ta ikeo pagau, ‘Gau Iesus Nasaret ag toa paieiei gau ne.’ ⁹ Be gid panua toa gaingada alalala, tigera taranga be tilongo babanga toa iposaposa pagau oa mao.

¹⁰ “Ta nabeta ei bedane, ‘Maron, gau ga nakado mado?’

“Ta Maron ikeo pagau bedane, ‘Eao dae ta la tuangai Damaskus, be toa eoa ga tikeo pago ngan naurata toa ngada ne nadol ga idae bagemeai.’

¹¹ Be taranga toa oa itara kapei tau, ta matag irangrang ngan geranga tibur eta mao. Tota gid panua toa gaingada alalala, tikisi bageg ta tibada gau ga nala Damaskus.

¹² “Be toa eoa eaba ede ieda Ananaias imamado. Ei ilolon kapei ngan Deo ele apu, be gid Iuda toa ngada oa Damaskus tipakuru ngan ei. ¹³ Ei inam imadid saligeai ta ikeo, ‘Oaeg Saulus, matam pal pade.’ Be tutui ngan ado imata toa oa, matag pal ta nagera ei.

¹⁴ “Ta ikeo, ‘Deo togid tibutibuda isio eao ngan oatai ele kimnga ga ngan geranga Eaba toa ele kadonga itutui tau, be isio eao ngan longonga babanga iuot iaoai. ¹⁵ Ikeo ga eao man ibebe ta palongo panua toa ngada ne ngan saoa danga eao gera ga longo. ¹⁶ Be eao kado aea gerei ngan saoa? Dae toa patautene ta bada paliliunga. Be baba Maron ieda ta ei ga isamum lem kadonga sasat ga ila.’ ”

Paulus ininipu ngan Deo isula ei ga ila pagid alu padengada

¹⁷ Paulus ikeo pade bedane, “Idio ta nalua-gau mulian Ierusalem ta nala nararing Deo ele lumaeai, be ei ipasolan gau ngan danga ede mambe anunug ¹⁸ *ta nagera Maron ikeo pagau bedane, ‘Dae manmanae toa patautene ta tnan Ierusalem. Ngansa oangga eao paola posanga ngan gau toa nene, irangrang ngan tilongo go mao.’

¹⁹ * “Be nakeo, ‘Maron, gid panua toa ne tiutai mambe gau nala ngan luma raring aea toa ngada ne ngan dolnga gid panua toa lolod matua ngan eao ga tidudunga ngan luma panasnga aea, ta namuimui gid pade. ²⁰ *Be ngan ado toaiua

---

* **22:18:** PA 9.29-30   * **22:19:** PA 8.3, 26.9-11   * **22:20:** PA 8.1

tipamate Stepan, eaba toa ipamatua lem posanga, eine gau pade namadid boloma, be lolog kelede ngan led kadonga ta namariala ngan led pononga mamarae.’

²¹ * “Be Maron ikeo pagau bedane, ‘Eao la! Ngansa gau ga nasula go ta la pagid alu padengada ngan gid tuanga aluai.’ ”

Paulus ipalongo gid panua paraunga ad mambe ei eaba Rom aea

²² Gid Iuda tilongo Paulus ele posanga ga iran-grang ngan ikeo ngan gid alu padengada, ta tingangar ta tikeo, “Arau ei ga imate! Iran-grang ngan talongean eaba eta bedane ga imata bibita tanoelai mao!”

²³ Be tingangar ga titil led pononga mamarae ta titado tano aea kangkanga ga idae gadae ngansa lolod bake. ²⁴ Tota madidnga paraunga aea ikeo ga tibada Paulus ga idudunga led lumaeai ngan timuimui ei, be tiuangga tibetabeta ei ngan ipu saoa gid ipom tingangar ngan ei toa bedaoa.

²⁵ *Io, tipaoatan Paulus ta tikaukau ibage ga iae ngan muinga ei, be ikeo pan madidnga paraunga aea bedane, “Lemi apu ikeo ga itutui ngan muinga eaba Rom aea toa apamadid ei ngan posanga eta maitne?”

²⁶ Be madidnga toa oa ilongo bedaoa ga kus ta ila ipalongo aea madidnga kapei bedane, “Eao oangga kado mado? Eaba toa ne Rom aea.”

²⁷ Ta madidnga kapei toa oa ila pan Paulus ta ibeta ei, “Keo pagau, eao eaba Rom aea na?”

Ta ikeo, “Be.”

---

* 22:21: PA 9.15 * 22:25: PA 16.37

28 Ta madidnga kapei ikeo, “Gau naol pat kapei, ta tilongean gau ga naot eaba Rom ag.”

Ta Paulus ikeo, “Be gau eaba Rom ag ngan tnag ipopo gau ga inam labone.”

29 *Io, tota gid panua toa tiuangga tibeta ei ga timui ei oa, kos ga tiluagid mulian, be madidnga kapei paraunga aea imataud pade, ngansa iuatai mambe ei iaud eaba ede Rom aea sapaeen.

Paulus ipaola posanga pagid Iuda led panua patutuinga posanga ad

30 Ngan ado sae madidnga kapei paraunga aea iuangga iuatai kemi ngan saoa posanga gid Iuda tisol Paulus ngan. Tota ilongean ei ga itnan luma togid panua paraunga ad ta ikeo ga gid madidnga tenainga ad ga gid panua patutuinga posanga ad tinam tiluplup. Ga kus ta ibada Paulus ta ipamadid ei matadeai.

23

1 Paulus imata inono gid panua patutuinga posanga ad ta ikeo, “Oaeoag, naoatai kemi mambe leg idil eta paeamao Deo imatai mao. Namamado toa bedane mugaeai ga irangrang ngan patautene.” 2 *Paulus ikeo bedane ga kus ta madidnga kapei tenainga aea ieda Ananias ikeo pagid panua toa timadid boloma pan Paulus ngan tipoda iaoa. 3 *Ga kus ta Paulus ikeo, “Eao eaba pakakanga am! Eao mambe didnga ede imotmot be tisama ngan pulo ga imata kemi sapaeen. Deo ga itapa go ngansa eao mamado be keo ga nasi

---

* 22:29: PA 16.38   * 23:2: Ins 18.22-23   * 23:3: Mt 23.27

apu ta rau ag posanga. Ta eao keo ga tipoda gau, be lem kadonga toa ne itutui ngan apu mao!”

⁴ Be gid panua toa timadid boloma tikeo bedane, “Eao kamado posa paeamao bedane pan Deo ele madidnga kapei tenainga aea?”

⁵ *Ta Paulus ikeo, “Oaeoag, gau naoatai mao mambe eaba toa ne ei madidnga kapei tenainga aea. Gau leg idil paeamao, ngansa Deo ele laulau aea posanga bedane, ‘Irangrang ngan eao posa paeamao ngan am madidnga mao.’”

⁶ *Be Paulus iuatai mambe rabu ngan gid panua patutuinga posanga ad, edengada ngan gid eine Sadiusi, be padengada Parisi, tota ibaba kapei ga ila pagid bedane, “Oaeoag, gau Parisi ede ga tamag pade ei Parisi. Gau namadid ngan posanga ngansa gau lolog matua ngan Deo ipei mulian gid panua matemate.” ⁷ Ei ikeo bedaoa ga kus ta aoa parau iuot rabu ngan gid Parisi ga Sadiusi ta timapoga. ⁸ *Be gid Sadiusi somisomi tikeo ga irangrang ngan gid matemate tidae mulian mao, ga tikeo ga gid anggelo ga antu eine danga tautaunga mao pade. Be gid Parisi lolod matua ngan gid danga toa ne.

⁹ Tota arerengad kapei tau, ta madidnga apu ad edengada togid Parisi timadid ta tiposa matua bedane, “Eaba toa ne ele idil eta paeamao mao. Kado anggelo eta, mao lausio eta ibada posanga pan tautaunga.” ¹⁰ Idio ta led posanga ila oanaoana tau, ta madidnga kapei paraunga aea imataud, ngan kado ta tidada Paulus alele ga

---

* 23:5: IM 22.28   * 23:6: PA 26.5   * 23:8: Mt 22.23

tipaeabu ngan itin. Tota ikeo ga ele panua paraunga ad tibada ei ga ila aluai ngan gid ta ila idudunga led lumaeai.

¹¹ *Be bong ngan ado sae, Maron imadid boloma pan Paulus ta ikeo, “Eao lolom pu. Ngansa lalaede mambe eao pamatua leg posanga nene Ierusalem, eine ga eao kado bedane pade toa Rom.”

Gid Iuda tirau posanga ngan pamatenga Paulus

¹² Be gaisala ngan ado sae gid Iuda edengada tirau posanga ngan pamatenga Paulus ta tiposa tautaunga gadae, ngan gid ga tian mao ga tiun mao ga irangrang ngan tirau ei ga imate. ¹³ Be gid panua toa tirau posanga oa, dabad iasal sangaul pange. ¹⁴ Gid tila pagid madidnga tenainga ad ga gid kapepei togid Iuda ta tikeo, “Gai akado posanga tautaunga gadae ta akeo ga aean eta mao ga irangrang ngan arau Paulus ga imate. ¹⁵ *Tota patautene gimingada panua patutuinga posanga ad aeabalan posanga ga ila pan madidnga kapei paraunga aea ngan ei ibada Paulus ga inam pagimi. Be gimi ga apakaka ei ta akeo ga aoangga aoatai kemi ngan ele posanga ipu etangada. Be gai ga amumul edapeai ta arau ei motean ngan inam iuot eko.”

¹⁶ Be Paulus iliu ele gergeu ede ilongo ngan posanga toa tirau oa, ta ila idudunga ngan luma togid panua paraunga ad ta ipalongo Paulus.

¹⁷ Ta Paulus ibaba madidnga ede paraunga aea ga inam pan ta ikeo, “Eaba iriau toa ne ele posanga ede pan madidnga kapei paraunga aea.

---

* **23:11:** PA 27.24, 28.16,23   * **23:15:** PA 25.3

Be irangrang ngan eao tal ei ga ila pan?” ¹⁸ Tota ibada ei ga ila pan madidnga kapei paraunga aea.

Ta eaba paraunga aea ikeo pan aea madidnga bedane, “Paulus toa tapalnge ei ga imamado lemai lumaeai, ibaba gau ga nala pan ta ibeta gau ngan natal eaba iriaiu toa ne ga inam pago, ngansa ele posanga ede pago.”

¹⁹ Io, madidnga kapei paraunga aea ikisi kakau toa oa ibage ta ibada ei ga ila digedige ta ibeta ei, “Eao oangga kado saoa posanga pagau?”

²⁰ Ta ikeo, “Gid Iuda tirau posanga ngan betanga eao ta tikeo ga sabale eao bada Paulus ga isulug ga ila pagid panua patutuinga posanga ad. Be gid tiuangga tipakaka eao ta tikeo ga tibeta nanan ngan ei. ²¹ Be eao longo led posanga padam. Ngansa led panua toa dabad iasal sangaul pange timumul ngan raunga ei toa edapeai oa. Gid tiposa tautaunga gadae ngan tian mao ga tiun mao ga irangrang ngan tirau ei ga imate. Be patautene tisangasanga eao ngan kolinga led posanga.”

²² Tota madidnga kapei paraunga aea isula eaba iriaiu toa oa ga ila be iposa matua pan bedane, “Keo pan eaba eta ngan eao pabib leg ngan posanga toa ne mao.”

Tisula Paulus ga ila pan gavana Peliks ngan tuanga Sisaria

²³ Ga kus ta madidnga kapei paraunga aea ibaba ele madidnga rua ga tinam pan ta ikeo, “Gimirua abada leda panua paraunga ad buno rua toman ngan panua sangalima sangaul rua tiladlado ngan os ga panua ido ad buno rua

pade. Ta gimi akoromot lemi danga sisid ngan langa Sisaria labone bong ngan ado imata lima ga pange. ²⁴ Ga pade, abada os etangada ngan Paulus aea badanga ga ila pan gavana Peliks. Ngan kado ta gid Iuda tipaeabu ngan ei.”

²⁵ Ta madidnga kapei paraunga aea ibode laulau ede aea posanga bedane:

²⁶ Gau Klodius Lisias nabode laulau toa ne ga ila pago eaba kapei gavana Peliks.

Ado kemi ila pago.

²⁷ *Eaba toa ne, gid Iuda tiluku ei ta tiuanga tirau ei ga imate, be gau nanam toman ngan leg panua paraunga ad ta nabada ei mulian bagedeai, ngansa nalongo mambe ei eaba Rom aea. ²⁸ *Ta naoangga naoatai kemi ngan saoa posanga tisol ei ngan, ta nabada ei ga ila pagid led panua patutuinga posanga ad. ²⁹ Be nagera mambe posanga toa tisol ei ngan eine ngan led apu aea nasinga kekelen, be ipu eta irangrang ngan tapamate ei ngan mao, ga tadol ei ngan luma panasnga aea ngan mao pade. ³⁰ *Be nalongo posanga mumulnga mambe tirau posanga ngan pamatenga ei, ta manmanae nasula ei ga ila pago. Be nakeo pagid panua toa tisol ei ngan posanga, ngan gid manta tila pago ta tipamadid ei ngan posanga eao matameai. Leg posanga tota tedane.

---

* **23:27:** PA 21.30-33, 22.25-27   * **23:28:** PA 22.30   * **23:30:** PA 24.1-9

³¹ Ngan bong toaiua tota gid panua paraunga ad tinasi ad madidnga ele posanga ta tibada Paulus ga ila irangrang ngan tuanga Antipatris. ³² Ta ngan ado sae tilongean gid panua toa tiladlado ngan os ga tila toman ngan ei, be gid padengada tiluagid mulian led lumaeai Ierusalem. ³³ Be tinam tiuot Sisaria ga kus ta tibada laulau toa oa ga ila pan gavana, ta tibada Paulus pade ga ila pan. ³⁴ Gavana iuato laulau toa oa ga kus ta ibeta ngan Paulus ele tuanga ienono ngan tibur isaoa. Be ilongo mambe ei tibur Silisia aea ³⁵ ta ikeo, “Oangga gid panua toa tisol go ngan posanga tinam tiuot, eine ga napatutui am posanga.” Ga kus ta ikeo ga tibada ei ga ila ngan Erot ele luma gavman aea ta timariala ngan ei.

24

Gid madidnga togid Iuda tisol Paulus ngan posanga Peliks imatai

¹ Ado lima ila ga kus ta madidnga kapei tenainga aea Ananias itnan Ierusalem ta isulug ga inam Sisaria toman ngan kapeipei edengada ga eaba ede ieda Tertulus toa ele oatainga kapei ngan apu togid Rom. Gid tiuangga tipalongo gavana ngan posanga toa tisol Paulus ngan. ² Tibaba Paulus ga inam idudunga ga kus ta Tertulus ikeo bedane, “Eaba kapei Peliks, eao lua gai kapei tau ta amamado kemi be lolomai itarui. Ga pade, oangga saoa danga ienono kemi ngan alu togai ne mao, eao somisomi patutui ngan lem oatainga kapei. ³ Lem kadonga imata ede ga ede ipasolan gai ngan tibur toa ngada ne mambe lem

kadonga toa ne kemi. Tota eaba kapei Peliks, gai aposa kemi ila pago. ⁴ Be gau tinig ngan napaidi go mole tau mao. Tota nabeta matua eao, ngan lem kadonga lolo marum aea, longo lemai posanga kauteta bua.

⁵*“Gai agera eaba paeamao toa ne ipamasmasi gid Iuda lolod ngan tuanga toa ngada ne tanoeai, be ei madidnga ede ngan gid panua iaoa ede toa tiuato gid Nasaret ad. ⁶⁻⁸*Ga pade, ei itoba ngan kadonga luma ton amai Deo ga iuot paeamao. Tota gai aluku ei.* Ta oangga eao gal nanan ei ngan posanga toa ngada ne, eao ga ot ngan posanga lalaede mambe gai asol ei ngan.”

⁹ Io, gid Iuda pade tilua Tertulus ngan ele posanga solsolnga aea ta tikeo ga eine tautaunga.

Paulus ipaola ele posanga ga ila pan Peliks

¹⁰ Idio ta gavana igagal but ga but pan Paulus, ta Paulus ikado ele posanga bedane, “Gau naoatai mambe eao madmadid ngan rai busa mambe eaba patutuinga posanga am ngan alu toa ne. Tota tinig igelgel ngan kolinga posanga toa ti-solsol gau ngan ne eao matameai. ¹¹ Oangga eao beta nanan, eao ga oatai kemi mambe ado sangaul igegea rua ila ga kus, gau nalalala ga nala Ierusalem ngan kadonga raring. ¹² Be gid Iuda

---

* **24:5:** PA 17.6   * **24:6-8:** PA 21.28-30   * **24:6-8:** Ngan laulau edengada ngan posanga Grik tibalbatan posanga ede pade ngan lain toa ne ga bedane: Be gai aoangga anasi lemai apu ta apamadid ei ngan posanga. ⁷ Be madidnga kapei paraunga aea Lisias inama toman ngan panua paraunga ad busa ta tisuparan gai alele, be tidada ei bagemaiai. ⁸ Ta ikeo ga gai manta asol ei ngan posanga eao matameai.

tigera gau aoag isokangai toman ngan eaba eta Deo ele lumaeai mao, ga tigera gau napamasasi gid ipom lolod gadudunga ngan luma raring aea mao, ga led tuangai mao pade. ¹³ Ga pade, iran-grang ngan tipasolan mambe posanga toa tisol gau ngan eine tautaunga mao. ¹⁴ Be posanga ede naoaoa ngan gau mulian pago eine ga bedane: Gau eaba ede ngan gid panua tinasnasi Maron ele Edap, ta nararing somisomi ga ila pan Deo togid tibutibumai tota bedane. Be gid Iuda tiuato iaoa toa ne ‘panua iaoa ede pade.’ Be gau lolog matua ngan apu aea posanga toa ngada oa ga laulau togid panua tibabada Deo iaoa. ¹⁵ *Ga pade, lolog matua ngan Deo ta nasangasanga ei ngan peinga mulian gid matemate. Eine ga ipei mulian gid panua tututui ga panua papaeamao pade. Gid Iuda pade lolod matua lalaede bedane. ¹⁶ Tota somisomi urag pakpakia ta natoba ngan nasinga kadonga tutui ta iranrang ngan naoatai kemi mambe leg idil eta paeamao Deo imatai mao, ga gid panua matadeai mao pade.

¹⁷ “Be ngan rai edengada namamado alele ngan tibur padengada. Ga kus ta naluagau mulian pagid alu togau Ierusalem, be nabada lualuanga ga ila pagid panua lululunga ad ga nabada tenainga ga ila pan Deo pade. ¹⁸ *Be ngan ado toa tigera gau Deo ele lumaeai, gau tinig aea muk eta Deo imatai mao. Be ipom eta timamado toman ngan gau mao, ga panua etangada arerengad mao pade. ¹⁹ Be gid Iuda edengada Esia ad tiluku gau. Ta oangga led

---

* **24:15:** Ins 5.28-29   * **24:18:** PA 21.17-28

posanga eta ngan solnga gau, kemi ngan tinam matameai ta tisol gau. ²⁰ Be labone tinama ma. Tota gid panua nene toa tigera gau namadid ngan posanga ngan ado toaiua pagid panua patutuinga posanga ad, kemi ngan gid tipaola posanga ngan leg idil isaoa paeamao. ²¹ *Be kado leg posanga idil kelede ga oaine ikado ga lolod imasmasi. Ngan ado toaiua namadid rabu ngan gid, eine nababa bedane, ‘Gau lolog matua ngan Deo ipei mulian gid matemate. Be ngan ipu toaine ta tipamadid gau ngan posanga.’”

²² *Io, Peliks iuatai kemi ngan gid panua tinasnasi Maron ele Edap, tota isula gid ga tiluagid be ikeo, “Oangga madidnga kapei paraunga aea Lisias inama, eine ga napatutui lemi posanga.” ²³ Ga kus ta ikeo pan eaba paraunga aea ta imariala ngan Paulus, be ikeo ga tilongean ei ga ilalala alele luma iloleai ga tilongean iuaeoae ngan kianga ei ga tilualua ei.

Peliks ipakala Paulus ngan luma panasnga aea ga irangrang ngan rai rua

²⁴ Ado edengada ila ga kus ta Peliks inam toman ngan iadaoa ieda Drusila. Ei taine Iuda aea. Ta Peliks ikeo ga tibada Paulus ga inam pan ta ilongo ele posanga ngan kadonga lolo matua aea ngan Iesus Kristus. ²⁵ Ta Paulus iposaposa ngan kadonga tutui, ga ngan pakalanga gita mulian ngan kadonga sasat, ga ngan Deo ipamadid gita ngan posanga muriai, be Peliks imataud ta ikeo, “Patautene ikaranga. Eao la, ta oangga ado eta

---

* **24:21:** PA 23.6   * **24:22:** PA 23.26

kemi, eine ga nababa go pade ga nam pagau.”

²⁶ Be Peliks iuangga isanga Paulus ngan parum-rumnga ei ngan pat eta, tota ibaba ei ga inam pan pabusa ta iposaposa toman ngan ei.

²⁷ Io, rai rua ıla ga kus ta Porsius Pestus ibada Peliks imul. Be Peliks, toa mugaeai ngan itnan naurata gavana aea, iuangga ikado ga gid Iuda tinid igelgel ngan ei, ta ilongean Paulus ga itnan luma panasnga aea mao.

25

Paulus ikeo ga Kaisa manta ipatutui aea posanga

¹ Idio ta Pestus inam iuot ngan tuanga Sisaria ngan badanga mul gavana aea ngan tibur Iudea. Be ado tol ıla ga kus ta ilalala ga ıla Ierusalem.

^{2*} Be toa eoa gid madidnga tenainga ad ga gid madidnga togid Iuda tikado led posanga solsolnga aea ngan Paulus ga ıla pan Pestus, ta tibeta matua ei

^{3*} ngan ilongo led posanga ngan badanga Paulus ga ıla Ierusalem ta imadid ngan posanga. Be gid tiuangga timumul edapeai ta tirau ei ga imate. ⁴ Ta Pestus ikoli led posanga bedane,

“Paulus imamado Sisaria ngan luma panasnga aea, be gau teta pade ga nala toa eoa. ⁵ Tota kemi ngan lemi madidnga etangada tinam toman ngan gau, ta oangga ele idil etangada paeamao, kemi ngan tipamadid ei ngan posanga.”

⁶ Io, Pestus imamado toman ngan gid ngan tuanga Ierusalem ga iranrang mambe ado lima ga tol mao sangaul. Ga kus ta isulug ga ıla

---

* 25:2: PA 24.1   * 25:3: PA 23.15

Sisaria. Be ngan ado sae ta idio imado ngan ele mul patutuinga posanga aea ta ikeo ga tibada Paulus ga inam. ⁷ *Io, Paulus inam iuot, ta gid Iuda toa tinam Ierusalem ga tinam tibalil ngan ei ta tisolol ei ngan posanga papaeamao busa, be tirangrang ngan tipasolan mambe led posanga tautaunga mao.

⁸ Tota Paulus ikoli led posanga solsolnga aea bedane, “Gau leg idil eta paeamao ngan apu togid Iuda mao, ga ngan Deo ele luma mao, ga ngan Kaisa mao pade.”

⁹ Be Pestus iuangga ikado gid Iuda ga tinid igelgel ngan ei, ta ibeta Paulus bedane, “Eao oangga la madid ngan posanga toa Ierusalem, ta napatutui am posanga toa eoa na?”

¹⁰ Ta Paulus ikeo, “Patautene namadmadid pagimi panua patutuinga posanga ami ton Kaisa, ta eine tutui ngan tipamadid gau toa nene. Be eao oatai kemi mambe leg idil eta paeamao pagid Iuda mao. ¹¹ Be oangga leg idil eta paeamao ga irangrang ngan namate ngan, goibe kemi ngan namate. Be oangga led posanga solsolnga aea tautaunga mao, irangrang ngan eaba eta idol gau ga nadae bagedeai mao. Kemi ngan Kaisa ipatutui ag posanga!”

¹² Io, Pestus ikakamur toman ngan ele madidnga edengada ga kus ta ikeo bedane, “Eao keo ga kemi ngan Kaisa ipatutui am posanga, tota eao ga la pan Kaisa.”

Pestus ibeta Agripa ngan imata inasi Paulus ele posanga

---

* 25:7: PA 24.5-6

¹³ Ado edengada ila ga kus ta maron kapei Agripa toman ngan iliu ieda Bernaisi tinam tiuot Sisaria ngan kadonga posanga kemi ga ila pan Pestus. ¹⁴ *Gisirua timamado ado busa tede toa eoa, ta Pestus iaoa inasi pan maron kapei ngan Paulus aea posanga. Ta ikeo, “Eaba ede imamado ngan luma panasnga aea toa Peliks itnan ei ga imamado. ¹⁵ Be ngan ado toaiua nala Ierusalem, gid madidnga tenainga ad ga gid kapeipei togid Iuda tisol eaba toa oa ngan posanga ta tibeta gau ngan raunga posanga ngan pamatenga ei.

¹⁶ “Be nakoli led posanga bedane, ‘Gai Rom lemai nasinga eta ilongean gai ngan dolnga eaba eta ga idae aea miri itamatama bagedeai sapae an mao. Manta imadid ngan posanga ta irangrang ngan ikoli posanga ga ila pagid panua toa tisol sol ei oa, ga kus ta io.’ ¹⁷ Tota ngan ado toaiua tinam tiuot nene, gau nakado aea gerei mao. Manmanae ngan ado sae nadio namado ngan mul patutuinga posanga aea ta nakeo ga tibada ei ga inam. ¹⁸ Be ngan ado imata toa tisol ei ngan posanga, gau naoangga gid ga tisol ei ngan posanga papaeamao etangada. Be mao. ¹⁹ Posanga toa aoad parau ngan, eine ngan gid Iuda led kadonga raring aea ga ngan eaba mate ede ieda Iesus. Be Paulus ikeo ga ei imata bibita. ²⁰ Tota gau naoatai kemi ngan edap isaoa ga naot ngan posanga toa ne ipu mao. Ta nabeta ei, ‘Eao kim la Ierusalem ta napatutui am posanga toa eoa na?’ ²¹ Be Paulus ikeo ga kemi ngan idio imamado ngan luma panasnga aea ga irangrang ngan ada maron kapei tau ipatutui aea posanga.

---

* 25:14: PA 24.27

Tota nakeo ga timariala ngan ei ga irangrang ngan nailo edap eta ngan sulanga ei ga ila pan Kaisa.”

²² Idio ta Agripa ikeo pan Pestus bedane, “Gau pade nakim nalongo eaba toa ne ele posanga.”

Ta Pestus ikeo, “Goibe, sabale ta eao longo ele posanga.”

²³ Io, ngan ado sae Agripa ga Bernaisi tidol ad sogonga kemikemi ta tidudunga ngan luma patu-tuinga posanga aea toman ngan gid madidnga paraunga ad ga gid madidnga tuangai ad. Ta Pestus ikeo ga tibada Paulus ga inam. ²⁴ Idio ta Pestus ikeo, “Maron kapei Agripa ga gimi panua toa ngada ne, agera eaba toa ne. Gid panua Iuda ad toa ngada oa tibeta matua gau ngan tuanga Ierusalem ga nene pade, ta tingangar ta tikeo ga eaba toa ne, kemi ngan imata bibita pade mao.

²⁵ Be gau naot ngan ele idil eta paeamao ngan pamatenga ei mao. Be ei iuangga ikim Kaisa ipatutui aea posanga, tota narau posanga ngan sulanga ei ga ila pan Kaisa. ²⁶ Be gau naoatai kemi ngan saoa posanga ga nabode ga ila pan ada maron ngan ei ne mao. Tota nabada ei ga inam imadid matamiai. Ta nabeta eao maron kapei Agripa ga gimi toa ngada ne pade, alua gau ta agal nanan eaba toa ne aea posanga, ta irangrang ngan nabode posanga tutui eta ngan ei. ²⁷ Ngansa oangga nasula eaba eta ngan luma panasnga aea ga ila pan Kaisa sapaeon, be napalongo ngan ipu saoa toa ila ngan oa mao, eine itutui mao.”

Paulus ipaola posanga ga ila pan Agripa

¹ Ga kus ta Agripa ikeo pan Paulus bedane, “Goibe, toa patautene eao posa ngan eao mulian ta gai alongo.”

Tota Paulus isoa ibage ga idae ngan pakokonga gid ga mumun. Ta ikoli led solsolnga bedane,

Paulus ipaola posanga toa Agripa imatai.

² “Maron kapei Agripa, labone eine kemi tau ngan gau namadid matameai ta nakoli posanga toa gid Iuda tisol gau ngan ne. ³ Ga pade, eine kemi tau ngan namadid matameai, ngansa eao oatai kemi ngan nasinga togita Iuda ga gid posanga toa somisomi aada isokangai ngan. Tota nabeta matua eao, lolom itarui ta longo leg posanga kauteta.

4 “Gid Iuda toa ngada oa tiuatai kemi ngan kadonga toa somisomi nakakado mugaeai ga inam, ngan gau gergeu maitne ag tuanga ipuiai, ga muriai ngan tuanga Ierusalem pade. 5 *Tiuatai ngan gau mugaeai ga inam, ta oangga tikim, eine tirangrang ngan tininipu pago ngan gau mugaeai naman Parisi. Ngan nasinga raring aea togita Iuda, panua iaoa eta led nasinga ikulupu tau mambe togid Parisi mao. 6 *Gau lolog matua ngan Deo ta nasangasanga ei ngan iparangrang ele posanga tautaunga toa ikado pagid tibutibuda mugaeai. Be ngan ipu toaine ta tipamadid gau ngan posanga. 7 Ngan Deo ele posanga tautaunga toa ne, gid lum sangaul igegea rua togita Israel somisomi urad pakpakia ta tiraring bong ga ado, ngansa lolod iminmin tau ngan Deo iparangrang posanga toa ne. Be maron kapei, ngan ipu toaine ta gid Iuda tisol sol gau. 8 Ikamado ga edengada ngan gimi aadi mambe Deo ga ipei mulian gid matemate mao, ta akeo ga irangrang ngan lolomi matua ngan mao?

9 * “Gau pade mugaeai naoangga kemi ngan napaeabu ngan Iesus Nasaret aea ieda ta napaeieie ele panua ngan edap imata ede ga ede. 10 Ta nakado toa bedaoa ngan tuanga Ierusalem. Gid madidnga tenainga ad tidol edag kapei ta tisula gau ngan dolnga Maron ele panua tututui busa ga tidudunga ngan luma panasnga aea. Ta somisomi oangga tiraurau posanga ngan pamatenga gid, gau pade lolog keledede ngan ad pamatenga. 11 Somisomi nala ngan gid luma

* 26:5: Plp 3.5-6 * 26:6: PA 23.6, 28.20 * 26:9: PA 8.3

raring aea ngan tuanga ga tuanga ta napanas gid ta natoba ngan kadonga gid ga tipul murid ngan Maron. Be nakado bedane kekelen mao. Ngan leg malmalnga, nalagalaga ngan gid tuanga togid alu padengada ta napaieiei gid.”

Paulus ininipu pade ngan Iesus iuot pan eda-peai

(Panua Ato ad 9.1-19, 22.6-16)

¹² Paulus ikeo pade bedane, “Be ngan leg lalalanga ede, gid madidnga tenainga ad tidol edag kapei ta tisula gau ga nala ngan tuanga Damaskus. ¹³ Be maron, arobad ngan ado toaiua, nagera taranga isulug buburiai ga inam, be taranga toa oa iasal tau ado ele taranga ta ibaliu ngan gau toman ngan gid panua toa gaingada alalala. ¹⁴ Gai toa ngada oa atap ga asulug tanoeai, ta nalongo babanga ede ngan lingeda Ibru ikeo pagau bedane, ‘Saulus, Saulus, eao kamado paieiei gau? Ngan eao lem kadonga toa ne, eao ga paeabu ngan go mulian mambe tatado aem ga idaedae ngan ido imata.’

¹⁵ “Ta nakeo, ‘Maron, eao sai?’

“Ta Maron ikeo, ‘Gau Iesus toa paieiei gau ne. ¹⁶ Be dae madid. Ngansa gau naot pago ngan sionga eao ta man leg paeaeanga ga bebeg, ta eao ga kado posanga ngan saoa danga eao gera, ga ngan saoa danga ga napasolan pago. ¹⁷ Be gau ga nabada go mulian pagid lem panua bagedeai ga pagid alu padengada bagedeai. Be nasula go ga la pagid ¹⁸ *ngan kadonga gid ga matad pal, ta tipul gid ga titnan madonga Satan ibageai ngan tibur

---

* **26:18:** Ais 42.16, Ep 2.2, Kol 1.13

dodom, ta tinam timado Deo ibageai ngan tibur merengai. Toa bedaoa ta nasamum led kadonga sasat, ta gid ga tibada anad toa Deo isio ngan gid panua lolod matua ngan gau, ga leg ul ienono ngan gid.’ ”

Paulus inipulu pan Agripa ngan ikado Deo ele naurata

¹⁹ Paulus ikeo pade bedane, “Maron kapei Agripa, gau nagera danga bubur aea toa Maron ipasolan pagau ne, be natolatola ngan ilinge mao. ²⁰ Matamata napaola posanga ga ila pagid panua Damaskus, ga kus ta nakado bedaoa pade Ierusalem, ga ngan tibur toa ngada oa Iudea, ga pagid alu padengada. Nakeo ga manta tipul lolod ga ila pan Deo, ta led kadonga manta ipasolan mambe tipul lolod tautaunga. ²¹ Ngan ipu toaine gid Iuda tiluku gau toa Deo ele lumaeai ta titoba ngan pamatenga gau. ²² Be Deo ilualua gau ga iranrang ngan labone. Tota namadmadid toa eko ta napaola posanga ga ila pagimi panua edami kapeipei ga gimi panua edami mao. Gau napaola posanga eta pade mao. Leg posanga lalaede mambe Moses ga gid panua tibabada Deo iaoa mugaeai tikeo ngan. Tikeo ga bedane: ²³ *Kristus* ga ibada ieieinga ga imate. Ga kus ta imuga ngan panua toa ngada ne ngan daenga mulian ngan matenga. Be ei ga ipaola Deo ele posanga mambe taranga ta itara gid panua Iuda ad ga gid alu padengada.”

---

* **26:23:** Lu 24.44-47, 1Ko 15.20   * **26:23:** Gera palongonga ngan posanga idil Kristus ngan Mt 1.16.

Paulus ikeo ga Agripa manta ilolo matua ngan Iesus

²⁴ Paulus iposaposa maitne be Pestus ibaba matua bedane, “Paulus, eao mangamanga! Eao bada oatainga kapei tau ta ikado laboram ga imangamanga.”

²⁵ Be Paulus ikeo, “Eaba kapei Pestus, gau namangamanga mao. Leg posanga toa ne tautauंगा ga inasi oatainga kemi. ²⁶ Ngansa maron kapei Agripa iuatai kemi ngan posanga toa nakakado ne. Tota narangrang ngan naposa pan be namataud mao. Ngansa gau naoatai kemi mambe gid danga toa ne ienono mumulnga pan mao. Eine iuatai kemi ngan, ngansa iuot masaeai.”

²⁷ Ta Paulus ipul imata ga ila pan Agripa ta ikeo, “Maron kapei Agripa, eao lolom matua ngan posanga togid panua tibada Deo iaoa na? Gau naoatai mambe lolom matua.”

²⁸ Ta Agripa ibeta Paulus bedane, “Madongan? Eao oangga mole mao kado gau ga naot Kristien toa patautene?”

²⁹ Ta Paulus ikeo, “Goibe, oangga mole tede, mao mole tau mao, nararing ga ila pan Deo ngan eao kekelego mao, be ngan panua toa ngada ne tilongolongo leg posanga, kemi ngan gimi aot lalaede mambe gau, be sen eta ienono ngan bagemi ga aemi mao.”

³⁰ Io, tota maron kapei idae imadid toman ngan gavana ga Bernaisi ga gid panua toa gisingada timamado. ³¹ Ta tilalala ga tila be tiposaposa pol ngan gid ta tikeo, “Eaba toa ne ele idil eta paeamao ngan pamatenga ei mao ga ngan dolnga ei ngan luma panasnga aea mao pade.”

³² Ga kus ta Agripa ikeo pan Pestus bedane, “Man ga eaba toa ne ibeta ngan Kaisa ilongo aea posanga mao. Toa bedaoa ta eao longean ei ga itnan luma panasnga aea.”

27

Tidol Paulus ga idae oagaeai ngan ila Rom

¹ Tota tirau posanga ngan gai* ga alado ngan oaga ga ala ngan tibur kapei Itali. Tirau posanga toa oa ga kus ta tidol Paulus asingada panua padengada ngan luma panasnga aea ga tidae madidnga paraunga aea† ibageai ieda Iulius. Ei ede ngan gid panua paraunga ad ton Kaisa. ²*Ta gai adae ngan oaga ede tuanga Adramitium aea toa iuanga ilado ga ila ngan tuanga edengada ngan tibur kapei Esia. Tota alado ga ala, be Aristarkus, eaba ede Masedonia aea ngan tuanga Tesalonika, inam toman ngan gai.

³ Be ngan ado sae adudunga ngan tuanga Saidon, ta Iulius ikado kadonga lolo marum aea pan Paulus ta ilongean ei ga ila pagid iuaeoe ta tilua ei. ⁴ Ga kus ta atnan Saidon ta alado ga asal inu Saiprus aea madlo, ngansa rai kapei isoka gai. ⁵ Tota alado ga aore ngan madaoan kapei ta aot iadag ngan tibur kapei Silisia ga Pampilia. Ga kus ta alado pade ga adudunga ngan tuanga Maira ngan tibur kapei Lisia. ⁶ Be

---

* **27:1:** Imata mambe Lukas idae ga ila toman ngan Paulus masin ngan ado toaiua, tota ngan lain toa ne ga ila, ibode posanga idil ga oaine gai. † **27:1:** Ngan posanga Grik ngan lain toaine, posanga idil toa ne madidnga paraunga aea ipu bedane: madidnga toa imugamuga ngan panua paraunga ad buno. * **27:2:** PA 19.29

toa eoa madidnga kapei paraunga aea iger a oaga ede tuanga Aleksandria aea toa iuanga ilado ga ila ngan tibur kapei Itali, ta ikeo ga gaingada adae ngan. ⁷ Ga kus ta aot ga ala, be aladlado katedengada amai ado busa, be ikulupu tau ngan gai ga irangrang ngan asal tuanga Nidus aea lab. Ngansa rai isoka gai paeamao tau ta arangrang ngan ala pade mao. Tota alado ga asal inu Krit boloma ngan tabele imata ieda Salmone. ⁸ Be ikulupu tau ngan gai asalsal lab ga irangrang ngan adudunga ngan tibur ede tiuato Igal Kemikemi, boloma ngan tuanga Lasea.

⁹ Ado busa ila na, be tibur paeamao ta irangrang ngan aladlado kemi mao, ngansa gid Iuda led ado kapei plesenga annga aea ila na.‡ Tota Paulus ipabib led bedane, ¹⁰ “Leg panua, gau nagera mambe oangga taladlado pade ga tala, eine ga kulupu tau ngan gita, ta leda danga sisid ga iduaea toman ngan leda oaga, be gita pade ga taduaea.” ¹¹ Be madidnga paraunga aea ilongo Paulus ele posanga mao, be inasi posanga ton madidnga oaga aea ga oaga itama. ¹² Be igal toa oa, eine kemi ngan amomono mole ngan mao. Ta irangrang ngan asanga aoara lolo kus toa eoa mao. Tota gid busa tirau posanga ta tikeo ga atnan igal toa oa ta oangga arangrang, eine ga alado ga ala ngan tuanga ede ieda Piniks ta adio toa eoa ga irangrang ngan aoara lolo kus. Tuanga Piniks toa oa ienono ngan inu Krit be imata ingata

---

‡ **27:9:** Somisomi gid Iuda tiplése annga ngan ado toaiua, ngansa matad nanan Deo ilolo isat ngan gid ta isamum led kadonga sasat. Eine iuot ngan taiko Septemba mao Oktoba. Be eine gid led aoara lolo.

ado ele dilnga pan saut, ga imata iadag pan not.

Sariaba kapei tau iuot

¹³ Idio ta moromoro kemi ede ilele ga inam, ta tiadi mambe tibur kemi toa tikim ne tota iuot. Ta tidada nagun ga idae, ta gai alado boloma tau ga asal inu Krit aea lab. ¹⁴ Be mole mao rai paeamao ede tiuato sariaba iuot manmanae ga inam ta isoka gai. ¹⁵ Tota sariaba toa oa ipapa lemai oaga, ta arangrang ngan asoka sariaba toa oa mao. Gai atobatoba ga mao, tota alongean sariaba ga isusuran gai ga ala. ¹⁶ Ta gai alado ga asal inu kakauede ieda Kauda aea madlo. Be sariaba itilak lemai oaga aea mon kakauede ga iuangga itnan gai, be ikulupu tau ngan gai ngan dadanga mulian ga inam. ¹⁷ Be oaga aea panua naurata ad tidada mon kakauede ga idae ga kus ta tipaklou oaro ta timol ngan oaga kapei, ngan kado ta oaga imapoga. Be timataud pade, ngan kado ta oaga idae tor ga pak ngan sia ede ngan tibur kapei Sirtus. Tota tipasil nagun ga isulug kautede ngan kadonga oaga ga ipatpat manmanae tau mao. ¹⁸ Be sariaba toa isusuran gai paeamao tau, ta ngan ado sae atado lemai danga sisid ga isulug tadiai ta ikado ga oaga malamalan. ¹⁹ Be ngan ado tol aea timataud kapei tau ta baged tnan oaga aea nale ga namuganga toman ngan aea napaela ga isulug tadiai. ²⁰ Be ado busa agera ado imata mao ga gigima mao, ngansa sariaba toa oa iuraura tau ga isusuran gai. Tota gid panua oagaeai tiadi mambe gai arangrang ngan aot kemi iadag mao, be aduaea.

²¹ Be ado busa gid panua lolod ede ga ede ta tianean annga mao, ta Paulus idae imadid rabu

ngan gid ta ikeo, “Leg panua, man ga alongo leg posanga toa nakado oadla pagimi ngan tatnan inu Krit mao. Toa bedaoa ta irangrang ngan danga kulupu toa ne iuot ngan gita mao, ga leda danga sisid iduaea mao pade. ²² Be labone nakeo pagimi, manta apamatua lolomi, ngansa eaba eta ngan gimi ga iduaea mao. Leda oaga kekelen ga iduaea. ²³ Ngansa gau eaba ede ton Deo ga nakakado ele naurata. Ta made bong ele anggelo ede inam imadid saligeai ²⁴ *ta ikeo, ‘Paulus, mataud mao. Eao ga la madid ngan posanga toa Kaisa imatai. Be ega, gid panua toa gimingada aladlado ngan oaga ne, ngan Deo ele kadonga lolo marum aea pago, ikeo ga eta ngan gimi ga imate mao.’ ²⁵ Anggelo ikeo pagau toa bedaoa, tota gimi manta apamatua lolomi, ngansa gau lolog matua ngan Deo ta naeadi ei ngan saoa danga ikeo pagau ngan, eine ga iuot tautaunga. ²⁶ *Be gita manta tapatpat ga irangrang ngan tadae tor ngan inu eta.”

²⁷ Io, bong sangaul igegea pange ila ga kus, be sariaba isusuran gai maitne ga aore ngan tad kapei Adriatik. Be bong irabu, oaga aea panua naurata ad tiadi mambe apatpat ga apaboloma tanopu. ²⁸ Tota tipasil oaro ede ga isulug matapuiai ga ila tung tanoeai, ta tileoa ga iuot leoa sangaul rua. Be apat kautede ga ala, ta tileoa pade ga iuot leoa sangaul leoa lima. ²⁹ Be timataud, ngan kado ta oaga idae tor ngan sia aea patpat, tota titado nagun pange pan oaga ise ga isulug. Ga kus ta tiraring ngan ado manta ipara manmanae

---

* **27:24:** PA 23.11   * **27:26:** PA 28.1

ga idae. ³⁰ Be oaga aea panua naurata ad tiloilo edap eta ngan tiaoa ga titnan oaga, tota tipakan-tutu mon kakauede ga isulug tadiai. Be tipakaka ta tikeo ga titado nagun edengada oaga idamai ga isulug. ³¹ Be Paulus ikeo pagid panua paraunga ad toman ngan ad madidnga bedane, “Oangga gid panua toa ne tidio oagaeai mao, eine gimi ga aduaea.” ³² Tota gid panua paraunga ad tiket mon kakauede toa oa aea oaro ta tilongean ga ipat ga ila.

³³ Be teta pade ado ipara ga idae, ta Paulus iuangga ipamatua gid panua lolod ngan eangga, ta ikeo pagid, “Ngan ado sangaul igegea pange lolomi ede ga ede ta aean annga eta mao. ³⁴ Tota naposa matua pagimi, aean annga etangada ta ipamatua gimi ga iranrang ngan aot kemi. Ngansa eta ngan gimi ga iduaea mao ga mao tau. § Gimi toa ngada ne ga aot kemi.” ³⁵ Io, iposa bedaoa ga kus ta ngan gid toa ngada oa matad, ibada bret ta iposa kemi pan Deo ngan. Ga kus ta itei ta ian. ³⁶ Tota gid toa ngada oa lolod iluai mulian ta gid pade tibada ga tian. ³⁷ Be gai panua toa oagaeai oa, dabamai iuot bunu rua sangalima sangaul rua igegea lima ga ede (276). ³⁸ Aean ga itara gai ga kus ta titado wit aea samare toa ngada oa ga isulug tadiai ta oaga malamalan.

Oaga imapoga

³⁹ Ado ipara ga idae, be oaga aea panua naurata ad titalingalinga ngan tanopu toa oa. Be tigeria

---

§ 27:34: Posanga idil toaine, eta ngan gimi ga iduaea mao ga mao tau, ngan posanga Grik ikeo ga Iranrang ngan launimi idil eta blos mao, be posanga idil toa ne ipu tota bedaoa.

mambe igal oa kemi, ta tikeo ga oangga tiran-grang, eine ga tingata aea lab ta tidae tos ngan.

⁴⁰ Tota tiket gid nangun aea oaro ta tidio matapuiai, be tipola gid kepenga ad oaro ta tisulug tadiiai ta tipatutui oaga ele ladladonga ngan. Be tidada nale kakauede ga idae, ta sariaba itilak gai ga ala, be tiuangga tipatutui oaga ga ingata lab toa oa.

⁴¹ Be mao. Oaraoara idada gai, ta oaga idae tor ngan siainu ede rabu, ta oaga idama idae kas ga ienono. Be dubam kapeipei ipodapoda oaga ise ga imapmapoga.

⁴² Be gid panua paraunga ad tirau posanga ngan pamatenga gid panua toa tiaud gid oa, ngan kado ta etangada tiaoa ga tiaoa ga tila.

⁴³ Be madidnga paraunga aea itin ngan Paulus imate mao, tota ipakoko gid panua paraunga ad ta tipamate gid mao. Be ikeo ga sapadua tiuatai eaoalnga, manta tidug ga tisulug ta tiaoa ga timuga ga tidudunga labiai. ⁴⁴ Be ikeo ga gid padengada manta tibada abei itultul, mao oaga iribrib etangada, ta tipat ngan ga tidudunga labiai. Be ngan kadonga toa bedane gai toa ngada oa adae kemi labiai.

Gai toa ngada oa adae kemi labiai.

28

Paulus masin timamado ngan inu Malta

¹ Gai adae kemi labiai ga kus ta tipalongo gai mambe inu toa oa ieda Malta. ² *Be inu toa oa aea panua* tikado kadonga ngan gai kemi ga kemi tau. Tipaisi dinga ta tibada gai mambe ad kaluae, ngansa aoara itaptap be tibur aea del kapei. ³ Ta Paulus ila igougou abei busa tede ta idol ga idae dingaeai, be mole mao mota paeamao ede inaman oanaoana abei iloleai ta irarai ga iuot ta ingot Paulus ibage ta idae itututu. ⁴ Be inu toa oa aea panua tigera mota itututu Paulus ibageai,

---

* **28:2:** 2Ko 11.27   * **28:2:** Posanga idil toa ne inu toa oa aea panua idodo posanga idil ede ngan Grik toa ipu mambe panua kusukusu. Tikeo ngan gid bedaoa ngansa tiutai posanga Grik mao.

ta tiposa pol ngan gid bedane, “Kado eaba toa ne ipapamate panua. Ngansa tautaunga itnan tad ga idae kemi labiai, be deo taine toa ikolikoli panua led kadonga papaeamao, itin ngan eaba toa ne imata bibita pade mao.” ⁵ *Be Paulus itiltil ibage, ta mota itap ga isulug dingaeai, be kadonga eta iuot ngan ei mao. ⁶ *Be gid panua tiuangga Paulus itin ga iuui, mao itap manmanae ga imate, be mao. Tisangasanga mole be tigera kadonga eta iuot ngan ei mao, tota tipul laborad ta tikeo ga ei deo ede.

⁷ Be boloma ngan tibur toa oa, dadanga ton eaba kapei ede ieda Publius ienono. Ei maron ngan inu toa oa ta ibada gai ga aman aea kaluae, ta ikado kemi ngan gai ga ipanpan amai annga ngan ado tol. ⁸ Idio ta Publius itama idibal ta itin iuanaoana ga ibehea sing. Ei idio ienono, be Paulus ila pan ta idol ibage ga idae ngan ei ta iraring, ta ikado ei ga itin iuot kemi. ⁹ Ga kus ta gid panua padengada toa inuiyai tiama ga tinam pan, ta ikado kemi ad dibala. ¹⁰ Tota titada ngan gai ta tilualua gai ngan danga imata ede ga ede. Be ngan ado toaiua aoangga adae oagaeai ga ala, eine tipan saoa danga gai apapauis ngan.

Paulus masin tila tiuot Rom

¹¹ Taiko tol ila ga kus ta gai adae ngan oaga ede toa imomono inuiyai ngan sanganga aoara lolo kus. Oaga toa oa tuanga Aleksandria aea, be ngan idama toa kapei oa tisap deo ninnga boge rua ad namer. ¹² Be gai alado ga ala ta adudunga ngan tuanga Sirakius ta adio amamado amai ado tol.

---

* 28:5: Mk 16.18   * 28:6: PA 14.11

¹³ Be toa eoa adada nagun ga idae pade ta alado ga adudunga ngan tuanga Regium. Ta ngan ado sae, moromoro kemi ede ilele ga inam. Be ngan ado sae pade, alado ga adudunga ngan tuanga Puteoli. ¹⁴ Toa eoa agera oaeoamai edengada ngan iaoa keledede ton Kristus, ta tikeo pagai ngan adio toman ngan gid ngan ado lima ga rua. Ga kus ta akakagai ngan langa Rom. ¹⁵ Be gid oaeoamai Rom ad tilongo mambe gai alalala ga anam, ta tinam tiuot pagai toa edapeai. Edengada tilalala ga tiuot pagai ngan tibur oalo aea ngan tuanga Apius, ga padengada tiuot pagai ngan tuanga toa tiuato Luma Kaluae aea Tol. Be Paulus igera gid ta itin imatua ngan gid ta iposa kemi ga ila pan Deo. ¹⁶ Idio ta ala aot ngan tuanga Rom. Aot ga kus ta tilongean luma ede iman Paulus kekelen ele, ta idio imamado ngan. Be eaba paraunga aea ede imariala ngan ei.

Paulus ele lalanga Rom

Paulus ipaola ato kemi ngan tuanga Rom

¹⁷ Ado tol ila ga kus ta Paulus ibaba gid madid-nga Iuda ad ga tinam tiluplup. Ga kus ta ikeo pagid, “Oaeoæg, gau nakado kadonga paeamao eta ngan alu togita mao ga ngan nasinga togid tibutibuda mao pade. Be tiluku gau sapaeän toa Ierusalem ta tiaud gau ta nadae pagid Rom bagedeai. ¹⁸ *Be gid Rom tigel nanan ag posanga ga kus ta tiuanga tilongean gau ga natnan luma panasnga aea, ngansa tigera ipu eta ngan pamatenga gau mao. ¹⁹ *Be gid Iuda tiririak ngan posanga toa ne, ta nagera edap eta pade mao. Nakeo ga Kaisa manta ipatutui ag posanga. Be kado gimi aoangga nakado bedane ngan solnga gid panua ngan alu togau. Eine mao. ²⁰ *Tota ngan ipu toaine nababa gimi ga anam ta nagera gimi ga nakado leg posanga pagimi. Gau lolog matua ngan Deo ta nasangasanga ei ngan iparangrang ele posanga pagita Israel. Be ngan ipu toaine kekelen ta tiaud gau ngan sen toa ne.”

²¹ Ta tikeo pan bedane, “Laulau eta inam pagai Iudea ga inam ikeo ngan eao mao. Be ngan gid oaeoæda toa tinam pagai Iudea ga tinam, eta ngan gid ikeo ngan lem idil eta paeamao mao, ga tiposa paeamao ngan eao mao pade. ²² *Be gai akim tau ngan longonga saoa posanga ienono lolomeai. Ngansa gai aoatai mambe iaóa raring aea toa pau ne, eine panua ngan tuanga ga tuanga tiposa paeamao ngan.”

---

* **28:18:** PA 26.31   * **28:19:** PA 25.11   * **28:20:** PA 26.6-7

* **28:22:** PA 24.14

²³ Io, tidol ado imata ede, ta panua busa tinam tiluplup ngan luma kaluae aea toa Paulus imamado ngan. Ta Paulus iaoa inasi pagid gaisala ga irangrang ngan lailai, be ipaola posanga ngan madonga Deo ibageai. Be ngan posanga eden-gada ngan apu ton Moses ga ngan laulau togid panua tibada Deo iaoa, Paulus idada gid ngan tipul lolod ga ila pan Iesus. ²⁴ Ta panua edengada tilongo ele posanga ta tiadi eine tautaunga. Be padengada lolod matua ngan mao. ²⁵ Idio ta tilalala ga tila, be aoad isokangai pol ngan gid. Be mugaeai ngan tila, Paulus ikado posanga keledede pade ga bedane, “Ngan ado toaiua Aisaia ibada Deo iaoa ga ila pagid tibutibumi, Itautau Tutui iposa tutui ga bedane,

²⁶ * “Eao la pagid panua toa ne ta keo pagid,
“Gimi ga alongo posanga somisomi, be eine ga
aoatai ngan ipu mao.

Be gimi ga ageragera pabusa, be irangrang
ngan laborami ibada mao.”

²⁷ Ngansa gid panua toa ne lolod buobuo.

Be tangad itola ngan longonga posanga.

Be matad isi pade.

Ngan kado ta tigera ngan matad

ga tangad ilongo,

ta laborad ibada kemi posanga ipu.

Toa bedaoa ta tipul lolod ta nakado gid ga tiuot
kemi. Be eine mao.’

²⁸⁻²⁹ “Tota nakim gimi aoatai, ato kemi ngan
Deo ibabada panua mulian, eine labone ila pagid

---

* **28:26:** Ais 6.9-10

alu padengada toa Iuda ad mao. Ta gid ga tilongo.”†

³⁰ Be ngan rai dodol rua, Paulus imamado ngan luma toa tilongean pan oa, ta iuolol ga ila pan luma itama ngan ele madonga. Be itin igelgel ngan badanga sapadua tinam pan. ³¹ Ei ipapaola posanga ngan madonga Deo ibageai ga ipapaoatai gid ngan Maron Iesus Kristus. Ei ikakado posanga be imataud mao, ga eaba eta ipakala ei mao pade.

---

† **28:28-29:** Ngan laulau edengada ngan posanga Grik tibalbatan posanga ngan lain toa ne ga bedane: 29 Paulus ikeo bedane ga kus ta gid Iuda tilalala ga tila be aoad isokangai kapei pol ngan gid.

Deo Ele Posanga
Genesis, Exodus, and the New Testament in the Bariai
language of Papua New Guinea
Sampela hap Buk Baibel long tokples Bariai long
Niugini

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Bariai

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-10-03

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

d6bb73e7-0ffa-559f-9604-c23dd5301e33